

PORTRETY BOTANIKÓW POLSKICH • PORTRAITS OF POLISH BOTANISTS

Bolesława STARMACH (1902–1965) – botanik (palinolog, mykolog), współpracownik Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności, nauczycielka szkół średnich w Krakowie, docent Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie.

Fotografia o wymiarach 8,3 × 11 cm, autor nieznany. Właściciel: Katedra Ochrony Roślin na Wydziale Ogrodniczym Akademii Rolniczej im. H. Kołłątaja w Krakowie.

Opracował: Piotr KÖHLER

ROZSTANIA • OBITUARIES

WSPOMNIENIE O PROFESORZE
JANUSZU NOWAKU (1930–2004)A remembrance of Professor Janusz Nowak
(1930–2004)

W wigilię Bożego Narodzenia, 24 grudnia 2004 roku, zmarł Profesor Janusz Nowak, wybitny znawca porostów, niekwestionowany autorytet, nauczyciel i doradca kilku pokoleń polskich lichenologów, nasz mistrz i przyjaciel, bez reszty zaangażowany we wszystko, czym się zajmował, niebywale pracowity, ambitny i zarazem skromny, bezpośredni i uczynny, pogodny, ale także impulsywny. Czasami doznawaliśmy tej impulsywności w dyskusjach na temat porostów. Bardzo intymną częścią Jego życia była poezja. Inspirowany twórczością Słowackiego przez wiele lat pisał wiersze. Tylko niektóre z nich mieliśmy szczęście poznać, gdy zechciał nam je czytać. Nie znaliśmy jednak tych oto strof, które napisał w połowie lat swojego życia:

*Chciałbym, by mały kamyk, taki kryształowy,
W którym słońce, radośnie świecące, ogień tamie,
Na mogile położył syn, u mojej głowy ...
A krzyża nie potrzeba drewnianego na niej!*

*Niech tylko trawa dzika bujnie tam rozrasta;
Tak jak myśli me rosły niesforne i gęste,
Przed kwitnieniem zduszone, utopione w chwastach ...
Które wzeszły przyspieszyć mych lat młodych kłeskę.*

*Innych światel nie pragnę, znaków ni symboli;
Nawet modlitw i płaczu z sobą nie przynosić!
Niech nade mną jedynie wolny wiatr swawoli
I w kamieniu-kryształe słońce skrzy miłośnie.*

Kraków, 15 VII 1969

Pogrzeb Profesora Nowaka odbył się 30. grudnia; został pochowany w Krakowie na Cmentarzu Rakowickim. Nie tak dawno żona Barbara napisała w jednym z listów: *Pewnie zwrócisz uwagę, że nie zastosowałam się do jednego z tych wierszy ... Pochowałam Janusza*

w grobowcu rodzinnym, a nie w polu, z kamieniem i bez [drewnianego] krzyża. Spoczywa więc w grobowcu rodzinnym, a wieko trumny ozdabia pęk chrobotków przywiezionych z okolic rodzinnego Chrzanowa przez dr U. Bielczyk, kontynuatorkę badań lichenologicznych w Instytucie Botaniki PAN.

W ostatniej ziemskiej drodze Zmarłemu towarzyszyła żona, córki, syn ze swoim synem Mikołajem, rodzina, lichenolodzy z licznych ośrodków akademickich w kraju, krakowscy mykolodzy i botanicy, koledzy z liceum i ze studiów, członkowie Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, do którego należał.

Janusz Nowak urodził się 17 czerwca 1930 roku w Chrzanowie. Okres chrzanowski to nauka w okupacyjnej podstawówce i po jej ukończeniu ponad roczna praca w modelarni Fabryki Lokomotyw (Fabloku), w której całe życie pracował jego ojciec Dionizy – a projektował i budował ją inż. Aleksander Malinowski, dziadek żony Barbary – oraz w gimnazjum i liceum im. Stanisława Staszica, szkoły z dobrą tradycją i doskonałymi pedagogami.

Zanim jednak przeszedł swoją drogę naukową, bezpośrednio po uzyskaniu matury w 1950 r. nie dostał się na studia biologiczne w Krakowie. Rok 1951 spędził więc w Chrzanowie pracując w Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. W roku 1952 w Jego życie wkroczył sam Profesor Władysław Szafer, który zatrudnił go w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (jako ogrodnika) oraz w Herbarium Instytutu Botaniki UJ. Praca ta skierowała uwagę Janusza na porosty, które od III. roku studiów stały się Jego pasją.

Studia wyższe biologiczne ukończył w 1957 r. na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego, tutaj także uzyskał stopnie doktora nauk przyrodniczych (1962) i doktora habilitowanego (1973).

Działalność naukowa Janusza Nowaka była związana z Instytutem Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, w którym – zatrudniony przez Profesora Szafera – pracował od 1957 r. kolejno na stanowiskach asystenta technicznego, asystenta i starszego asystenta

do 1963 r., adiunkta – do 1975 r. i docenta – do 1992 r., tj. do momentu przejścia na wcześniejszą emeryturę, motywowaną chęcią utrzymania etatów pracowników swojego zespołu. W latach 1969–1988 pełnił funkcje kierownika Pracowni, a następnie Zakładu Briologii i Lichenologii IB PAN. W roku 1997 otrzymał tytuł profesora nauk biologicznych.

Zainteresowania naukowe Janusza Nowaka koncentrowały się wokół florystyki, taksonomii, fitosocjologii i geografii porostów oraz monitoringu biologicznego. W każdej z tych dziedzin uzyskał liczące się w nauce wyniki, które wniosły poważny wkład w rozwój polskiej i europejskiej lichenologii. Jego działalność badawcza obejmowała przede wszystkim obszary górskie, głównie Karpaty, jak również Wyżyny Krakowsko-Częstochowską, Wieluńską i Miechowską, Nieckę Nidziańską oraz inne rejonu Polski; poza Polską zaś Profesor Nowak prowadził badania m.in. w Bułgarii, na Słowacji, w Czechach i Ukrainie Zachodniej; opracował także materiały z Arktyki zebrane przez Prof. A. Środonia i dr. M. Kuca.

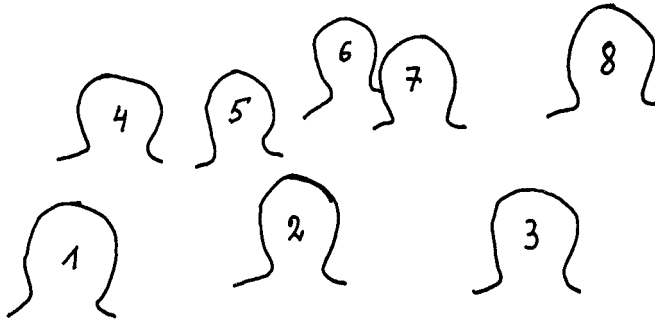
Jego osiągnięcia naukowe były oparte przede wszystkim na własnych materiałach zielnikowych i obserwacjach gromadzonych podczas badań terenowych. Owocem wielu lat badań terenowych jest bezcenny zbiór zielnikowy należący do największych w naszym kraju, liczący kilkadziesiąt tysięcy alegatów. Zbiory te stanowią podstawę znanego w świecie Herbarium Porostów Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN (KRAM-L), którego założycielem i kustoszem był Prof. J. Nowak. Kolekcje porostów tego Herbarium, niepowtarzalne źródło wiedzy o różnorodności biologicznej porostów na poziomach gatunkowym i genetycznym, znajdują się obecnie pod opieką dr U. Bielczyk i pracującej w tymże Herbarium Porostów od trzydziestu lat p. Bożeny Jędrychowskiej, którą Prof. Nowak bardzo cenił i lubił.

Profesor J. Nowak jest autorem uznanych publikacji, w tym licznych artykułów naukowych oraz książek i opracowań monograficznych o podstawowym znaczeniu w taksonomii porostów.

Z wcześniejszego dorobku niewątpliwie najcenniejsza jest pionierska praca *Naskalne zespoły porostów Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej* – pierwsze na terenie Polski studium zajmujące się w tak szerokim zakresie zespołami porostów kalcylficznych. Opisane w 1960 r. jako nowe dla nauki zespoły porostów, *Physcio nigricantis-Candelarielletum medians*, *Verrucario velanae-Caloplacetum xantholytae* i *Peccanio-Thyreetum confusae*, są powszechnie uznawane w literaturze europejskiej i zapewniły mu stałe miejsce w literaturze światowej. Wynikiem wieloletnich badań na Wyżynach Krakowsko-Częstochowskiej i Wieluńskiej oraz w wapiennej części Tatr było odkrycie kilkunastu gatunków nowych dla Polski i opisanie kilku nowych dla nauki, m.in. *Verrucaria polonica*, *Amphoridium ionaspicarpum* [*Verrucaria ionaspicarpa* (J. Nowak) Clauzade & Cl. Toux], *A. impurum*, *Protoblastenia szafera*. Ten ostatni gatunek jest uhonorowaniem przez gorliwego i wdzięcznego ucznia, Jego Mistra i największego autorytetu, Profesora Władysława Szafera. Kilkanaście lat temu Janusz zamówił portret Profesora Szafera u młodego, utalentowanego malarza, kolegi córki Katarzyny. Portret ten odtąd wisiał nad Jego łóżkiem.

Dalsze badania Profesora J. Nowaka dotyczyły licznych pasm karpaccich, a jego zainteresowania koncentrowały się na zagadnieniach geobotanicznych i florystycznych porostów. Rezultatem tych badań jest obszerna i bardzo ważna rozprawa dotycząca rozmieszczenia porostów w polskich Karpatach Zachodnich pt. *Problemy rozmieszczenia porostów (Lichenes) w polskich Beskidach Zachodnich (podokrąg śląsko-babiogórski)*. W pracy tej przedstawił wiele prawidłowości zachowania się gatunków porostów w górach. Dzięki pracom Prof. Nowaka południowe obszary Polski należą do najlepiej zbadanych pod względem lichenologicznym.

W badaniach naukowych Prof. J. Nowak podejmował zagadnienia bardzo trudne, dotychczas nie rozwiązane. To badawczy upór i wytrwałość sprawiły, że stał się on specjalistą od tak trudnej grupy porostów jak *Verrucariaceae*. I właśnie w obrębie tej rodziny opisał kilka

Fot. 1. Spotkanie z okazji 70. rocznicy urodzin Profesora Janusza Nowaka, 17.07.2000 (Fot. B. Morawska-Nowak).

Phot. 1. Meeting on the occasion of 70th birthday of Profesor Janusz Nowak 17.07.2000 (Phot. B. Morawska-Nowak)

1 – Józef Kiszka, 2 – Janusz Nowak, 3 – Urszula Bielczyk, 4 – Krystyna Czyżewska, 5 – Jan Bystrek, 6 – Wiesław Fałtynowicz, 7 – Maria A. Olech, 8 – Stanisław Cieśliński.

gatunków nowych dla nauki, które zostały potem znalezione także w innych częściach Europy. Pozostawił ogromne zbiory z *Verrucariaceae* oraz bardzo oryginalny klucz perforowany do ich oznaczania. Korzystaliśmy z niego w latach siedemdziesiątych. Szczególnie interesował się grupą *Hydroverrucaria*. Zebrał i opracował bogate zbiory, przede wszystkim tatrzańskie, które miały ukazać się w serii monograficznej *Flora słodkowodna Polski*.

Szczególnie wybitne są jego osiągnięcia w dziedzinie taksonomii porostów. Na opracowanej wspólnie z Profesorem Z. Tobolewskim, Jego wielkim przyjacielem, florze *Porosty polskie* wykształciło się wielu polskich lichenologów. Ten pierwszy, kompletny klucz do oznaczania porostów w naszym kraju, jest do dziś powszechnie używany przez lichenologów i studentów.

Profesor J. Nowak był autorem kilku mo-

nograficznych tomów flory porostów, stanowiących podstawowe opracowanie flor polskiej i europejskiej. Dwa z nich, wydane w latach 1983–1993 obejmują porosty należące do bardzo trudnych taksonomicznie rodzin *Arthoniaceae*, *Opographaceae*, *Lecanactidaceae* i *Roccellaceae*, a także *Physciaceae* sensu stricto. Trzeci tom flory ukazał się w roku 1998 i obejmował gatunki z rodziny *Buelliaaceae* – *Physciaceae* sensu lato.

Janusz Nowak był członkiem Komitetu Redakcyjnego Wydawnictwa *Flora Polska – Rośliny Zarodnikowe Polski i Ziemi Ościennych* oraz redaktorem serii *Porosty*. Przez wiele lat wydawał *Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati*. Był przewodniczącym Sekcji Lichenologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1983–1985), członkiem British Lichen Society oraz International Association for Lichenology, a także członkiem Rad Naukowych Instytutu Botaniki PAN, Instytutu Biologii WSP w Kielcach i Komisji Biologicznej Krakowskiego Oddziału PAN.

Profesor Nowak miał też wybitne osiągnięcia dydaktyczne, był twórcą krakowskiej szkoły lichenologicznej. Z jego opieki naukowej, pomocy i bogatego księgozbioru korzystało wielu lichenologów działających obecnie w Polsce. W swoich naukowych *curriculum vitae* pisał, że jego uczniami są J. Kiszka, M. Olech i K. Czyżewska. Było ich więcej. Wielokrotnie był recenzentem prac doktorskich i habilitacyjnych. Wykształcił dwóch doktorów (dr U. Bielczyk, IB PAN i dr K. Toborowicz, WSP Kielce).

31 sierpnia 1997 r. Profesora Janusza Nowaka dosięgnął wylew krwi do mózgu i został sparaliżowany. Gdy w roku 2000 wspólnie świętowaliśmy Jego 70. urodziny (Fot. 1) byliśmy radośni i pełni nadziei, bo zobaczyliśmy że zaczyna chodzić. Okazało się jednak, że powrót do zdrowia nie był już możliwy. Przykuty do inwalidzkiego wózka wymagał stałej opieki; do końca opiekowała się nim żona Barbara Morawska-Nowak.

Te siedem lat życia w chorobie powoli przycgotowywały nas do Jego odejścia. Ale tylko trochę, bo wierzyliśmy że – jak dotąd – pokona swą

niemoc. Bardzo nam Go brakuje, choć jest w publikacjach, kluczach, w zbiorach zielnikowych – pamiątkach wspólnych badań terenowych, na wielu fotografiach i w naszych sercach.

Maria A. OLECH, Krystyna CZYŻEWSKA,
Józef KISZKA

ŹRÓDŁA

- BIELCZYK U. 2000. 70. rocznica urodzin Profesora Janusza Nowaka. *Wiad. Bot.* **44**(3/4): 50–54.
- MAGIEROWSKI Z. 2005. Prof. dr habil. Janusz Nowak [1930–2004]. Wydane nakładem własnym, Kalwaria Zebrzydowska.
- MORAWSKA-NOWAK B. 2005. Janusz Nowak. *Co słyhać. Informator Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego* **169**(1): 8–9.
- Prywatne wspomnienia żony, mgr Barbary Morawskiej-Nowak. Archiwum rodzinne Nowaków i wspomnienia własne.
- PUBLIKACJE Z ZAKRESU LICHENOLOGII
JANUSZA NOWAKA
1. NOWAK J. 1959. *Verrucaria polonica* n. sp., nowy gatunek porostu z południowej Polski. *Fragm. Flor. Geobot.* **5**(1): 155–164.
  2. NOWAK J. 1959. Stanowisko porostu *Umbilicaria decussata* (Vill.) Frey na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. *Fragm. Flor. Geobot.* **5**(3): 471–473.
  3. NOWAK J. 1960. Naskalne zespoły porostów Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. *Fragm. Flor. Geobot.* **6**(3): 323–392.
  4. NOWAK J. 1960. The lichens of the Forest Reserve Świnia Góra. *State Council for Conserv. of Nat. Poland* **16**: 21–22.
  5. NOWAK J. 1961. Porosty Wyżyny (Jury) Krakowsko-Częstochowskiej. *Monogr. Bot.* **11**(2): 1–126.
  6. NOWAK J. 1965. The lichens from Hornsund (S.W.-Spitsbergen) collected during the Polish Polar Expeditions in 1957 and 1958. *Fragm. Flor. Geobot.* **11**(1): 171–190.
  7. NOWAK J. 1965. Porosty Beskidu Małego. *Fragm. Flor. Geobot.* **11**(3): 421–462.
  8. NOWAK J. 1966. *Amphoridium ionaspicarpum* sp. n. – porost z rodziny *Verrucariaceae*. *Acta Mycol.* **2**: 3–6.
  9. KISZKA J., NOWAK J. 1966. The lichens of the *Thelocarpaceae* family in the Polish Western Carpathians. I. *Fragm. Flor. Geobot.* **12**(2): 195–199.
  10. NOWAK J. 1967. Porosty Wyżyny Wieluńskiej. *Acta Mycol.* **3**: 209–242.

11. NOWAK J. 1967. Materiały do flory porostów Beskidów Zachodnich. I. Porosty Pasma Policy. *Fragm. Flor. Geobot.* **13**(1): 107–139.
12. NOWAK J. 1968. Porosty Beskidu Średniego (Makowskiego). Część I. Porosty Pasma Pewelskiego oraz wzniesień Lasku i Soliska. *Acta Mycol.* **4**(1): 147–174.
13. NOWAK J. 1968. Lichens of Hornsund, Westspitsbergen, Polish Spitsbergen Expeditions 1957–1960. W: K. BIRKENMAJER (red.), Summary of Scientific Results. Wyd. Geolog., Warszawa, s. 109–112.
14. KISZKA J., NOWAK J. 1969. *Lecanora hercynica* Poelt et Ullrich – nowy dla Polski gatunek porostu. *Fragm. Flor. Geobot.* **15**(3): 375–379.
15. NOWAK J. 1969. Are there any or no soralia in the lichen *Mycoblastus alpinus* (Fr.) Kernst.? *Fragm. Flor. Geobot.* **15**(3): 381–385.
16. NOWAK J. 1972. Problemy rozmieszczenia porostów (*Lichenes*) w polskich Beskidach Zachodnich (podokręg śląsko-babiogórski). *Fragm. Flor. Geobot.* **18**(1): 45–142.
17. NOWAK J. 1974. Materiały do flory porostów Tatr polskich. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(1): 89–102.
18. NOWAK J. 1974. *Amphoridium impurum* n.sp., a new lichen species in the Cracow-Wieluń Upland. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(3): 391–395.
19. NOWAK J. 1974. *Protoblastenia szaferi* n. sp., a new lichen species in the calcareous part of the Polish Tatra Mts. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(4): 529–535.
20. NOWAK J., KISZKA J. 1974. *Melaspilea subarenacea* sp. n. a new lichen species from the West Beskid Mts. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(1): 103–108.
21. KOZIK R., NOWAK J. 1974. *Thelocarpon superellum* Nyl., nowy dla flory polskiej gatunek porostu. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(1): 109–112.
22. NOWAK J. 1974. Porosty wzgórz gipsowych nad Dolną Nidą. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(3): 381–389.
23. NOWAK J. 1974. Porosty Beskidu Małego. Sprostowania i uzupełnienia. *Fragm. Flor. Geobot.* **20**(1): 113–121.
24. NOWAK J. 1983. Porosty epifityczne. W: JAWORSKI A., ZARZYCKI K.: Ekologia. Jodła pospolita *Abies alba* Mill. Nasze Drzewa Leśne **4**. PWN, Warszawa – Poznań, s. 412–414.
25. NOWAK J. 1990. Porosty epifityczne buka. W: DZWONKO Z.: Buk zwyczajny *Fagus sylvatica* L. Nasze Drzewa Leśne **10**. PWN, Warszawa – Poznań, s. 304–307.
26. NOWAK J. 1991. Michaela Mayrhofer. 1988. Studien über die saxicolen Arten der Flechtengattung *Lecania* in Europa. II. *Lecania* s.str. *Fragm. Flor. Geobot.* **35** (1/2): 254 [recenzja].
27. NOWAK J. 1998. Porosty Beskidów Wyspowego i Żywieckiego, Pasma Jałowca i Masywu Babiej Góry. *Monogr. Bot.* **83**: 1–131.
28. NOWAK J., TOBOLEWSKI Z. 1975. Porosty polskie. Opisy i klucze do oznaczania porostów w Polsce dotychczas stwierdzonych lub prawdopodobnych. PWN, Warszawa – Kraków.
29. NOWAK J. 1983. Porosty (*Lichenes*). T. I, Cz. 1. Rząd *Arthoniales*. Flora polska. Rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych. PWN, Warszawa – Kraków.
30. NOWAK J. 1993. Porosty (*Lichenes*). T. VI, Cz. 3. Rodzina *Physciaceae* sensu stricto. Flora polska. Rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych. Inst. Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.
31. NOWAK J. 1998. Porosty (*Lichenes*). T. VI, Cz. 2. *Buellia* (*Physciaceae* sensu lato). Flora polska. Rośliny zarodnikowe Polski i ziem ościennych. Inst. Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków.
32. NOWAK J. 1971. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. I-IV (no. 1–100). *Fragm. Flor. Geobot.* **17**(4) Suppl.: 1–29.
33. NOWAK J. 1975. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. V (no. 101–125). *Fragm. Flor. Geobot.* **21**(4) Suppl.: 565–575.
34. NOWAK J. 1975. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. VI (no. 126–150). *Fragm. Flor. Geobot.* **21**(4) Suppl.: 576–582.
35. NOWAK J. 1975. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. VII (no. 151–175). *Fragm. Flor. Geobot.* **21**(4) Suppl.: 583–589.
36. NOWAK J. 1975. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. VIII (no. 176–200). *Fragm. Flor. Geobot.* **21**(4) Suppl.: 590–596.
37. NOWAK J. 1995. Lichenes Poloniae Meridionalis Exsiccati. Fasc. IX–X (no. 201–250). Druk ulotny.

WAŻNIEJSZE EKSPERTYZY
(BEZ DAT ICH WYKONANIA)

1. NOWAK J. Inwentaryzacja porostów nadrzewnych na powierzchniach badań w rejonie oddziaływania zanieczyszczeń Elektrowni Bełchatów.
2. NOWAK J. Analiza składu gatunkowego i żywotności porostów na obszarze przylegającym do budowanego zbiornika wodnego Świnna Poręba.
3. NOWAK J. Inwentaryzacja aktualnych zasobów oraz waloryzacja flory i fauny obszaru gminy Chrzanów. Porosty.
4. NOWAK J., ROSTAŃSKA H., SZWED W. Lista porostów Polski do tworzenia fitosocjologicznych komputerowych baz danych.

**WŁADYSŁAW SZCZEPAŃSKI (1918–2006)
DŁUGOLETNI PRACOWNIK TECHNICZNY
INSTYTUTU BOTANIKI IM. W. SZAFERA
PAN W KRAKOWIE**

**Many years' technician in the W. Szafer
Institute of Botany, Polish Academy
of Sciences in Cracow**

Na dokonania instytucji naukowych składa się przede wszystkim działalność zatrudnionych w nich pracowników naukowych, podczas gdy pomocnicze prace personelu technicznego pozostają w cieniu, choć mają one często duże znaczenie dla prawidłowego przebiegu badań naukowych. Nazwiska pracowników technicznych pozostają przez pewien czas w pamięci kolegów i koleżanek, a potem już tylko w archiwum instytucji, gdzie najczęściej brak szczegółowej informacji o tym, jakie czynności wykonywali, nawet wtedy, kiedy były one ogromnie pomocne czy wręcz niezbędne do badań naukowych prowadzonych w placówce.

Do grona pracowników pomocniczych w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, których pracy wiele zawdzięczamy, należał Władysław Szczepański (Fot. 1). Urodził się w Brzezince, 17 grudnia 1918 roku. W wyniku walk, w których brał udział w pierwszych tygodniach drugiej wojny światowej, został poważnie ranny. W 1940 roku wstąpił do Armii Krajowej w swojej rodzinnej miejscowości, należał do kompanii Smuga w obwodzie Krzeszowice i działał w konspiracji do końca wojny. Po wojnie przez 9 lat pracował w Dworcowym Urzędzie Poczto-Telekomunikacyjnym w Krakowie.

1 grudnia 1954 roku został przyjęty do pracy w Instytucie Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie przez ówczesnego Dyrektora Instytutu, prof. Władysława Szafera. Formalnie był na etacie woźnego, ale faktycznie wykonywał od początku prace laboratoryjne; odbył zresztą w 1957 r. specjalny kurs dla laborantów, po którym od 1 sierpnia 1957 został przeszerogowany na stanowisko laboranta. Po kolejnym kursie laborantów botanicznych zdał egzamin 16 stycznia 1970 roku z wynikiem bardzo dobrym i uzyskał

kwalifikacje laboranta botanicznego. Działo się to za dyrekcji nieżyjącego dziś profesora Adama Jasiewicza. Od 1 lutego 1970 roku otrzymał stanowisko starszego laboranta (przemianowane w 1976 r. na stanowisko starszego rzemieślnika). Z dniem 31 grudnia 1978 roku przeszedł na emeryturę.

Czym Pan Władysław zajmował się w Instytucie? Wykonywał wiele żmudnych i czasochłonnych prac pomocniczych, a poza tym „potrafił wszystko”. Początkowo była to praca woźnego, przez jakiś czas pracował w zielniku Instytutu i w administracji, prowadził ogólnoinstytutowy magazyn materiałów biurowych, brał udział w dorocznych spisach z natury inwentarza Instytutu, był członkiem Zakładowej Grupy Samoobrony. Ale przede wszystkim, od wczesnych lat 60., był w coraz większym zakresie związany z Zakładem Paleobotaniki Instytutu. Nauczył się doskonale wykonywać szlify kopalnych drewn do badań pani doc. Marii Reymanówny (1920–1997). Brał udział w pracach terenowych, to znaczy był czynnie zaangażowany we wszystkie wykonywane wówczas wiercenia, podczas których pobierano materiały do badań palinologicznych różnego wieku dla pracowników Zakładu Paleobotaniki. Do jego rozlicznych obowiązków należała m.in. opieka nad magazynem odczynników i opieka nad magazynem paleobotanicznym (zawsze wiedział, co gdzie jest i wszystko umiał znaleźć); konserwował też urządzenia laboratoryjne i sprzęt do wierceń. Załatwiał sprawy służbowe na mieście, bardzo pomagając w ten sposób pani doc. Marii Reymanównie, której był „osobistym asystentem” przez ostatnie lata, przed odejściem na emeryturę. W wolnych chwilach szlamował w laboratorium, to znaczy płukał na sitach niezliczone ilości prób osadów kopalnych, zwłaszcza trzeciorzędowych, jak np. te z głębokiego wiercenia w Czarnym Dunajcu.

Pan Władysław był pracownikiem niezwykle sumiennym, prawym, pracowitym i rzetelnym. Swoje obowiązki wykonywał bez zarzutu i bez rozgłosu. Wszystko było zrobione na czas, o niczym nie trzeba było specjalnie przypominać. Był człowiekiem życzliwym dla innych i nie-

Fot. 1. Władysław Szczepański pobiera materiał do badań palinologicznych miocenu w Chyżnem w 1968 r. (Fot. L. Stuchlik)

Phot. 1. Władysław Szczepański collects material for palynological investigations in the Miocene locality at Chyżne in 1968. (Phot. L. Stuchlik)

zwykle taktownym. Jak się to mówi – „zawsze umiał się znaleźć”. Choć od czasu jego odejścia na emeryturę minęło 27 lat, pozostał w naszej wdzięcznej pamięci. Poprzez różne funkcje pomocnicze, które sprawował przez lata, ma on także niebagatelny wkład w dorobek Krakowskiej Szkoły Paleobotanicznej.

Po latach odezwały się skutki rany zadanej podczas wojny. Zmarł 4 stycznia 2006 r. Odprowadziliśmy go na miejsce wiecznego spoczynku na Cmentarzu Parafialnym w Rudawie koło Krakowa.

Ewa ZASTAWIAK

ANNA SIEMIŃSKA (1925–2006) I IKONOTEKA GLONÓW

Anna Siemińska (1925–2006)
and the Iconotheca of Algae

Dziesiątego lutego 2006 roku zmarła Anna Siemińska. Polska fykologia zawdzięcza jej istnienie kolekcji rycin glonów, która znajduje się w Zakładzie Fykologii Instytutu Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie.

A było to tak. Na przełomie lat 1957 i 1958 Polska Akademia Nauk umożliwiła mi odbycie stażu naukowego pod kierunkiem dra J. W. G. Lunda w sławnym wówczas angielskim ośrodku hydrobiologicznym w Windermere Laboratory utrzymywanym przez Freshwater Biological Association. Korzystałam tam z kolekcji rycin glonów (The Fritsch collection of algal illustrations) zapoczątkowanej przez profesora Eugena Fritscha, wybitnego angielskiego fykologa.

Fritsch zaczął zbierać ryciny glonów z nowo wydawanych publikacji jeszcze w 1912 roku. W tym czasie były już pierwsze monografie ułatwiające identyfikację znanych gatunków z róż-

nych grup systematycznych glonów, ale bieżące czasopisma przynosiły wiadomości o kolejnych, nowo odkrywanych taksonach. Zbierane przez Fritscha ich ikonotypy uzupełniały na bieżąco te monografie.

Początkowo Fritsch wycinał ryciny z nadsyłanych mu odbitek autorskich, co ilustruje istniejąca karykatura (Ryc. 1). Przywiozłam ją jako pamiątkę z pobytu w Windermere Labo-

ratory; obecnie wisi oprawiona w ramkę przy naszej kolekcji. Profesor cierpliwie naklejał rysunki, a potem i fotografie, na karty osobne dla każdego gatunku lub odmiany, ułożone alfabetycznie w obrębie każdej grupy systematycznej. Na takiej karcie umieszczał też ilustracje tego samego taksonu znalezione przez innych badaczy. Zdążył zebrać około 20 000 ilustracji. Po jego śmierci w 1954 roku zbiór powierzono pod

Ryc. 1. Karykatura profesora Eugena Fritscha przy „kolekcji wycinków”; rysował F. M. Haines. (Pomniejszona).
Fig. 1. 'The scrap collection' of professor F. E. Fritsch; cartoon drawn by F. M. Haines. (Reduced).

opiekę dra Lunda jako kuratora. Dzięki niemu zbiór rozrósł się z latami do kilkuset tysięcy ilustracji. Z czasem kopiowanie rycin zapobiegło niszczeniu odbitek i umożliwiło wykorzystywanie ilustracji wprost z czasopism.

Kolekcja ilustracji glonów mikroskopowych ma takie samo znaczenie jak zielniki glonów makroskopowych (np. ramienic, brunatnic i krasnorostów), mchów, porostów i roślin naczyniowych, czy kolekcje preparatów (np. okrzemek) lub okazów rozmaitych zwierząt czy minerałów, gromadzonych jako materiały dokumentacyjne i porównawcze. Tym bardziej, że okazy wielu takich glonów trudne są do odnalezienia w wielogatunkowych preparatach, a ponadto często ulegają zniszczeniu po zakonserwowaniu.

Kolekcja Fritscha bardzo mnie zachwyciła z uwagi na jej nadzwyczajną przydatność nie tylko przy identyfikacji gatunków, ale też dla ukazania zmienności ich komórek oraz rozmieszczenia geograficznego. Zdawałam sobie sprawę, że posiadanie łatwego dostępu do takiej kolekcji byłoby bardzo ważne dla polskich fykologów. Ponieważ w tamtych czasach kontakty z zagranicznymi („kapitalistycznymi”) placówkami były bardzo utrudnione, chciałam mieć w Polsce, w naszej pracowni, coś podobnego. Spodobało się to kierownikowi wówczas Pracowni Algologicznej, wtedy jeszcze docentowi Karolowi Starmachowi, który uznał, że jednak do tego potrzebna byłaby techniczna pomoc. Kiedy zwróciłam się z tym do naszego dyrektora, profesora Władysława Szafera, powiedział, że może zatrudnić kogoś na miejsce doktora K. Wasylika – który w maju 1959 roku wyjechał na staż naukowy do Finlandii – jednak tylko na dziewięć miesięcy, na czas jego pobytu za granicą. Ten warunek był przeszkodą w zatrudnieniu kogoś odpowiedniego. Wówczas moja siostra zgodziła się na próbę.

Hanka była młodsza ode mnie o cztery lata (urodziła się 21 grudnia 1925 roku, tak jak i ja, w Krakowie). Miała za sobą średnie wykształcenie: gimnazjum ogólnokształcące i liceum im. Heleny Kaplińskiej ukończyła już w czasie wojny na tajnych kompletach, zdając egzamin dojrzałości na wiosnę 1944 roku. Czasy wojenne

nie dawały wiele możliwości zarobkowych, więc jeszcze w 1943 roku zaczęła pracować jako pielęgniarka w Szpitalu Dziecięcym im. św. Ludwika.

Swoje przyrodnicze zainteresowania starała się ugruntować w czasie studiów w działającym mimo wojny tajnym Uniwersytecie Jagiellońskim. Udało się jej włączyć do drugiej już grupy biologów na Wydziale Filozoficznym, studiując od jesieni 1944 do wiosny 1945 (czyli do końca wojny) wspólnie z Haliną Datkówną (Krzanowską), Kazimierzem Kowalskim, Otmarem Lewickim, Stanisławem Pacułą, Alicją Słabęcką (Szweykowską) i Krystyną Świerzawską (Wiktorową).

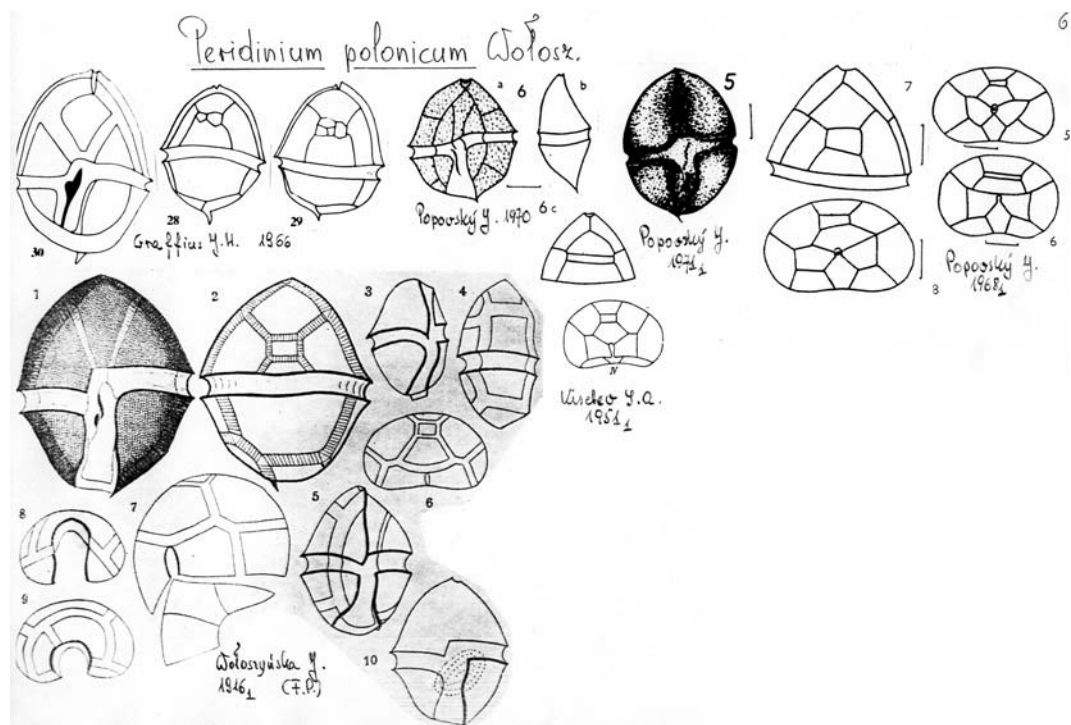
Po wojnie próbowała studiować medycynę: w latach 1945–1947 na UJ, potem na Uniwersytecie Łódzkim. Nie szło jej łatwo, więc zrezygnowała i wróciła do pracy jako pielęgniarka w tym samym szpitalu. Zdawszy w 1950 roku państwowy egzamin pielęgniarki dyplomowej zaczęła pracować (do 1960 roku) jako kierowniczka nowo powstałej Miejskiej Stacji Mlecznej dla Niemowląt, która mieściła się przy ulicy Marii Skłodowskiej-Curie 1. Nie było to daleko i mogła popołudnia poświęcić na dodatkową pracę. Od 1 czerwca 1959 roku zaczęła przychodzić co dzień do naszej pracowni.

Pracownia Algologii mieściła się wówczas przy ul. Sławkowskiej 17, na drugim piętrze budynku wówczas Oddziału Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (obecnie odzyskanym przez Polską Akademię Umiejętności). Zajmowała jedną dużą salę użytkowaną w zasadzie przez Zielnik Komisji Fizjograficznej PAU (wówczas przejęty przez Instytut Botaniki PAN). Pod trzema ścianami stały olbrzymie szafy z zielnikami. Czwarą ścianą to dwa duże okna wychodzące na ulicę Sławkowską, pod którymi stały dwa biureczka świeżo mianowanych adiunktów, dr Teresy Mrozińskiej i dra Kazimierza Wasylika, którzy właśnie zdobyli tytuły doktorów, specjalizując się w fykologii na studium doktorskim utworzonym w Instytucie. W pewnej odległości od jednej ze ścian stał bardzo długi stół używany do rozkładania zielników. Ten właśnie stół wykorzystano dla ikonoteki glonów.

Zacząło się od kupna drewnianego pudła, paczki bloków rysunkowych (by karty były możliwie sztywne) formatu A4, przyborów fotograficznych, do tego nożyczek i kleju. Staraliśmy się naśladować o ile możliwości wiernie kolekcję z Windermere. Pierwsze kopie rysunków glonów z publikacji robiliśmy na papierach fotograficznych, naświetlając je prymitywnym oświetlaczem skonstruowanym przez profesora Starmacha. Stąd te rysunki w kolekcji są białe na czarnym tle. Potem kopie robiło się aparatem fotograficznym przyczepionym do drewnianego statywu, na którym były też dwa rzędy żarówek zapewniające równe oświetlenie. Statyw ten zaprojektował profesor Starmach, by umożliwić kompletowanie polskiej bibliografii fykologicznej. Metalowy, specjalny statyw nie był wówczas w Polsce osiągalny, a o kserokopiarce też się u nas jeszcze wtedy nie śniło. Ciemnia fotogra-

ficzna była urządzona w sąsiedniej sali zielnika w kącie za odsuniętą szafą. Zrobiwszy serię fotografii rysunków na mikrofilmach, Hanka musiała najpierw wywołać i wysuszyć filmy, potem zrobić powiększenia i też je wysuszyć. Następnie cierpliwie wycinała rysunki, umieszczając każdy gatunek na osobnej kartce z bloku rysunkowego. Rysunki były opatrzone adnotacją nazwiska autora i daty publikacji (Ryc. 2). Na osobnych kartkach bibliotecznych odnotowywany był pełny zapis każdej publikacji (Ryc. 3) z zaznaczeniem z jakiej biblioteki pochodzi, by łatwo było odnaleźć jej pełny tekst. Ponieważ karty gatunków układa się według przynależności do poszczególnych grup systematycznych, prowadziła też alfabetyczny kartkowy katalog wszystkich nazw taksonów z zaznaczeniem uwzględnionych publikacji (Ryc. 4).

Później, w 1961 roku, Profesor Starmach za-

Ryc. 2. Karta z kolekcji dotycząca *Peridinium polonicum* Wołoszyska (1946). W prawym rogu u góry liczba „6” informuje o grupie systematycznej, tj. o bruzdnicach. (Pomniejszona).

Fig. 2. Collection-card to *Peridinium polonicum* Wołoszyska (1946). Number '6' in the upper right corner of the card informs on the systematic group i.e. dinophytes. (Reduced).

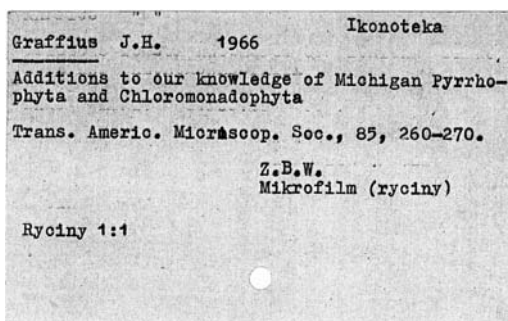
<i>Peridinium polonicum</i> Wołosz.		6
Graffius J. H.	1966	
Wołoszynska J.	1966 ₁	(u.sp.) (F.P)
Popoński J.	1970	
Popoński J.	1971 ₁	
Popoński J.	1968 ₁	
Kisielewski J.	1954 ₁	

CWD - B-116 Karta Katal. do Kartot. z jedną linią, z. 1162/ZWP - WDA 42.5.64.4 1979

Ryc. 3. Karta *Peridinium polonicum* Wołosz. z alfabetycznego katalogu taksonów uwzględnionych w kolekcji.

Fig. 3. Card to *Peridinium polonicum* Wołosz. taken from the alphabetical index of taxa included in the collection.

trudnił Hankę w bibliotece w Zakładzie Biologii Wód PAN, który mieścił się w tym samym budynku i na tym samym piętrze. Dzięki temu całe dnie Hanka spędzała na miejscu (w budynku była też stołówka) i mogła wykorzystywać do ikonoteki nadchodzące do biblioteki odpowiednie tomy czasopism. Szybko zapełniło się pierwsze pudło, za nim następne, i kartoteki. Po jakimś czasie stół ugiął się pod ciężarem pudeł. Gdy zielniki przeniesiono do Instytutu na ulicę Lubicz 46, szafy znikły z naszej sali i zrobiło się miejsce na drewniane półki z szufladami na spory już zbiór ikonoteki. Wykonane były tanio, ze świe-

Ryc. 4. Karta bibliograficzna pierwszej publikacji uwzględnionej do karty taksonu *Peridinium polonicum* Wołosz. w kolekcji oraz wymienionej na karcie tego taksonu w alfabetycznym indeksie.

Fig. 4. Bibliographic card of the first publication used for the collection-card of *Peridinium polonicum* Wołosz. and listed on the card of the the same taxon in the alphabetical index.

zych, wilgotnych desek, które schły i pękały; towarzyszące temu głośnie strzelanie straszło nas przez kilka lat. Ale półki i szuflady, choć niewygodne, służą do dzisiaj.

Po wybudowaniu oficyny w budynku przy ul. Lubicz, w 1966 roku przeniesiono tu Zakład Algologii, a z nim i ikonotekę. Dużą pomocą w powiększaniu ikonoteki była istniejąca tutaj dobrze wyposażona pracownia fotograficzna z doskonałym fotografikiem, panem Antonim Pachońskim, dostarczająca dla ikonoteki gotowe już kopie rycin i fotografii z wybranej przez nas literatury. Do 1984 roku, kiedy Hanka przeszła na emeryturę w Zakładzie Biologii Wód, pracowała tu popołudniami zatrudniana na pół etatu lub na pracach zleconych. Jeszcze do 1993 roku kompletowała ikonotekę glonów, pracując po całych dniach w domu, gdyż przed południem nie było dla niej miejsca w Zakładzie. Ta praca była jej pasją, hobby, któremu poświęcała każdą wolną chwilę. Znajomość kilku języków obcych i łaciny była jej bardzo przydatna w tej pracy, jak i w bibliotece.

W ciągu ponad 40 lat pracy Hanki kolekcja zgromadziła 354 000 ilustracji glonów. Są tam rysunki i fotografie spod mikroskopu świetlnego, skaningowego i elektronowego mikroskopu transmisyjnego wyjęte z polskich i zagranicznych publikacji bieżących i starszych, wraz z przynależnymi kartotekami. Kolekcja obejmuje mikroskopowe glony z różnych grup systematycznych żyjące w wodach śródlądowych i w glebie oraz aerofityczne. Tylko do okrzemek nasza kolekcja uwzględniła też gatunki morskie i oceaniczne, zarówno współczesne jak i kopalne.

Potem, do 2000 roku, ikonotekę glonów kompletowała mgr Jolanta Pająk, powiększając ją do prawie 395 000 ilustracji. Kuratorem kolekcji jest od 1992 roku obecny kierownik Zakładu Fykologii, profesor Konrad Wołowski. Niedawno prace nad kolekcją zlecił on pani Lucynie Żak-El Shahed. Dzięki sumiennej pracy Hanki powstał główny trzon cennej kolekcji, która ustępuje tylko swojemu pierwowzorowi, kolekcji Fritscha. Wykorzystywana jest i ceniona przez naszych polskich kolegów, a także przez specjalistów z innych krajów.

Koledze i przyjacielowi, profesorowi Wołowskiemu, dziękuję za przypomnienie niektórych niezbędnych szczegółów, a pani Lucynie Żak-El Shahed za pomoc w przygotowaniu ilustracji.

Jadwiga SIEMIŃSKA

ROCZNICE, JUBILEUSZE ANNIVERSARIES, JUBILEES

BOLESŁAWA KAWECKA-STARMACHOWA (1902–1965) – W 40 ROCZNICĘ ŚMIERCI

Bolesława Kawecką-Starmachową (1902–1965)
– 40th anniversary of death

Bolesława Kawecką, 1926 rok
Bolesława Kawecką in 1926

Minęło 40 lat od śmierci docent dr hab. Bolesławy Kaweckiej-Starmachowej, mykolożki z botanicznej szkoły profesora Kazimierza

Roupperta. Cała jej działalność naukowa i dydaktyczna związana była z Krakowem.

Urodziła się 26 września 1902 roku w Jarorzynie w powiecie chrzanowskim jako córka Bolesława Franciszka Kaweckiego (kierownika działu księgowości kopalni) i Krystyny z Abstorskich. We Lwowie skończyła szkołę powszechną, a następnie siedem klas gimnazjum realnego Zofii Strzałkowskiej. Klasę ósmą ukończyła w 1920 roku w I Państwowym Gimnazjum Żeńskim w Krakowie, gdyż tutaj przeniosła się cała rodzina. Rok później zdała maturę i zapisała się na studia na Uniwersytecie Jagiellońskim, które ukończyła w 1925 roku. Wybrała biologię na Wydziale Filozoficznym. Specjalizowała się w botanice pod kierunkiem profesora Roupperta i wiele czasu spędzała w prowadzonym przez niego Zakładzie Botaniki im. E. Janczewskiego na Wydziale Rolniczym. Profesor ukierunkował ją na studiowanie pyłków roślin, początkowo drzew owocowych. Na czwartym roku studiów, pracując równocześnie zarobkowo w biurze, ukończyła Studium Pedagogiczne. Opracowanie zmienności pyłku u gatunków wiesiołków (*Oenothera*) posłużyło jako rozprawa doktorska; stopień doktora filozofii uzyskała w 1927 roku. Promotorem jej doktoratu był prof. Władysław Szafer.

We wrześniu tegoż roku zaczęła pracować jako nauczycielka biologii i chemii w gimnazjum w Zbylitowskiej Górze, gdzie pracowała do stycznia 1928. W lutym wyszła za mąż za dra Karola Starmacha, kolegę z pracowni profesora Roupperta, i przeniosła się do Krakowa. W następnym roku prof. Rouppert przyjął ją od września na asystenturę w Zakładzie Botaniki. Przerwała tę pracę we wrześniu 1933 roku ze względu na konieczność opiekowania się dwójkiem już dzieci. Jeszcze tej samej jesieni stawiała się przed Państwową Komisją Egzaminacyjną dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich i uzyskała dyplom, który miał się jej później bardzo przydać. Był to poważny egzamin komisyjny: 3 dni zadań praktycznych, 3-dniowy egzamin ustny z biologii, chemii i języka obcego, ponadto egzamin pedagogiczny z pedagogii, dydaktyki zoologii, dydaktyki botaniki i dydaktyki chemii

z mineralogią. Skład Komisji – same sławy naukowe; podpisy złożyli: przewodniczący Leon Sternbach oraz członkowie Michał Siedlecki, Władysław Szafer, K. Dziewoński, Stefan Kreutz, M. Jalewski.

Zajmując się rodziną nie przerwała jednak pracy naukowej. W tym czasie zaczęła opracowywać grzyby pasożytujące na roślinach i przy każdej okazji zbierała materiały. Po opublikowaniu pierwszej części monografii o głowniach i śnieciach Polski, od października 1935 r. została członkiem Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności. Zebrała też materiały do opracowania grzybów głowniowych występujących w Beskidzie Wyspowym; zaginęły one w 1940 roku, gdy Niemcy zajęli i opróżnili budynek Wydziału Rolniczego UJ, w którym mieścił się Zakład Botaniki.

W czasie wojny uczyła na kompletach Szkół Średnich w ramach akcji Tajnego Nauczania. Do serii praktycznych książeczek „Radz Sam Sobie”, ułatwiających życie w szarości i ograniczeniach okupacji nazistowskiej, napisała „Sto potraw z ziemniaków”.

Po wojnie, w 1945 roku, przeszła do nauczania w VII Państwowym Liceum Ogólnokształcącym im. Adama Mickiewicza, gdzie uzyskała etat nauczycielki etatowej. W kwietniu 1951 r. została przeniesiona do VI Państwowego Liceum Ogólnokształcącego im. Tadeusza Kościuszki, a w roku 1952 do II Liceum im. Króla Jana Sobieskiego, gdzie pracowała do końca roku szkolnego 1957/1958. Od roku 1953 do 1957 prowadziła ćwiczenia z zakresu metodyki biologii dla studentów na Uniwersytecie Jagiellońskim. Brała też czynny udział w pracach aktywu wojewódzkiego Ośrodka Biologii dążącego do podnoszenia poziomu nauczania przez nauczycieli szkół średnich. W marcu 1957 r. została powołana przez Ministerstwo Oświaty na członka Komisji Programowej w zakresie biologii. Ucząc w szkole pisała popularnonaukowe artykuły i książeczki przydatne nauczycielom jako materiały pomocnicze.

Z dniem 1 stycznia 1958 r. została powołana do pracy jako kontraktowy adiunkt w Katedrze Botaniki na Wydziale Geograficzno-Biologicznym

Wyższej Szkoły Pedagogicznej; kierownikiem Zakładu i Katedry Botaniki był wówczas doc. dr hab. K. Kostrakiewicz. W budynku Instytutu Biologii przy ul. Podbrzezie 7, Sławka pracowała aż do śmierci. Opiekowała się szczególnie młodą kadrą naukową i przyczyniła się w znacznym stopniu do zorganizowania jej pracy naukowej. Prowadziła też wykłady zlecone z botaniki ogólnej oraz prace magisterskie. Pozostając wierną swojej specjalizacji nadal zbierała i opracowywała materiały z rozmaitych okolic Polski.

W 1963 roku została mianowana przez Ministerstwo Oświaty członkiem Komisji Programowej dla studiów biologii w Wyższych Szkołach Pedagogicznych. W tym samym roku uzyskała stopień doktora habilitowanego nadany jej przez Radę Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UJ (zatwierdzony 4 XII 1963 przez Ministra Szkolnictwa Wyższego); 24 VI 1964 powołano ją na stanowisko etatowego docenta. Rozprawę habilitacyjną stanowiło monograficzne opracowanie „Grzyby pasożytne z Tatr”. Oceniającymi rozprawę habilitacyjną i jej dorobek naukowy byli profesorowie Jan Kochman, Wanda Zabłocka i Bronisław Szafran, oraz jako superrecenzent prof. Alina Skirgiełło.

Była cenionym nauczycielem szkolnym, ekspertem w zakresie dydaktyki na poziomie szkół średnich i wyższych, a równocześnie wytrawnym naukowcem. Była przy tym dzielny człowiekiem nie poddającym się ciężkim ciosom, których los jej nie oszczędził. Najpierw, zaraz na początku okupacji, Niemcy aresztowali jej męża (wówczas już docenta UJ) wraz z kadrą profesorską zwabioną podstępnie w czasie tzw. „Sonderaktion Krakau”, i wzięli przez kilka miesięcy w obozach koncentracyjnych. Potem umarła jej jedenastoletnia córka po zakażeniu gronkowcem złocistym, wtedy, w czasie wojny, bez szans na uratowanie. Niedługo po zakończeniu wojny, w początkach sowieckiej okupacji, przyszło jej wspierać męża, działacza Polskiego Stronnictwa Ludowego popierającego Mikołajczyka, przeżywać jego oszczerczy proces i kilkuletnie osadzenie w więzieniu.

Warto jeszcze nadmienić, że była matką profesora Janusza Starmacha (ur. 1930), ichtiologa,

który był dyrektorem Zakładu Biologii Wód PAN w Krakowie (zorganizowanego przez jego ojca profesora Karola Starmacha) oraz siostrą Zbigniewa Kaweckiego (1908–1981), zoologa, entomologa, profesora Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, potem Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

Pisząc to wspomnienie korzystałam z materiałów istniejących w Archiwum Akademii Pedagogicznej w Krakowie, jak i z 46 zeszytu *Rocznika Naukowo-Dydaktycznego* (Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w latach 1961–1971, Kraków, Wyd. Naukowe WSP, 1973, s. 165), udostępnionych mi przez kierownika Archiwum pana mgr Marka Glogiera, oraz z opracowania Stanisława Feliksiaka (red.), *Słownik Biologów Polskich*, Warszawa, PWN, 1987, s. 254–255. Pani dr Jolancie Piątek i panu dr hab. Piotrowi Köhlerowi wdzięczna jestem za uzupełnienie niektórych danych dotyczących publikacji.

SPIS PUBLIKACJI BOLESŁAWY
KAWECKIEJ-STARMACHOWEJ

(publikowała jako Kawecka,
Kawecka-Starmachowa i Starmachowa)

- KAWECKA B. 1924. Z nowszych badań nad pyłkiem jabłoni. *Ogrodnictwo* (Kraków) **20**.
- KAWECKA B. 1925. Z badań nad pyłkiem grusz i jabłoni. *Ogrodnictwo* (Kraków) **21**: 117–119.
- KAWECKA B. 1925. Studja nad pyłkiem grusz i jabłoni. *Ogrodnictwo* (Kraków) **21**: 163–167, 195–200, 241–246, 304–313.
- KAWECKA B. 1925. Studja nad pyłkiem grusz i jabłoni. (Etudes sur le pollen des Poiriers et des Pommiers.). *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* **30**(9): 13–14.
- KAWECKA B. 1925. Études sur le pollen des poiriers et des pommiers. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* **1925** (9–10): 847–876.
- KAWECKA B. 1925. Über die Veränderlichkeit des Pollens bei einigen Oenotheren. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.*: 330–352. [Separatum].
- KAWECKA B. 1926. Zmienność pyłku wiesiołków (*Oenothera* sp. div.). Über die Veränderlichkeit des Pollens bei einigen Oenotheren. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* **1926**(5–6): 329–359.
- KAWECKA B. 1926. Zmienność pyłku niektórych wiesiołków (*Oenothera* sp. div.). *Spraw. Czyn. Posiedz. Pol. Akad. Umiejętn.* **31**(6): 14.
- KAWECKA-STARMACHOWA B. 1934. Głownie i śniecie Polski. Cz. I. *Spraw. Kom. Fizjogr. PAU*. [Separatum].
- KAWECKA-STARMACHOWA B. 1935. Głownie i śniecie Polski. (Materiały do monografii). Część I. Głownie. (Die Brandpilze Polens. I. Teil. *Ustilagineae*). *Spraw. Komis. Fizjogr. PAU* [za 1933 i 1934] **68–69**: 117–176.
- KAWECKA-STARMACHOWA B. 1938. Grzyby pasożytne. *Biblioteczka Biologiczna*, 3, Lwów – Warszawa, Książnica-Atlas.
- KAWECKA-STARMACHOWA B. 1939. Głownie i śniecie Polski (Materiały do monografii). Część II. Śniecie. Brandpilze Polens. II. Teil. *Tilletineae*. *Spraw. Komis. Fizjogr. PAU* [za 1938] **73**: 147–223.
- STARMACHOWA B. 1940. Sto potraw z ziemniaków. *Biblioteczka życia praktycznego*, 4. Wyd. „Radź sam sobie”, Obywatelski Komitet Pomocy, Kraków.
- STARMACHOWA B. 1940. Sto potraw z ziemniaków. Wyd. II zmienione i uzupełnione. *Biblioteczka życia praktycznego*, 4. Wyd. „Radź sam sobie”, Obywatelski Komitet Pomocy, Kraków.
- STARMACHOWA B. 1942. Sto potraw z ziemniaków. Wyd. III. *Biblioteczka życia praktycznego*, 4. Wyd. „Radź sam sobie”, Nakładem Rady Głównej Opiekuńczej i Polskiego Komitetu Opiekuńczego, Kraków.
- STARMACHOWA B. 1949. Iwan Miczurin twórca nowych odmian drzew i krzewów owocowych (1855–1935). *Wszechświat* **1949**(5): 156–158.
- STARMACHOWA B. 1950. Biologia owoców i nasion. *Biblioteczka Biologiczna*, 13, Książnica-Atlas, Wrocław.
- STARMACHOWA B. 1950. Iwan Miczurin pionier nowych dróg nauki. *Wiedza Powszechna*, cykl: Genetyka nauka o dziedziczności, zes. 1. Czytelnik, Łódź.
- STARMACHOWA B. 1950. Ważniejsze choroby roślin i ich zwalczanie. *Wiedza Powszechna*, cykl: Ważniejsze Szkodniki i Choroby Roślin, zes. 8. Czytelnik, Łódź.
- STARMACHOWA B. 1960. Pasożytowanie grzybów na roślinach. *Wszechświat* **9**: 229–294.
- STARMACHOWA B. 1961. Grzyby mięsożerne. *Wszechświat* **5**: 105–107.
- STARMACHOWA B. 1962. Rozsiewanie się grzybów. *Wszechświat* **10**: 248–253.
- STARMACHOWA B. 1963. Grzyby pasożytnicze z Tatr. *Monogr. Bot.* **15**: 153–294, mapa.
- STARMACHOWA B. 1963. Kilka rzadkich głowni z Ziemi Polskich. *Fragm. Flor. Geobot.* **9**(1): 151–153.
- STARMACHOWA B. 1964. Grzyby pasożytnicze zebrane w Polanicy-Zdroju, Dusznikach i innych miejscowościach

Ziemi Kłodzkiej (Dolny Śląsk). *Fragm. Flor. Geobot.* **10**(1): 89–96.

STARMACHOWA B. 1964. Przygotowanie żywych pomocy szkolnych do lekcji botaniki w szkole średniej ogólnokształcącej. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie* **21**: 117–144.

STARMACHOWA B. 1964. Tropizmy i taksje u grzybów. *Wszechświat* **7/8**: 152–156.

STARMACHOWA B. 1965. O dwu grzybach główniowych w Polsce: *Farysia olivacea* (DC.) Syd. i *Ustilago tragopogonis-pratensis* (Pers.) Winter. *Fragm. Flor. Geobot.* **11**(3): 463–464.

STARMACHOWA B., KISZKA J. 1965. Grzyby pasożytnicze występujące na porostach zebranych w Beskidzie Śląskim (Karpaty Zachodnie). Cz. I. *Fragm. Flor. Geobot.* **11**(4): 491–497.

STARMACHOWA B. 1966. Grzyby pasożytnicze Krynicy i okolicznych gór (Beskid Sądecki). *Fragm. Flor. Geobot.* **12**(4): 471–495, mapa.

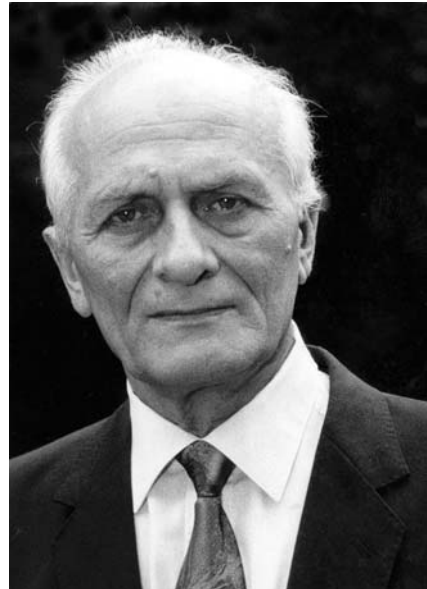
STARMACHOWA B., KUĆMIERZ J. 1967. Notatki mikologiczne z Ziemi Kłodzkiej. *Fragm. Flor. Geobot.* **13**(1): 141–153.

Jadwiga SIEMIŃSKA

**PROFESOR KAZIMIERZ SZCZEPANEK
– 75 LECIE URODZIN PALEOBOTANIKA
I NAUCZYCIELA AKADEMICKIEGO**

**Professor Kazimierz Szczepanek
75th anniversary of birthday**

Kazimierz Stanisław Szczepanek urodził się 29 stycznia 1931 roku w Pietrzejowej (dzisiaj w granicach Ropczyc), woj. podkarpackie, w licznej rodzinie rolnika Ludwika i Rozalii z domu Wiatr, jako ósme, przedostatnie z kolei dziecko. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Ropczycach, po ukończeniu szóstej klasy w 1944 r. kontynuował naukę w Gimnazjum i Liceum Ogólnokształcącym w Ropczycach, a następnie zdobywał podstawy dla przyszłej działalności dydaktycznej w Liceum Pedagogicznym w tejże miejscowości. Liceum ukończył w 1949 r. i w tym samym roku podjął studia biologiczne, w owym czasie dwustopniowe, na Wydziale Filozoficzno-Przyrodniczym (obecnie Biologii i Nauk o Ziemi) Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. Ukończył je w 1954 r.

Kazimierz Szczepanek (Fot. A. Mróz)

egzaminem magisterskim i rozprawą pt. *Flora naczyniowa Borów Nowotarskich ze szczególnym uwzględnieniem zmian wywołanych przez działalność człowieka w ostatnich latach*. Praca ta została wykonana pod kierunkiem prof. Bogumiła Pawłowskiego w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ.

Pierwsze związki prof. K. Szczepanka z paleobotaniką datują się jeszcze na okres jego studiów uniwersyteckich. W latach 1953–54 wykonywał on w ramach tzw. prac zleconych w Instytucie Botaniki PAN różne prace pomocnicze dla badań paleobotanicznych, w tym wybieranie szczątków makroskopowych z osadów czwartorzędowych oraz zbierał w terenie materiały do badań paleobotanicznych.

W tym miejscu godzi się przypomnieć pewne fakty z historii badań paleobotanicznych czwartorzędu. Po zakończeniu II wojny światowej nastąpił gwałtowny rozwój badań z tej dziedziny, głównie na zachodzie Europy. Wybitni uczeni-paleobotanicy, jak m.in. Johannes Iversen i Jorgen Troels-Smith z Danii czy Knut Faegri z Norwegii, kładli podwaliny pod nowoczesną paleobotanikę czwartorzędu, wprowadzając nowe metody badawcze, dzięki którym

dokonano niezwykle interesujących odkryć z zakresu historii rozwoju roślinności w ostatnich tysiącach lat. Stały się one ważnym i cennym impulsem do podjęcia takich badań w innych krajach europejskich. Profesor Władysław Szafer, ówczesny Dyrektor Instytutu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego, utworzył specjalny zespół pracowników naukowych dla badań nad czwartorzędem. Dzięki przychylności dr J. Czarnockiego, dyrektora Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie, powstała w Krakowie w styczniu 1949 r. Pracownia Paleobotaniczna w Instytucie Botanicznym UJ, w oparciu o etaty finansowane przez PIG. W jej skład wchodził: prof. W. Szafer, dr A. Środoń, dr J. Dyakowska, mgr M. Sobolewska, mgr M. Środoniowa i mgr M. Supniewska oraz mgr M. Bremówna (ostatnia z osób była finansowana przez Muzeum Ziemi Polskiej Akademii Nauk). W pracowni tej rozpoczęto, pod kierunkiem prof. W. Szafera, szeroko zakrojone badania historii roślinności trzeciorzędu i czwartorzędu Polski. W 1953 r. doszło do utworzenia Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk¹, a w nim Zakładu Paleobotaniki, do którego przeszła większość osób z pracowni uniwersyteckiej. Część z tych osób, przez pewien czas, łączyła etatowo pracę w Katedrze i w Instytucie Botaniki (m.in. prof. W. Szafer, doc. A. Środoń, dr M. Łańcucka-Środoniowa). Mgr K. Szczepanek przyjęto do pracy w Katedrze Geografii Roślin UJ na etat asystenta w 1954 r., bezpośrednio po ukończeniu przez niego studiów. W następnym roku (1955) zawarł On związek małżeński z Aliną Róg, koleżanką ze szkoły średniej, później przysłała na świat jedyną córką Dorota (ur. 1958, późniejsza absolwentka Politechniki Krakowskiej, zamieszkała aktualnie w Kanadzie).

Starszym asystentem K. Szczepanek został w 1956 r. W 1957 r. utworzono w Instytucie Botanicznym UJ Pracownię Paleobotaniczną przy Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ, której kierownikiem mianowano doc. A. Środonia, a w jej skład wchodził doc. dr Jadwiga Dyakowska i mgr K. Szczepanek.

W tych czasach paleobotanicy uniwersyteccy oraz pracownicy Zakładu Paleobotaniki IB PAN pracowali w tych samych pomieszczeniach na drugim piętrze starego budynku przy ul. Lubicz 46. Dzięki temu mgr K. Szczepanek był na co dzień uczestnikiem spotkań, dyskusji naukowych i współuczestnikiem intensywnego życia naukowego, jakie istniało w paleobotanicznym gronie przy ul. Lubicz 46, stopniowo powiększanym o pracowników Akademii Nauk w osobach (Fot. 1) Wandy Koperowej, Kazimierzy Mamakowej, Janiny Oszast, Barbary Pawlikowej, Magdaleny Ralskiej-Jasiewiczowej, Marii Reymanówny i Leona Stuchlika (Fot. 2). W gronie tym K. Szczepanek (Fot. 3) był nieocenionym i niezastąpionym Kolegą przy pobieraniu w terenie materiałów do badań. Praktycznie to

Fot. 1. Grono paleobotaników w Zakładzie Paleobotaniki Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (1960 r.). Od lewej: Aleksandra Wieserowa, Wanda Koperowa, Janina Oszast, Barbara Pawlikowa, Maria Reymanówna, Maria Sobolewska, Kazimierz Szczepanek, Leon Stuchlik, Kazimiera Mamakowa, Krystyna Wasyliłkowa, Magdalena Ralska-Jasiewiczowa. (Fot. S. Łuczko).

Phot. 1. Palaeobotanical group in the Department of Palaeobotany of the Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków (1960). From the left: Aleksandra Wieserowa, Wanda Koperowa, Janina Oszast, Barbara Pawlikowa, Maria Reymanówna, Maria Sobolewska, Kazimierz Szczepanek, Leon Stuchlik, Kazimiera Mamakowa, Krystyna Wasyliłkowa, Magdalena Ralska-Jasiewiczowa. (Phot. S. Łuczko)

¹ Początkowo był to Zakład Botaniki PAN.

Fot. 2. Kazimierz Szczepanek i Leon Stuchlik (przy mikroskopie) w dawnym pomieszczeniu Zakładu Paleobotaniki (1960). (Fot. S. Łuczko).

Phot. 2. Kazimierz Szczepanek and Leon Stuchlik (at the microscope) in the old laboratory of the Department of Palaeobotany (1960). (Phot. S. Łuczko).

On pobierał, przez wiele lat, profile do badań palinologicznych holocenu, prowadzonych przez koleżanki z Zakładu Paleobotaniki IB PAN, m.in. na Podhalu (Bór na Czerwonym, Grel, inne torfowiska w rejonie Czarnego Dunajca, Molkówka), w Pieninach, Beskidzie Sądeckim (Staszowa), w Bieszczadach (m.in. Wołosate), w Kotlinie Sandomierskiej, Dolinie Sanu). Zbierał także materiały do badań nad trzeciorzędem (flory liściowe z Domańskiego Wierchu, Starych Gliwic, Sośnicy). Kierownikiem Zakładu Paleobotaniki IB PAN był wówczas prof. W. Szafer, a od 1961 r. dr A. Środoń, wtedy jeszcze docent. Zadzierzgnięte wówczas koleżeńskie związki i przyjaźnie K. Szczepanka z pracownikami Zakładu Paleobotaniki przetrwały całe lata aż po dzień dzisiejszy, mimo że z czasem (1973 r.) prof. K. Szczepanek przeniósł się do pracowni mieszczącej się w budynku Ogrodu Botanicznego UJ.

W latach pięćdziesiątych K. Szczepanek rozpoczął wieloletnie, dogłębne studia nad późnoglacialną i holocenną historią roślinności Gór Świętokrzyskich. Był do takich badań szczególnie dobrze przygotowany. Studiując i pracując

pod kierunkiem najwybitniejszych polskich uczonych-specjalistów, prof. prof. W. Szafera, A. Środonia, J. Dyakowskiej, B. Pawłowskiego oraz A. i J. Kornasiów, zdobył rozległą wiedzę z zakresu dziedzin niezbędnych w badaniach paleobotanicznych – systematyki roślin, fitosocjologii i geobotaniki. Na obszarze świętokrzyskim dokonał wyboru ośmiu torfowisk, które zostały następnie zbadane metodą analizy pyłkowej. Wykreślone na tej podstawie diagramy pyłkowe dały obraz przebiegu sukcesji zbiorowisk roślinnych w tym regionie, począwszy od schyłku późnego glacja aż po czasy obecne. Pozwoliło to mu na wyróżnienie i scharakteryzowanie holocennych okresów klimatycznych, a w konsekwencji na ocenę względnego wieku torfowisk. Badania te wniosły nowe, istotne

Fot. 3. Kazimierz Szczepanek podczas wycieczki instytutowej wozem konnym do Niepołomic w 1959 r. (konia trzeba było wyprząc, co młody magister sprawnie uczynił). (Fot. L. Stuchlik).

Phot. 3. Kazimierz Szczepanek during the horse-drawn carriage excursion to the Niepołomic Forest organized by the Institute in 1959 (in case of need young assistant turned out to be very competent to unhitch the horse). (Phot. L. Stuchlik).

dane do postglacjalnej migracji niektórych naszych drzew i krzewów, zwłaszcza krzewiastych brzoź, oraz przemian szaty roślinnej wywołanych gospodarką człowieka. Z uwagi na stare i dość dobrze rozpoznane osadnictwo w tym regionie Polski, K. Szczepanek podjął, jako pierwszy, próbę określenia wpływu człowieka na szatę roślinną, a także czasu pojawienia się upraw zbóż i towarzyszących im chwastów. Badania wpływu osadnictwa prehistorycznego na szatę roślinną kontynuowane były następnie przez szereg autorów zarówno w Polsce, jak i innych krajach Europy.

Wyniki badań świętokrzyskich K. Szczepanek przedstawił w rozprawie doktorskiej zatytułowanej *Późnoglacialna i holocenińska historia roślinności Gór Świętokrzyskich* (Szczepanek 1961) wykonanej pod kierunkiem prof. Władysława Szafera; obrona pracy odbyła się w 1961 r. w Uniwersytecie Jagiellońskim. W 1962 r. otrzymał etat adiunkta w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin UJ.

Następnym obszarem zainteresowań K. Szczepanka był Beskid Niski, a w szczególności osady holoceniskie na zboczach Cergowej Góry. Zbadane metodą analizy pyłkowej oraz szczątków makroskopowych, osady ujawniły wiek charakterystycznej dla tej części Karpat sukcesji roślinnej i procesu osuwiskowego warunkującego powstanie zbiornika i sedimentacji osadów organicznych. Badania te wniosły ponadto nowe dane do zagadnienia dysjunkcji świerka w Beskidzie Niskim. Co więcej, K. Szczepanek zwrócił uwagę na znalezione w osadzie zielone szpilki – jak się później okazało – z zachowanymi różnymi barwnnikami asymilacyjnymi i chlorofilem w młodszych warstwach osadów (Więckowski, Szczepanek 1963). Kolejnym badaniem stanowiskiem na obszarze Beskidu Niskiego było złożo torfu wypełniające zbiornik pochodzenia osuwiskowego w Szymbarku-Kamionce. W wyniku przeprowadzonych analiz uzyskano obraz sukcesji roślinnej na tym terenie od początków holocenu po czasy obecne oraz informacje o wieku procesu osuwiskowego.

W 1968 r. K. Szczepanek otrzymał etat starszego wykładowcy w Katedrze Systematyki

i Geografii Roślin UJ. W tym czasie „powrócił” do Gór Świętokrzyskich, ale tym razem zajął się ich południowym przedpołem, na wschód od Staszowa. W znajdujących się tam zagłębieniach zakrytego krasu występują mięższe osady organiczne. Wstępne wyniki analiz palinologicznych tych osadów zostały opublikowane w 1968 r., pełne ich opracowanie zostało przedstawione podczas przewodu habilitacyjnego przeprowadzonego w Uniwersytecie Jagiellońskim, zakończonego uzyskaniem stopnia doktora habilitowanego w 1970 r. (Szczepanek 1971). Zawiera ono wyniki badań palinologicznych i makroskopowych szczątków roślin z osadów wypełniających 11 (spośród ponad 200) lejków krasowych północno-wschodniej części Niecki Nidziańskiej. Badania te pozwoliły K. Szczepankowi na dokonanie szczegółowej charakterystyki przemian zbiorowisk roślinnych od ostatnich faz późnego glaciału aż po czasy obecne, wywołanych zarówno określonymi przyczynami naturalnymi, jak również gospodarką człowieka. Pierwsze oznaki pastersko-rolniczej gospodarki człowieka autor stwierdził na tym obszarze u schyłku okresu atlantyckiego, a największe jej nasilenie u schyłku XII i XIII wieku, aż po czasy współczesne. Bardzo interesujące było wówczas stwierdzenie uprawy konopi, których nasiona znalezione przez K. Szczepanka zostały później datowane metodą akceleratową na $\pm 315\text{--}310$ lat BP, tj. 1600–1550 A.D. Ponadto, określenie wieku osadów organogenicznych w zbadanych lejkach krasowych pozwoliło K. Szczepankowi na datowanie czasu powstania zagłębień krasowych i powiązanie zasadniczych faz krasowych (zapadania się próżni podziemnych), z co najmniej dwoma okresami klimatycznymi (schyłkiem ostatniego zlodowacenia oraz wilgotnymi fazami holocenu u schyłku okresu atlantyckiego). Stanowi to istotny wkład w geomorfologiczne poznanie czwartorzędu Polski. Uzupełnienie rozprawy stanowi współautorska publikacja o sukcesji mchów torfowiskowych w zarastających lejkach krasowych (Karczmarsz, Szczepanek 1982).

W latach 1971–1973 K. Szczepanek kierował Zakładem Taksonomii Roślin i Fitogeografii

Instytutu Botaniki UJ, a następnie objął stanowisko dyrektora Ogrodu Botanicznego UJ, od 1982 r. na etacie docenta. Kierował Ogrodem przez osiemnaście lat (1973–1991). Za czasów Jego dykcji znacznie zwiększył się naukowy zespół pracowników Ogrodu, dzięki czemu stało się możliwe zasadnicze poszerzenie zakresu prowadzonej działalności naukowej (geobotanika, ekologia roślin i historia botaniki). Dużego znaczenia nabrała też działalność popularyzatorska. Zorganizowano stałą wystawę muzealną z zakresu historii botaniki w Krakowie, częste były audycje radiowe i telewizyjne popularyzujące wiedzę botaniczną i krakowski Ogród Botaniczny. Z okazji 200 rocznicy założenia Ogrodu w 1983 r. K. Szczepanek zorganizował specjalną sesję naukową (Szczepanek 1984). Pokłosiem inspirującej aktywności K. Szczepanka za czasów Jego kadencji w Ogródzie jest liczba 104 publikacji naukowych i popularno-naukowych pracowników Ogrodu. Z tego okresu pochodzą także jego własne publikacje o charakterze popularyzatorskim, a także kilka niepublikowanych koncepcji budowy nowego Ogrodu Botanicznego w Krakowie. Będąc Dyrektorem Ogrodu prof. Szczepanek miał okazję zapoznać się z ogrodami botanicznymi Północnej Korei, Szwecji, Rumunii, Węgier, Bułgarii, Białorusi, Ukrainy, Włoch i Niemiec (podróże te były finansowane także ze środków własnych).

W 1988 r. K. Szczepanek został powołany na stanowisko Kierownika Zakładu Paleobotaniki Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, które piastował do czasu przejścia na emeryturę w 2001 r.

Mimo rozlicznych obowiązków, przede wszystkim dydaktycznych, K. Szczepanek nadal kontynuował badania paleobotaniczne holocenu. W ramach międzynarodowego programu IGCP (International Correlation Programme Project 158 – Subproject A & B) opracował w latach 1980–1985, w podprojekcie B, kolejne profile pyłkowe stanowisk reprezentatywnych dla ekologiczno-geograficznych regionów Gór Świętokrzyskich (Szczepanek 1982) i Beskidu Niskiego (Szczepanek 1987). Natomiast w podprojekcie A zbadał poziomy organogeniczne z Drogomy-

śla w dolinie górnej Wisły (Niedziałkowska i in. 1985). Uzyskane w wyniku tych badań diagramy pyłkowe, wzbogacone o daty radiowęglowe, dały podstawę do oceny bezwzględnego wieku charakterystycznych historycznych sukcesji i zdarzeń w późnoglacialnej i holocenijskiej historii roślinności tych regionów oraz procesów geomorfologicznych w dolinie górnej Wisły. Wyniki tych opracowań posłużyły do opracowań syntetycznych w skali całego kraju i Europy (np. Berglund i in. 1996, Ralska-Jasiewiczowa red. 2004).

Kolejnym przedmiotem zainteresowań K. Szczepanka były późnoglacialne i holocenijskie osady wydumowe z Witowa koło Łodzi (niepubl., Wasylkowa 1964, str. 262) i opublikowane w 2004 r., z Jęzora koło Szczakowej (Szczepanek, Stachowicz-Rybka 2004).

Jeszcze w latach pięćdziesiątych, w ramach prowadzonych badań nad historią klimatu i roślinności w czwartorzędzie, rozwinęła się współpraca prof. K. Szczepanka z krakowskimi geomorfologami i archeologami, szczególnie z prof. L. Starklem i prof. Tadeuszem Gerlachem z Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN oraz prof. Andrzejem Żaki, i później prof. Janem Machnikiem z Instytutu Archeologii i Etnologii PAN. Współpraca ta trwa po dziś dzień.

Zainteresowania K. Szczepanka nie ograniczały się tylko do najmłodszej fazy rozwoju roślinności, tj. późnego glaciału i holocenu. Jeszcze w latach 60. rozpoczął badania plejstocenu, i to zarówno sukcesji roślinnych tego okresu ustalanych na podstawie poziomów pyłkowych, jak i szczątków makroskopowych. Pierwszą publikacją z tego zakresu była rozprawa o florze dryasowej z Mokoszyna koło Sandomierza (Szczepanek 1960), później badał osady organogeniczne interglaciału eemskiego w Nidzicy (woj. olsztyńskie; Szczepanek 1962) i w Ustroniu (Szczepanek 1965). Profil pyłkowy i liczne szczątki makroskopowe roślin pochodzące z tego drugiego stanowiska pozwoliły określić interstadialny wiek osadów średniego stożka Wisły. W tym samym czasie ukazała się współautorska publikacja o szczątkach roślin,

o podobnym jak w Ustroniu interstadialnym charakterze flory, z doliny Wisły pod Tarnobrzegiem. Na Wyżynie Sandomierskiej zbadał też nowe stanowisko z florą interstadialu mazowieckiego (Kosmowska-Suffczyńska, Szczepanek 1981), a w latach 1990–1991 opublikował współautorskie opracowania dotyczące warunków ekologicznych i procesów sedymentacji miększych osadów karpackiej odmiany lessów na Pogórzu Karpackim (Gerlach i in. 1991).

Odrębną sferą zainteresowań prof. K. Szczepanka, o dużym znaczeniu poznawczym, ale i użytkowym, w tym przypadku dla medycyny, stały się badania aeropalinologiczne prowadzone dla potrzeb alergologii. W latach 80. XX wieku² przystąpiono w Krakowie do stałych pomiarów stężenia pyłku roślin wiatropylnych, początkowo przy zastosowaniu metody grawimetrycznej, a od 1988 r., także metodą wolumetryczną. Badania te prof. Szczepanek prowadził we współpracy z lekarzem, Krystyną Obtulowicz z Akademii Medycznej w Krakowie (obecnie Collegium Medicum UJ) (Obtulowicz i in. 1990). Na ten czas datuje się początek współpracy zespołu krakowskiego – jako pierwszego w Polsce – z Europejską Siecią Monitorowania Aeroalergenów (European Aeroallergen Network). Z czasem poszerzono współpracę o Pracownię Immunologii Instytutu Matki i Dziecka w Rabce. Opracowania wyników tych pomiarów zostały opublikowane w licznych, także współautorskich publikacjach. Badania aeroplanktonu w powietrzu były później prowadzone w ramach prac magisterskich wykonywanych pod kierunkiem prof. K. Szczepanka, i to zarówno w mieście Krakowie, jak również w Modlnicy koło Krakowa i w Rabce. W 1994 r., dzięki funduszom Komitetu Badań Naukowych, możliwe było poszerzenie badań o nowe punkty pomiarowe w transekcie północ-południe Polski (Zakopane, Kraków, Ostrowiec Świętokrzyski, Warszawa i Poznań) i prze-

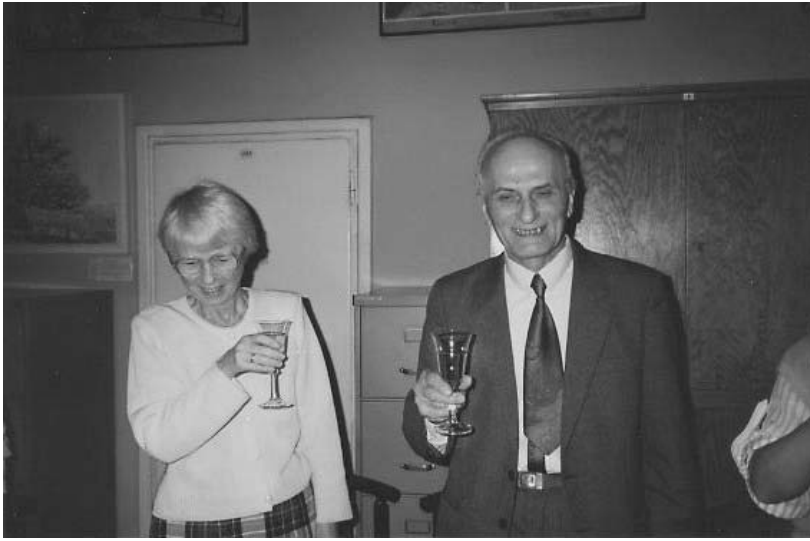
prowadzenie szczegółowych analiz w cyklu dwuletnim. Celem tych badań było ustalenie ewentualnych regionalnych różnic w składzie taksonomicznym opadu pyłkowego, liczebności ziarn pyłku i spor grzybów pleśniowych oraz czasu ich występowania. Badania te były później kontynuowane w sieci ogólnokrajowej badań aeropalinologicznych (Rzeszów, Rabka, Kraków, Sosnowiec, Warszawa i Gdańsk). Kazimierz Szczepanek jest do dziś konsultantem z tego zakresu, promotorem trzech rozpraw doktorskich, uczestnikiem corocznych spotkań w ramach *Dni alergii pyłkowej* organizowanych przez Collegium Medicum UJ (streszczenia publikowane) i ogólnopolskich konferencji naukowych *Biologia kwitnienia, nektarowania i zapyłania roślin*, organizowanych w cyklu dwurocznym przez Katedrę Botaniki Akademii Rolniczej w Lublinie. Materiały z konferencji organizowanych w Lublinie publikowane były m.in. w czasopismach *Bibliotheca Fragmenta Agronomica* i *Annales Universitatis Mariae Curie-Skłodowska, sect. E Horticultura*.

W 1995 r. K. Szczepanek otrzymał tytuł naukowy profesora (Fot. 4), a z dniem 15 stycznia 1996 stanowisko profesora nadzwyczajnego w Uniwersytecie Jagiellońskim.

Profesor K. Szczepanek był członkiem Rady Naukowej Instytutu Botaniki Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (1987–2002), Rady Konsultacyjnej Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu im. Marii Skłodowskiej-Curie w Lublinie (1985–1991), Rady Konsultacyjnej Instytutu Rolnictwa i Leśnictwa Krajów Tropikalnych Akademii Rolniczej w Krakowie (od 1987), Komisji Ochrony Zdrowia Społecznego Krakowskiego oddziału PAN (od 1980), Komitetu Badań Czwartorzędu PAN (1978–1990), Komisji Paleogeografii Czwartorzędu przy Oddziale Krakowskim PAN (obecnie PAU) w latach 1979–1994, Rady Redakcyjnej czasopisma *Wiadomości Botaniczne* (1984–1990) oraz członkiem Zarządu Głównego Polskiego Towarzystwa Botanicznego (od 1989).

Jednak szczególne, a zarazem pierwszoplanowe miejsce w całym życiu uniwersyteckim profesora Szczepanka zajmowała działalność

² Pierwsze ciągle obserwacje opadu pyłku roślin prowadziła w Krakowie dr Wanda Koperowa w latach 70. XX wieku, na stanowiskach w Ogrodzie Botanicznym UJ, Kopcu Kościuszki i na Wawelu. Materiały te nie zostały opublikowane.

Fot. 4. Uroczystość w Zakładzie Paleobotaniki IB PAN z okazji otrzymania profesury przez Kazimierza Szczepanka, 1995 r. (z lewej Prof. Krystyna Wasylińska). (Fot. E. Zastawniak).

Phot. 4. Celebration in the Department of Palaeobotany of the Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, on the occasion of conferment of a professor title by Kazimierz Szczepanek, 1995 (Krystyna Wasylińska on the left side). (Phot. E. Zastawniak).

dydaktyczna. Jako nauczyciel akademicki z wielkim zamiłowaniem i zaangażowaniem wypełniał obowiązki w tym zakresie na wszystkich szczeblach swojej pracy w Katedrze Systematyki i Geografii Roślin Instytutu Botanicznego, później w Zakładzie Paleobotaniki Instytutu Botaniki oraz w Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Przez wiele lat prowadził dla studentów biologii i geografii ćwiczenia z systematyki roślin, fitogeografii, ekologii roślin, paleobotaniki oraz zajęcia terenowe z geobotaniki i florystyki, a także pracownie specjalistyczne dla studentów biologii. W latach 1970–1994 wykładał dla studentów biologii i geografii, zarówno studiów stacjonarnych, jak i zaocznych, między innymi, czwartorzędową historię roślinności, historię roślin uprawnych, uprawę roślin dla celów doświadczalnych oraz organizował seminaria dla studentów studiów stacjonarnych IV i V roku biologii.

W latach 1955–1990 brał udział w pracach Komisji rekrutujących na studia biologiczne w Uniwersytecie Jagiellońskim (egzaminował w 1958 r. m.in. niżej podpisaną). W latach

1957–1974 prowadził w Górcach uczelniane interdyscyplinarne czterotygodniowe kursy wakacyjne dla studentów po III roku biologii, w ramach praktyk wakacyjnych (przez dwa lata), a później przez 13 lat takie same kursy, ale na szczeblu międzyuczelnianym (Szczepanek 1963). Doskonale zorganizowane, cieszyły się one wielkim powodzeniem. W 1962 r. zorganizował dwutygodniową wycieczkę botaniczną na Węgry dla studentów Uniwersytetu Jagiellońskiego i Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie, a w latach 1975–1991 kierował praktykami wakacyjnymi dla uczniów szkół zawodowych w Ogrodzie Botanicznym UJ. Doraźnie prowadził zajęcia ze słuchaczami „Uniwersytetu Trzeciego Wieku” w Uniwersytecie Jagiellońskim; będąc dyrektorem Ogrodu Botanicznego organizował dla naukowych pracowników Ogrodu seminaria szkoleniowe. W sprawowaniu swoich obowiązków nauczyciela akademickiego był niezwykle sumienny i obowiązkowy, a także twórczy, starając się tak zorganizować zajęcia, aby były one jak najbardziej interesujące dla uczestników. Jego

relacje ze studentami były nacechowane przede wszystkim troską, aby nauczyli się jak najwięcej, nie szczędził dla nich swojego czasu, szczerze dzielił się całą swoją wiedzą. Był opiekunem licznych prac magisterskich i recenzentem wielu rozpraw doktorskich. Prowadził z sukcesem siedem przewodów doktorskich (cztery z zakresu geobotaniki i ekologii roślin, a trzy z aerobiologii), w tym dwóch dzisiejszych profesorów: Ryszarda Ochyry (1976), Bogdana Zemanka (1978), obie nagrodzone przez Ministra Szkolnictwa Wyższego, Nauki i Techniki.

Liczne były kontakty prof. K. Szczepanka z paleobotanikami z ośrodków badawczych wielu krajów europejskich i pozaeuropejskich, z równowiekową i młodszą generacją palinologów Finlandii, byłej Czechosłowacji, Węgier, Ukrainy, Egiptu i Wietnamu; organizował pobyty stażowe oraz studia palinologiczne dla osób przyjeżdżających na szkolenia z tego zakresu do Instytutów Botaniki PAN i UJ. Udział w zebraniach naukowych, seminariach, zjazdach, wycieczkach i konferencjach był okazją do zapoznania się z problematyką, metodyką i wynikami prac prowadzonych w różnych ośrodkach badawczych w kraju i za granicą, co później wykorzystywał w swojej pracy naukowej i dydaktycznej. Inspirujące w pracy dydaktycznej były niewątpliwie podróże prof. K. Szczepanka do byłej Czechosłowacji (1960), i Jugosławii (1962), z możliwością poznania submedyterrańskiej roślinności okolic Jeziora Dojrańskiego oraz udział w amerykańsko-polskiej Ekspedycji Archeologicznej do Górnego Egiptu (1980), a także udział w ekspedycji do południowo-wschodniej Afryki (1975–1976).

Działalność na polu naukowym i dydaktycznym prof. K. Szczepanka była zauważana i doceniana, co znalazło wyraz w licznych nagrodach otrzymywanych z rąk Jego Magnificencji Rektora Uniwersytetu Jagiellońskiego za pracę pedagogiczną i publikacje naukowe (kilkanaście razy w latach 1954–1994). Profesor K. Szczepanek otrzymał również w 1965 r. indywidualną nagrodę III stopnia Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego w dziedzinie wychowania i organizacji procesu dydaktycznego,

został odznaczony Złotym Krzyżem Zasługi za 20-letnią nienaganną pracę pedagogiczną (1980) i Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski za 30-letnią pracę wychowawczą (1985). Za wkład w rozwój Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu został uhonorowany w 1984 r. medalem 75-lecia.

Życząc Jubilatowi jeszcze wielu lat działalności na polu naukowym mamy nadzieję, że tak jak dotychczas, będzie obecny w naszym krakowskim paleobotanicznym gronie i korzystając ze swoich umiejętności dydaktycznych, będzie przekazywał swoją wiedzę i doświadczenie młodszym koleżankom i kolegom.

Ewa ZASTAWNIAK

SPIS PUBLIKACJI

- SZCZEPANEK K. 1960. Flora dryasowa z Mokoszyna koło Sandomierza. *Biul. Inst. Geol.* **150**(9): 131–137.
- SZCZEPANEK K. 1960. J. Dyakowska. Podręcznik palinologii. Wydawnictwa Geologiczne, Warszawa, 1959. *Wszechświat* **6**: 169. [recenzja]
- SZCZEPANEK K. 1961. Późnoglacialna i holocena historia roślinności Gór Świętokrzyskich (The History of the Late Glacial and Holocene vegetation of the Holy Cross Mountains). *Acta Palaeobot.* **2**(2): 1–144.
- SZCZEPANEK K. 1962. Stanowisko flory interglacialnej w Nidzicy (woj. Olsztyńskie). *Przegl. Geol.* **10**(11): 609–611.
- SZCZEPANEK K. 1962. Adresnaja Kniga Palinologow Sowietskowo Sojuza – 1961. Akademia Nauk SSSR, Leningrad. *Wiad. Bot.* **6**(2): 188–189. [recenzja]
- WIĘCKOWSKI S., SZCZEPANEK K. 1963. Assimilatory pigments from subfossil fir needles (*Abies alba* Mill.). *Acta Soc. Bot. Pol.* **22**(1): 101–111.
- SZCZEPANEK K. 1963. Studenckie botaniczne kursy wakacyjne w Karpatach. *Życie Szkoły Wyższej* **11**(1): 94–98.
- SZCZEPANEK K. 1964. Wstępne badania materiału roślinnego z grodziska w Wyznym Kubinie (Orawa Słowacka). *Acta Archaeol. Carpat.* **6**(1–2): 129–131.
- SZCZEPANEK K. 1965. Młodoplejstocena flora z Ustronia nad górną Wisłą. *Kwart. Geol.* **9**(1): 173–182.
- KRAUSS A., MYCIELSKA-DOWGIAŁŁO E., SZCZEPANEK K. 1965. Wstępne wyniki badań nad wiekiem osadów doliny Wisły pod Tarnobrzegiem. *Przegl. Geol.* **13**(6): 275–280.

- SZCZEPANEK K. 1966. O możliwościach praktycznego wykorzystania zarodników i pyłku roślin. *Wszczęświat* 2: 40–41.
- SZCZEPANEK K. 1968. Kras staszowski w świetle wyników wstępnych badań paleobotanicznych. (The Staszów karst in the light of the results of preliminary palaeobotanic studies). *Fol. Quatern.* 29: 49–57.
- SZCZEPANEK K. 1971. Kras staszowski w świetle badań paleobotanicznych (The Staszów karst in the light of palaeobotanical studies – South Poland). *Acta Palaeobot.* 22(2): 63–140.
- SZCZEPANEK K. 1971. Historia limby w Polsce. W: S. BIAŁOBOK (red.), *Limba. Pinus cembra* L. Nasze drzewa leśne, Monografie popularnonaukowe, 2, s. 7–13.
- GIL E., KOTARBA A., SZCZEPANEK K. 1972. The site II – 3. The landslide at Szymbark – Kamionka. W: L. STARKEL, A. ŚRODOŃ (red.), Excursion Guide-Book. Symposium of the INQUA Commission on Studies of the Holocene. Changes in the paleogeography of valley floors during the Holocene. First Part: The Polish Carpathians. Poland, September 12–20, s. 42–45.
- SZCZEPANEK K. 1972. Stanowiska flor czwartorzędowych z obszaru świętokrzyskiego (Localities of Quaternary Floras in the Holy Cross Mts). *Rocz. Pol. Tow. Geol.* 42 (1): 157–162.
- GIL E., GILOT E., KOTARBA A., STARKEL L., SZCZEPANEK K. 1974. An Early Holocene landslide in the Niski Beskid and its significance for paleogeographical reconstructions. *Stud. Geomorph. Carpatho-Balcan.* 8: 69–83.
- GIL E., GILOT E., KOTARBA A., STARKEL L., SZCZEPANEK K. 1974. Wczesnoholoceńskie osuwisko w Szymbarku i jego znaczenie dla rekonstrukcji paleogeograficznych. *Spraw.PAN, Oddz. Krak.* [1973] 17(1): 175.
- SZCZEPANEK K. 1975. History of the Stone-Pine in Poland. W: S. BIAŁOBOK (red.), *Nasze Drzewa Leśne*. Monografie Popularno-Naukowe [1971], 2. Published for the U.S. Department of Agriculture and the National Science Formation. Washington D.C. by the Foreign Scientific Publications Department of the National Center for Scientific, Technical and Economic Information Warsaw, Poland, s. 4–10.
- SZCZEPANEK K. 1980. Ogród Botaniczny Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie. *Wiad. Bot.* 24(4): 279–284.
- SZCZEPANEK K. 1981. The Słopiec mire and the vegetational history of the Świętokrzyskie Mts. Symposium “Paleo-hydrology of the temperate zone”, Poznań, Poland '81, September 22–28. Abstracts, s. 78–79.
- SZCZEPANEK K. 1981. G. Fasf, Orchideenkultur. Stuttgart 1980. *Wiad. Bot.* 25(2): 149–150. [recenzja]
- KOSMOWSKA-SUFFCZYŃSKA D., SZCZEPANEK K. 1981. A new interglacial locality on the Sandomierz Upland. *Fol. Quatern.* 54: 25–41.
- SZCZEPANEK K. 1982. Development of the peat-bog at Słopiec and the vegetational history of the Świętokrzyskie (Holy Cross) Mts. in the last 10 000 years. *Acta Palaeobot.* 22(1): 117–130.
- KARCZMARZ K., SZCZEPANEK K. 1982. Sukcesje mchów w torfowiskowych obniżeniach lejków krasowych regionu staszowskiego (środkowa Polska). *Fol. Soc. Scient. Lubl.* 24, ser. Biol. 2: 135–144.
- SZCZEPANEK K. 1982. H. Bechtel, P. Cribb, E. Launert – Orchideenatlas. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1980. *Wiad. Bot.* 26(1): 61. [recenzja]
- SZCZEPANEK K. 1982. W. Rauh, N. Lehmann – Bromelien. Tillandsien und andere Kulturwürdige Bromelien. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1981. *Wiad. Bot.* 26(4): 238–239. [recenzja]
- SZCZEPANEK K. 1983. H. Kinzel, R. Albert, W. H. O. Ernst, A. Hohenester, E. Kusel-Fetzmann, M. Weber – Pflanzenökologie und Mineralstoffwechsel. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1982. *Wiad. Bot.* 27(1): 77. [recenzja]
- SZCZEPANEK K. 1983. Wstęp. W: K. SZCZEPANEK (red.), Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wyd. 1. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa – Kraków, s. 5–6.
- SZCZEPANEK K. 1984. Dr Wanda Wróbel-Stermińska (1911–1983). *Wiad. Bot.* 28(2): 103–104.
- SZCZEPANEK K. 1984. Sesja naukowa w dwustulecie założenia Ogródu Botanicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. *Wiad. Bot.* 28(4): 303–306.
- SZCZEPANEK K. 1984. D. Hess – Die Blüte. Eine Einführung in Struktur und Funktion. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1983. *Wiad. Bot.* 28(4): 324–325. [recenzja]
- NIEDZIAŁKOWSKA E., GILOT E., PAZDUR N. F., SZCZEPANEK K. 1985. The upper Vistula valley near Drogomyśl in the late Vistulian and Holocene (Dolina górnej Wisły koło Drogomyśla w późnym glacie i holocenie). *Fol. Quatern.* 56: 101–132.
- OBTUŁOWICZ K., SZCZEPANEK K., SZCZEKLIK A., OSZAST J., DWORSKI R., GLUSZKO P., GAŚKA M., KADŁUCZKA Z., GURGUL G., SITARSKA A., FUGIEL A. 1985. Opad pyłku i objawy nieżyty pyłkowego. *Pol. Tyg. Lekarski* 40(48): 1338–1340.
- SZCZEPANEK K. 1985. Wstęp. Pierwsze zwiedzanie Ogródu. W: K. SZCZEPANEK (red.), Przewodnik po Ogrodzie Botanicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wyd. 2. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa–Kraków, s. 5–17.
- SZCZEPANEK K. 1985. W. Cullmann, E. Götz, G. Gröner – Kakteen. Kultur, Vermehrung und Pflege. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1984. *Wiad. Bot.* 29(3): 255–256. [recenzja]

- SZCZEPANEK K. 1986. Sekcja Ogródów Botanicznych i Arboretów (1972–1985). *Wiad. Bot.* **30**(3–4): 391–394.
- SZCZEPANEK K. 1986. Jaka przyszłość Ogrodu Botanicznego w Krakowie? *Aura* **7**: 27–28.
- NIEDZIAŁKOWSKA E., SZCZEPANEK K. 1986. Ewolucja doliny Wisły koło Drogomyśla w holocenie. *Spraw. PAN, Oddz. Krak* [1983] **27**(1): 249–250.
- SZCZEPANEK K. 1986. Der Botanische Garten der Jagiellonian-Universität Kraków. W: F. EBEL, F. KÜMMEL, CH. BEIERLEIN (red.), *Botanische Gärten Mitteleuropas. Geschichte, technische Einrichtungen, Anlagen, Sammlungen und Aufgaben. Wissensch. Beitr. Martin-Luther-Univ. Halle-Wittenberg* **78**(P25): 124–126.
- SZCZEPANEK K. 1987. Late Glacial and Holocene pollen diagrams from Jasiel in the low Beskid Mts. (The Carpathians). *Acta Palaeobot.* **27**(1): 9–26.
- SZCZEPANEK K. 1987. Ogród Botaniczny UJ w Krakowie. W: A. ŁUKASIEWICZ (red.), *Ogrody Botaniczne i arboreta w Polsce*. Wyd. 1. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne, Warszawa, s. 19–28.
- SZCZEPANEK K. 1987. The Botanic Garden of the Jagiellonian University in Kraków (Cracow) (Poland). W: M. P. NAYAR (red.), *Network of Botanic Gardens. Botanical Survey of India*, s. 58–65.
- SZCZEPANEK K. 1987. Type Region P-c: Low Beskidy Mts. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA (red.), *Environmental changes recorded in lakes and mires of Poland during the last 13 000 years. Part 3. Acta Palaeobot.* **29**(2): 17–23.
- SZCZEPANEK K. 1987. Type Region P-j: Świętokrzyskie Mts (Holy Cross Mts). W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA (red.), *Environmental changes recorded in lakes and mires of Poland during the last 13 000 years. Part 3. Acta Palaeobot.* **29**(2): 51–55, 1989.
- SZCZEPANEK K. 1987. A. Slack – Karnivoren. Biologie und Kultur der Insektenfangenden Pflanzen. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart, 1985. *Wiad. Bot.* **31**(1): 43. [recenzja]
- SZCZEPANEK K. 1987. R. Frank – Zwiebel- und Knollengewächse. Verlag Eugen Ulmer, Stuttgart 1986. *Wiad. Bot.* **31**(3): 186. [recenzja]
- MITKA J., SZCZEPANEK K., ZEMANEK B. 1987. Changes in the herb layer biomass of the mixed oak-pine forest (*Pino-Quercetum*) in the Niepolomice forest area effected by mineral fertilization with NPK and dolomite. *Acta Agr. Silv* **26**: 61–74.
- SZCZEPANEK K. 1989. The peat-bog at Słopiec and the history of vegetation of the Świętokrzyskie Mountains in the past 10,000 years. 19th International Phytogeographic Excursion. 1989, July 7–26 “*Flora and Vegetation of Poland. Changes, Management and Conservation: 1928–1988*”. Kraków, W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, s. 32–37.
- RALSKA-JASIEWICZOWA M., OBIDOWICZ A., HARMATA K., SZCZEPANEK K. 1989. Palaeoenvironmental changes in the Polish Carpathians during the last 12 000 years. 19th International Phytogeographic Excursion 1989, July 7–26 “*Flora and Vegetation of Poland. Changes, Management and Conservation: 1928–1988*”. Kraków, W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences.
- OBTUŁOWICZ K., SZCZEPANEK K., SZCZEKLIK A. 1990. The value of pollen count for diagnosis and therapy of pollen allergy in Poland. *Grana* **29**: 318–320.
- SZCZEPANEK K. 1990. Der Botanische Garten der Jagiellonen Universität Kraków. W: F. EBEL, F. KÜMMEL, CH. BEIERLEIN (red.), *Botanische Gärten Mitteleuropas. Geschichte, technische Einrichtungen, Anlagen, Sammlungen und Aufgaben. 2. Aufl. Wissensch. Beitr. Martin-Luther-Univ. Halle-Witternberg* **27**(P40): 126–128.
- GERLACH T., KRYSOWSKA-IWASZKIEWICZ M., SZCZEPANEK K., ALEXANDROWICZ S. W. 1991. Profil lessów w Humniskach koło Brzozowa. W: H. MARUSZCZAK (red.), *Podstawowe profile lessów w Polsce (Main sections of loesses in Poland)*. Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, s. 150–155.
- GERLACH T., KRYSOWSKA-IWASZKIEWICZ M., SZCZEPANEK K., ALEXANDROWICZ S. W. 1991. Karpacka odmiana lessów w Humniskach koło Brzozowa na Pogórzu Dynowskim w polskich Karpatach fliszowych. *Zesz. Nauk. AGH ser. Geol.* **17**(1–2): 193–219.
- OBTUŁOWICZ K., SZCZEPANEK K., RADWAN J., GRZYWACZ M., ADAMUS K., SZCZEKLIK A. 1991. Correlation between airborne pollen incidence, skin prick tests and serum immunoglobulins in allergic people in Cracow, Poland. *Grana* **30**: 136–141.
- SZCZEKLIK A., OBTUŁOWICZ K., SZCZEPANEK K. 1991. Allergic Pollen and Pollinosis in Poland. Oxford, Blackwell Scientific Publications, s. 184–185.
- RALSKA-JASIEWICZOWA M., OBIDOWICZ A., HARMATA K., SZCZEPANEK K. 1992. Palaeoenvironmental changes in the Polish Carpathians (S. Poland) during the last 12'000 years. *Veröff. Geob. Inst. Zürich* **107**: 109–115.
- SZCZEPANEK K. 1992. The peat bog Słopiec and the history of the vegetation of the Góry Świętokrzyskie Mts. (Central Poland) in the past 10'000 years. *Veröff. Geob. Inst. Zürich* **107**: 365–368.
- GERLACH T., KRYSOWSKA-IWASZKIEWICZ M., SZCZEPANEK K., PAZDUR M. F. 1993. Nowe dane o pokrywie karpackiej odmiany lessów w Humniskach koło Brzozowa (1992). *Zesz. Instyt. Geogr. Przestrz. Zagosp. PAN* **16**: 1–43.
- SZCZEPANEK K. 1994. Pollen calendar for Cracow (southern Poland) 1982–1991. *Aerobiologia* **10**(1): 65–70.
- SZCZEPANEK K. 1994. Fenologia opadu pyłku roślin w Krakowie w latach 1982–1991. *Spraw. PAN, Oddz. Krak.* [1993] **37**(2): 37–38.

- SZCZEPANEK K. 1994. Pollen fall in Cracow in 1982–1991. *Zesz. Nauk. UJ, Pr. geogr.* **97**: 9–22.
- SZCZEPANEK K. 1995. Pyłek roślin w aeroplanktonie poza okresem zwartego występowania. W: Z. MIREK, J. J. WÓJCICKI (red.), Szata roślinna Polski w procesie przemian. Materiały konferencji i sympozjów 50 Zjazdu Polskiego Towarzystwa Botanicznego, Kraków 26.06.–01.07. 1995, s. 386.
- SZCZEPANEK K., HARMATA K., KASPRZYK I., MYSZKOWSKA D., STACH A., STEPALSKA D. 1996. The relationship between the pollen content in the air in 1995 and landscape differentiation within Poland. 1st Macedonian Immunological Congress, Ohrid, 01–05 October 1996. Abstract. *Mak med prieglied* 50 (suplement 23), s. 91.
- SZCZEPANEK K. 1997. Monitoring aerobiologiczny 1995–1996. W: I Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Biologia kwitnienia, nektarowania i zapylania roślin*, Lublin, 13–14 listopada 1997, s. 184–190.
- GERLACH T., STARKEL L., SZCZEPANEK K. 1997. Sites with organic interglacial deposits in the upper San river basin, Polish Eastern Carpathians. *Stud. Geomorph.-Carpatho-Balcan.* **31**: 31–44.
- SZCZEPANEK K. 1999. Monitoring aerobiologiczny w 1995 i 1996 roku. *Spraw. PAN, Oddz. Krak* [1997] **41**(2): 119–121.
- SZCZEPANEK K., GAWEL J., HALOTA A. 1999. Pyłek roślin i jego stężenie w powietrzu uzdrowiska Rabka (Karpaty Zachodnie) w latach 1992–1996. *Bibl. Fragm. Agron.* **6**: 189–195.
- GAWEL J., SZCZEPANEK K., HALOTA A., RADLIŃSKI J., KURZAWA R. 1999. Fenologiczna analiza zawartości aeroalergenów uzdrowiska Rabka – porównanie metod. *Acta Pneumonol. Allergol. Pediatr.* **2**(1): 12–15.
- GAWEL J., SZCZEPANEK K., HALOTA A., GAWEL B., KURZAWA R. 2000. Aeroalergeny roślin i zarodników grzybów uzdrowiska Rabka w latach 1992–1999. Monitoring aerobiologiczny. *Acta Pneumonol. Allergol. Pediatr.* **3**(3): 17–24.
- SZCZEPANEK K. 2000. Holocénska historia szaty roślinnej. W: S. CIEŚLIŃSKI, A. KOWALKOWSKI (red.), Monografia Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Świętokrzyski Park Narodowy, Bodzentyn-Kraków, s. 199–208.
- SZCZEPANEK K. 2001. Diagram pyłkowy z profilu 6A z płd-wsch. części torfowiska Białe Ługi. W: S. ŻUREK (red.), Rezerwat torfowiskowy „Białe Ługi”. Wyd. Homini, s. 81–84.
- SZCZEPANEK K. 2001. Late Holocene vegetation history in the Dukla Pass region (Low Beskidy, Carpathians) based on pollen and macrofossil analyses. *Acta Palaeobot.* **41**(2): 341–353.
- WACNIK A., SZCZEPANEK K., HARMATA K. 2001. Ślady działalności człowieka neolitu i brązu obserwowane w diagramach pyłkowych z okolic Przełęczy Dukielskiej i terenów przyległych. W: J. GANCARSKI (red.), Neolit i początki epoki brązu w Karpatach polskich. Materiały z sesji naukowej, Krosno 14–15 grudnia 2000 r. Muzeum Podkarpackie w Krośnie, s. 207–221.
- STEPALSKA D., SZCZEPANEK K. 2001. II Europejskie Sympozjum Aerobiologiczne (Wiedeń, Austria, 5–9 września 2000). *Wiad. Bot.* **45**(1/2): 81–83.
- STEPALSKA D., SZCZEPANEK K., MYSZKOWSKA D. 2002. Variation in *Ambrosia* pollen concentration in Southern and Central Poland in 1982–1999. *Aerobiologia* **18**: 13–22.
- GAWEL J., SZCZEPANEK K., BILO B., KURZAWA R. 2003. Ocena zależności pomiędzy stężeniem aeroalergenów a czynnikami meteorologicznymi na podstawie 10-letnich obserwacji w uzdrowisku Rabka Zdrój. *Annales UMCS, Sectio EEE Horticultura* **13**: 285–291.
- SZCZEPANEK K. 2003. Wytwarzanie i rozprzestrzenianie spor i ziarn pyłku. W: S. DYBOVA-JACHOWICZ, A. SADOWSKA (red.), *Palinologia*. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 16–28.
- SZCZEPANEK K., STACHOWICZ-RYBKA R. 2004. Late Glacial and Holocene vegetation history of the “Little Desert”, dune area south-eastern Silesian Upland, southern Poland. *Acta Palaeobot.* **44**(2): 217–237.
- KASPRZYK I., URUSKA A., SZCZEPANEK K., LATAŁOWA M., GAWEL J., HARMATA K., MYSZKOWSKA D., STACH A., STEPALSKA D. 2004. Regional differentiation in the dynamics of the pollen seasons of *Alnus*, *Corylus* and *Fraxinus* in Poland (preliminary results). *Aerobiologia* **20**: 141–151.
- OBIDOWICZ A., SZCZEPANEK K., MADEYSKA E., NALEPKA D. 2004. *Abies alba* Mill. – Fir. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA et al. (red.), Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 31–38.
- SZCZEPANEK K., TOBOLSKI K., NALEPKA D. 2004. *Alnus* Mill. – Adler. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA et al. (red.), Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 47–55.
- OBIDOWICZ A., RALSKA-JASIEWICZOWA M., KUPRYJANOWICZ M., SZCZEPANEK K., LATAŁOWA M., NALEPKA D. 2004. *Picea abies* (L.) H. Karst – Spruce. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA et al. (red.), Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 147–157.
- OBIDOWICZ A., SZCZEPANEK K., NALEPKA D. 2004. *Pinus cembra* L. – European stone pine. W: M. RALSKA-JASIEWICZOWA et al. (red.), Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps. Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, Kraków, s. 159–164.
- SZCZEPANEK K. 2005. Studenckie botaniczne praktyki wakacyjne w polskich Beskidach Zachodnich w latach 1957–1974. W: W. I. GONCHARIENKO, N. O. KA-

LINOVICH, A. V. STEPANOVA, I. V. DIKIJ, I. JA. RESLER (red.), Bioriznomanittja Ukrainjs'kich Karpat. Materiali naukojij konferenciji, prisyjachenoji 50-richchju Karpatks'kogo visokoripnogo biologichnogo stacionaru L'vivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Ivana Franka (30 lipnja – 3 serpnja 2005 roku). Ministerstvo osviti i nauki Ukraini L'vivs'kiji nacional'nij universitet imeni Ivana Franka – Karpat'skiji biosfernijij zapovidnik, L'viv, s. 22–25.

WACNIK A., SZCZEPANEK K., HARMATA K. 2006. Przemiany roślinności jako zapis zjawisk osadniczych w okresie średniowiecza na terenach przyległych do Przełęczy Dukielskiej w Beskidzie Niskim (Vegetational changes as a reflection of the Medieval settlement activity in the Dukla Pass surroundings the Lower Beskidy Mts). W: J. GANCARSKI (red.), Wczesne Średniowiecze w Karpatach Polskich. Wyd. Muzeum Podkarpackie w Krośnie, Krosno, s. 741–759.

SZCZEPANEK K., KALINOWICZ N., GĘBICA P. (w druku). Wyniki analizy pyłkowej osadów interpleniglacialnych zlodowacenia wisły w dolinie Wisłoka między Rzeszowem a Łańcutem (Rywna Podkarpacka). *Przegl. Geol.*

Uzupełniająca literatura:

BERGLUND B. E., BIRKS H. J. B., RALSKA-JASIEWICZOWA M., WRIGHT H. E. (red.) 1996. Palaeoecological Events During The Last 15 000 Years, Regional Syntheses of Palaeoecological Studies of Lakes and Mires in Europe. John Wiley & Sons. Chichester, New York, Birsbane, Toronto, Singapore.

RALSKA-JASIEWICZOWA M., LATAŁOWA M., WASYLKOWA K., TOBOLSKI K., MADEYSKA E., WRIGHT H. E. JR., TURNER CH. (red.) 2004. Late Glacial and Holocene history of Vegetation in Poland Based on Isopollen Maps. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

WASYLIKOWA K. 1964. Roślinność i klimat późnego gólcacju w środkowej Polsce na podstawie badań w Witowie koło Łęczycy. *Biul. Perygl.* 13: 261–417.

60 LAT DZIAŁALNOŚCI POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO W LUBLINIE (1945–2005)

60 years of activity of the Polish Botanical Society in Lublin (1945–2005)

W dniu 12 grudnia 2005 roku minęła 60. rocznica powołania do życia Oddziału Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Lublinie. W zebraniu założycielskim w grudniu 1945 roku wzięło udział 29 botaników. Wśród człon-

ków-założycieli byli między innymi ówczesni i późniejsi profesorowie zasłużeni dla Oddziału Lubelskiego i całego Towarzystwa: Zofia Demianowicz, Zofia Kalinowska, Lucjan Kaznowski, Józef Motyka, Adam Paszewski, Teresa Rylska, Stanisław Waśniewski i Piotr Wiśniewski (Czarnecka 2000, 2001).

60 lat później Oddział Lubelski liczy 90 członków, w tym 85 zwyczajnych (łącznie z 3 zagranicznymi), 4 nadzwyczajnych oraz 1 honorowego, co – pomimo niewielkiego spadku w ostatnich latach – plasuje go jeszcze na piątym-szóstym miejscu pod względem liczebności wśród 15 oddziałów regionalnych. Trzon składu osobowego stanowią niezmiennie od lat pracownicy trzech uczelni lubelskich: Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej oraz Akademii Rolniczej i Akademii Medycznej, które wyodrębniły się z UMCS.

Przez ponad połowę okresu istnienia Oddziału Lubelskiego jego działalnością – z nieomałymi sukcesami – kierował prof. dr Adam Paszewski, kierownik Katedry, a następnie Zakładu Fizjologii Roślin UMCS (1945–1980, z dwuletnią przerwą w latach 1946–1948, gdy przewodniczącym był prof. dr Józef Motyka, Katedra Systematyki i Geografii Roślin UMCS). Po nich funkcję tę sprawowali kolejno profesorowie: Bogusław Sałata, Zakład Botaniki Ogólnej UMCS (1980–1989), Renata Śniezko, początkowo Zakład Anatomii i Cytoologii Roślin, następnie Zakład Biologii Komórki UMCS (1989–1995), Bożenna Czarnecka, Zakład Ekologii UMCS (1995–2001), Elżbieta Weryszko-Chmielewska, Katedra Botaniki AR (2001–2004). Od maja 2004 roku przewodniczącym jest dr hab. Marek Kucharczyk z Zakładu Ochrony Przyrody UMCS.

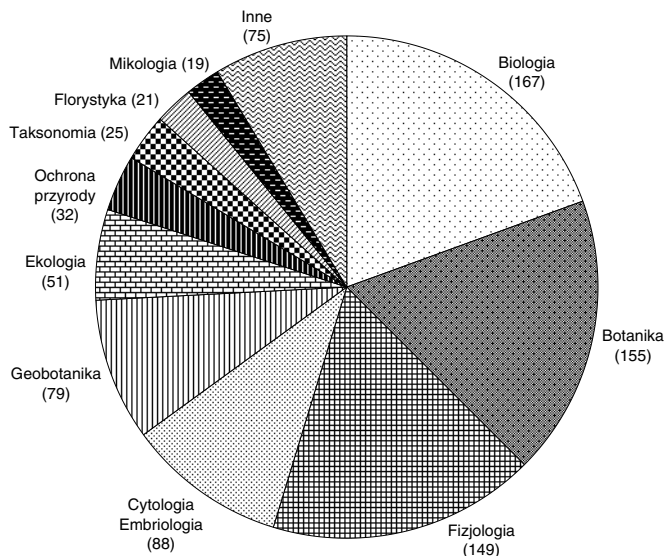
Na 828 dotychczasowych posiedzeniach naukowych Oddziału Lubelskiego wystąpiło ogółem 369 referentów, spośród których 258 (czyli 70%) wygłosiło tylko jeden referat lub jego część. Jednak z drugiej strony aż 18 osób miało co najmniej 10 wystąpień. Niekwestionowanym liderem tego rankingu pozostaje wciąż prof. dr Dominik Fijałkowski (49 referatów). Kolejne miejsca zajmują P.T. Członkowie (w nawiasach

podano liczbę wystąpień): Adam Paszewski (37), Józef Motyka (31), Władysław Matuszkiewicz, Jerzy Trojanowski i Zofia Warakomska (po 17), Tadeusz Baszyński i Marek Kucharczyk (po 15), Józef Bednara (14), Bożenna Czarnecka i Zofia Demianowicz (po 13), Agnieszka Kadej, Marian Michniewicz i Tadeusz Zawadzki (po 12), Renata Śnieżko (11), Eugeniusz Gawroński, Bohdan Rodkiewicz i Teresa Rylska (po 10). Wszyscy wymienieni wygłosili łącznie aż 315 referatów, co stanowi ponad 36% wszystkich wystąpień w ciągu 60 lat!

W minionym sześćdziesięcioleciu ponad połowę wszystkich prezentowanych zagadnień stanowiły problemy z zakresu biologii, botaniki i fizjologii roślin (Ryc. 1). Zarówno liczba, jak i problematyka wystąpień naukowych zmieniały się w różnych okresach działalności PTB w Lublinie (Ryc. 2). W latach 40. i 50. XX wieku dominowały zagadnienia ogólnobiologiczne (biologia rozwoju, biochemia, historia myśli biologicznej), jak też z zakresu fizjologii roślin oraz różnych dziedzin niebiologicznych, co miało związek z szerokimi zainteresowaniami

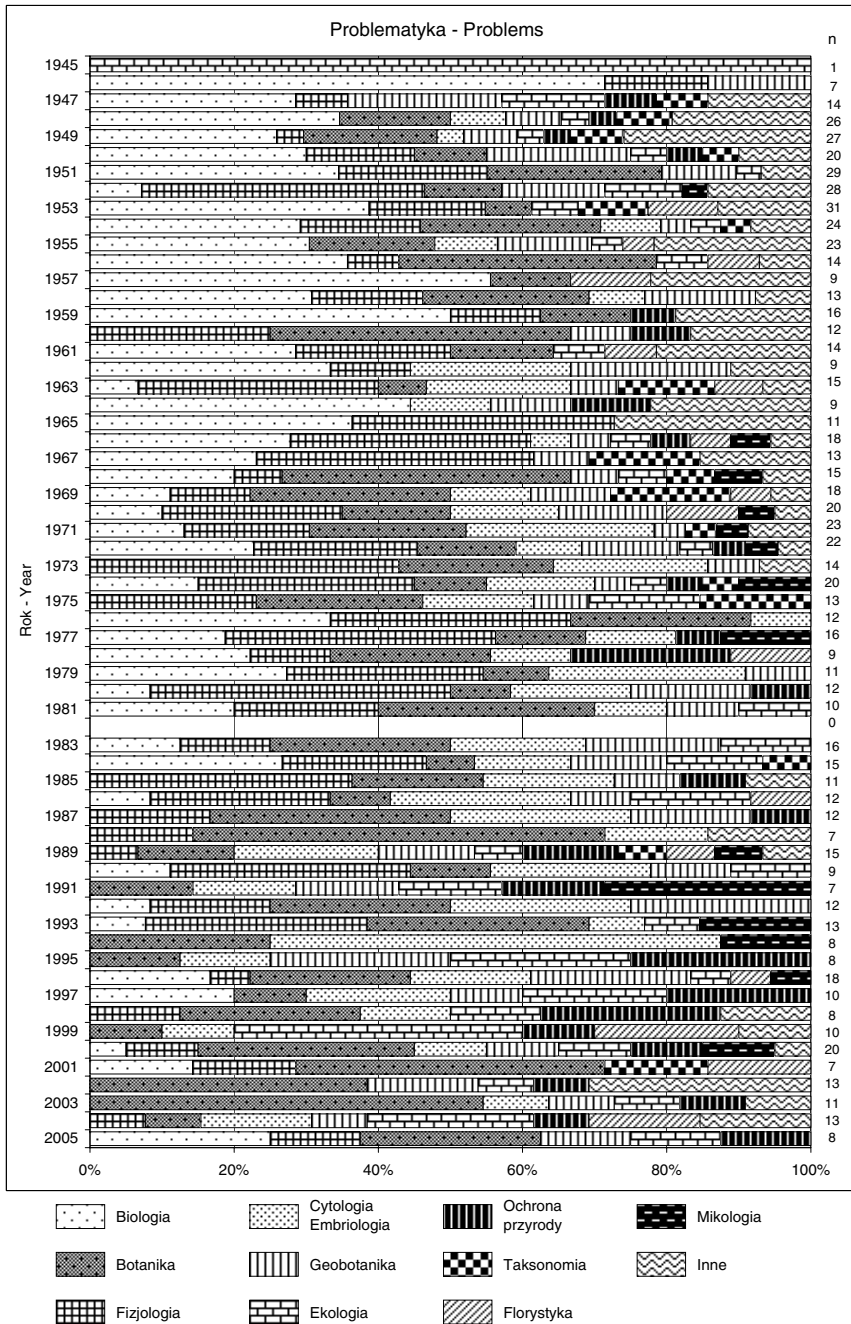
badawczymi prof. A. Paszewskiego (Czarnecka 2000, 2001). W następnych dwóch dekadach widocznie wzrósł udział problematyki fizjologicznej (z elementami biofizyki) oraz anatomii, cytologii i embriologii roślin. Było to związane przede wszystkim z aktywną działalnością zespołów badawczych skupionych wokół profesorów Tadeusza Baszyńskiego i Bohdana Rodkiewicza (Jóźwik et al. 1995, 2004, Majewski, Mirek 1994, Rodkiewicz 1998). W ostatniej dekadzie najbardziej wzrósł relatywny udział zagadnień z szeroko pojętej botaniki (głównie wystąpienia pracowników Katedry Botaniki AR w Lublinie) oraz ekologii i ochrony przyrody (referaty pracowników Zakładów Ekologii i Geobotaniki UMCS oraz gości Oddziału).

Botanicy lubelscy zaznaczyli swój trwały ślad na arenie ogólnopolskiej i międzynarodowej poprzez organizację zjazdów i konferencji tematycznych lub spotkań poszczególnych sekcji PTB (Tab. 1). Wielu z nich brało, bądź nadal bierze udział w pracach Zarządu Głównego PTB, rad redakcyjnych licznych czasopism (*Acta Agrobotanica*, *Acta Physiologiae Plantarum*, *Acta*

Ryc. 1. Problematyka posiedzeń naukowych Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w latach 1945–2005; opracowano na podstawie 861 tematów referatów, dyskusji i projekcji.

Fig. 1. The problems handled in the papers, discussions and projections during the meetings of the Polish Botanical Society, Lublin Section, in years 1945–2005; elaborated on the basis of 861 topics.

Ryc. 2. Zmiany liczby i problematyki posiedzeń naukowych Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego w kolejnych latach działalności; n – liczba tematów.

Fig. 2. Changes in numbers and problems handled during the meetings of the Polish Botanical Society, Lublin Section, in successive years of its activity; n – number of topics.

Tabela 1. Najważniejsze wydarzenia w działalności Oddziału Lubelskiego PTB w latach 1945–2005.

Table 1. The most important events in activity of the Polish Botanical Society, Lublin Section, in the years 1945–2005.

Rok Year	Wydarzenie Event
1945	Powstanie Oddziału
1946	XX Krajowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Lublinie
1951	100. posiedzenie naukowe Oddziału Sesja Naukowa Sekcji Nauk Biologicznych i Rolniczych UMCS
1954	XXVIII Krajowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Lublinie
1955	200. posiedzenie naukowe Oddziału
1961	Nadanie Profesorowi Piotrowi Wiśniewskiemu Honorowego Członkostwa PTB
1962	300. posiedzenie Oddziału
1964	XXXVII Krajowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Lublinie
1969	Jubileusz 40-lecia pracy naukowej Profesora Adama Paszewskiego
1970	400. posiedzenie Oddziału
1974	Jubileusz 40-lecia pracy naukowej Profesora Józefa Motyki
1975	Nadanie Profesorowi Adamowi Paszewskiemu Honorowego Członkostwa PTB 500. posiedzenie Oddziału
1980	XLV Krajowy Zjazd Polskiego Towarzystwa Botanicznego w Lublinie
1984	600. posiedzenie Oddziału Nadanie Profesorowi Adamowi Paszewskiemu godności doktora <i>honoris causa</i> UMCS
1987	Jubileusz 40-lecia pracy naukowej Profesora Dominika Fijałkowskiego
1993	700. posiedzenie Oddziału
1994	Jubileuszowy Zjazd Członków Sekcji Dendrologicznej PTB w Lublinie X Spotkanie Lichenologów Polskich w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą
1995	Nadanie Profesorom Tadeuszowi Baszyńskiemu i Bohdanowi Rodkiewiczowi Honorowego Członkostwa PTB
1997	I Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia, nektarowania i zapylania roślin” 750. posiedzenie Oddziału
1998	Nadanie Profesorowi Tadeuszowi Baszyńskiemu godności doktora <i>honoris causa</i> UMCS
1999	II Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia, nektarowania i zapylania roślin” XIV Zjazd Lichenologów Polskich „Różnorodność biologiczna porostów” w Lasach Janowskich XXXI Zjazd Ogrodów Botanicznych i Arboretów „Rola ogrodów botanicznych w zachowaniu bioróżnorodności roślin”
2000	Sesja Naukowa „Wkład botaników lubelskich w rozwój nauki i kultury II połowy XX wieku” z okazji 55-lecia Oddziału Publikacja książkowa „750 posiedzeń naukowych Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego”
2001	III Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia, nektarowania i zapylania roślin” 800. posiedzenie Oddziału
2003	XVII Międzynarodowy Kongres „Sexual Plant Reproduction” IV Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia i alergie pyłkowe”
2005	V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia i alergie pyłkowe”

Societatis Botanicorum Poloniae, Acta Hydrobiologica, Acta Mycologica, Acta Microbiologica Polonica, Environmental and Experimental Botany, Postępy Mikrobiologii, Phytomorphology i inne) oraz różnych gremiów naukowych PAN (Komitety: Biologii Komórki, Botaniki, Ekologii, Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin,

Mikrobiologii, Ochrony Przyrody) i PAU (Komisja Nauk Rolno-Leśnych). Czterech członków naszego Oddziału uzyskało członkostwo honorowe PTB. Są to profesorowie: Piotr Wiśniewski, Adam Paszewski, Bohdan Rodkiewicz i Tadeusz Baszyński (Majewski, Mirek 1994, Rodkiewicz 1998, Śniezko, Bednara 1999, Tukiendorf 1996).

Ponadto profesorowie A. Paszewski i T. Baszyński piastowali funkcję rektora UMCS, obaj także zostali wpisani w poczet doktorów *honoris causa* tej uczelni (Tab. 1). Z kolei profesor Bogusław Sałata został wybrany rektorem Wyższej Szkoły Humanistyczno-Przyrodniczej w Sandomierzu, jednakże przedwczesna śmierć przerwała jego działalność wkrótce po wyborze (Czarnecka 2001). Członkowie Oddziału od wielu lat działają na rzecz ochrony przyrody w regionie i w kraju, biorąc udział w pracach rad naukowych parków narodowych (Roztoczańskiego, Poleskiego, Białowieskiego), rad zespołów parków krajobrazowych (Lubelskich, Chełmskich i Zamojskich), wojewódzkich komisji ochrony przyrody i środowiska oraz Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

Mimo podnoszących się od dłuższego czasu głosów, że formuła towarzystw naukowych już się wyczerpała, nie obserwuje się jeszcze dramatycznego wpływu członków Oddziału Lubelskiego PTB, a zmniejszenie stanu liczbowego wynika w większym stopniu z przyczyn naturalnych niż rezygnacji z członkostwa. Choć frekwencja na posiedzeniach naukowych jest raczej umiarkowana, to często jeszcze właśnie tutaj pierwsze szlify w publicznych wystąpieniach zdobywają asystenci i słuchacze studiów doktoranckich, a także magistranci. Należy mieć nadzieję, że pomimo wręcz nieograniczonych możliwości wymiany informacji drogą elektroniczną, botanicy nadal będą dzielili się wynikami swojej pracy czy wrażeniami z podróży w trakcie bezpośrednich spotkań, a Polskie Towarzystwo Botaniczne będzie mogło świętować kolejne jubileusze.

LITERATURA

- CZARNECKA B. 2000. 750 posiedzeń naukowych Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- CZARNECKA B. 2001. 55 lat Oddziału Lubelskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1945–2000). *Wiad. Bot.* **45**(1/2): 86–92.
- JÓZWIK Z., KARDASZEWSKA E., NOWAK M. (red.) 1995. Księga pamiątkowa Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- JÓZWIK Z., KARDASZEWSKA E., NOWAK M. (red.) 2004. Wydział Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie w latach 1995–2004. Wydawnictwo UMCS, Lublin.
- MAJEWSKI T., MIREK Z. 1994. Członkowie honorowi Polskiego Towarzystwa Botanicznego. *Wiad. Bot.* **38**(1/2): 9–29.
- RODKIEWICZ B. 1998. Laudatio. W: T. BASZYŃSKI. Doktor *honoris causa* Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej. Wydawnictwo UMCS, Lublin, s. 9–18.
- ŚNIEŻKO R., BEDNARA J. 1999. Prof. dr hab. Bohdan Rodkiewicz (24 IV 1925 – 20 III 1998). *Wiad. Bot.* **43**(1/2): 61–62.
- TUKIENDORF A. 1996. 70-lecie urodzin Profesora Tadeusza Baszyńskiego. *Wiad. Bot.* **40**(3/4): 96–97.

Wykorzystano również niepublikowane materiały archiwalne oraz roczne sprawozdania z działalności Oddziału Lubelskiego PTB z lat 2001–2005.

Bożenna CZARNECKA

PRO MEMORIA

150-lecie urodzin Kazimierza Szafnagla (1856–13 III 1923), chemika, briologa amatora, ur. na Wileńszczyźnie, zm. w swoim majątku w Kuszlanach na Wileńszczyźnie, absolwenta Wydziału Chemii Politechniki Ryskiej, autora pracy *Zapiski briologiczne* (1908) oraz zielnika mszaków przechowywanego niegdyś w Zakładzie Botaniki Ogólnej Uniwersytetu Wileńskiego.

120-lecie urodzin Jana Niekrasza (1886–15 II 1922), florysty, ur., zm. w Kownie, kandydata nauk przyrodniczych Uniwersytetu w Petersburgu, badacza flory Wileńszczyzny, jego zielnik zawierający ok. 100 gatunków roślin naczyniowych stał się zawiązkiem muzeum regionalnego w Połdże.

395-lecie śmierci Szymona Syreńskiego (Syreniusza) (ok. 1540–29 III 1611), lekarza, botanika, ur. w Oświęcimiu, zm. w Krakowie, profesora medycyny Akademii Krakowskiej, autora najslawniejszego dzieła botaniczno-farmaceutycznego literatury staropolskiej pt. *Zielnik*

SZYMON SYREŃSKI (SYRENIUSZ)
1540(?) – 1611

(1613), tłumaczonego (w rękopisie) na język rosyjski, ilustrowanego drzeworytami z podobiznami ziół, zawierającego obszernie opisy ok. 800 gatunków oraz wiadomości o ich środowisku życia i użytkowaniu, głównie w medycynie (zob. Wiad. Bot. 35(1) (1991): 57).

25-lecie śmierci Anieli Kozłowskiej (16 I 1898–26 II 1981), geografa roślin, paleobotanika, fitopatologa, wirusologa, ur.

w Przybysławicach w Miechowskim, zm. w Krakowie, adiunkta Ogrodu Botanicznego, docenta UJ, SGGW, profesora UJ oraz Wyższej Szkoły Rolniczej w Krakowie, kierownika Katedry Botaniki Ogólnej im. E. Janczewskiego

WSR, kierownika Pracowni Wirusologii Zakładu Fizjologii PAN w Krakowie, jednej z pierwszych badaczek roślinności kserotermicznej Polski, autorki opracowania geobotanicznego roślinności kserotermicznej ziemi Miechowskiej (1923), pracy *Elementy genetyczne i pochodzenie flory stepowej Polski* (1931), publikacji na temat neolitycznych zbóż w Ojcowie (1920), inicjatorki w Polsce badań nad chorobami wirusowymi roślin, szczególnie ziemniaka i tytoniu, autorki licznych prac z tego zakresu; stworzyła w WSR w Krakowie własną szkołę naukową w zakresie wirusologii i fitopatologii.

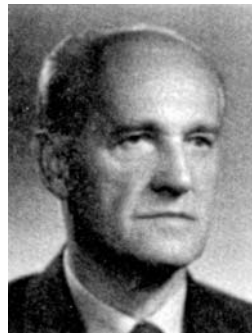
25-lecie śmierci Tadeusza Wilczyńskiego (27 X 1888–4 IV 1981), florysty, badacza grzybów i roślin naczyniowych, ur. w Chotowej k. Tarnowa, zm. we Lwowie, ucznia prof. M. Ra-

ciborskiego w Uniwersytecie Lwowskim, asystenta Ogrodu Botanicznego Uniwersytetu J. Kazimierza we Lwowie, założyciela i kierownika Zakładu Botaniki Farmaceutycznej i Ogrodu Doświadczalnego Roślin Lekarskich, po drugiej wojnie profesora m.in.

Uniwersytetu Medycznego we Lwowie, znawcy flory Czarnohory, odkrywcy wielu stanowisk rzadkich gatunków, autora m.in. pracy *Harpogomyces Lomnickii nowy rodzaj i gatunek z grupy Hyphomycetów* (1911), autora opracowań rodzin m.in. *Cannabaceae*, *Moraceae* i *Urticaceae* do *Flory polskiej* (T. 2, 1921).

25-lecie śmierci Eugeniusza Ralskiego (6 XI 1910–24 V 1981), fitopatologa, łąkacza, ur., zm. w Osieczanach k. Myślenic, doktora i docenta

Uniwersytetu Jagiellońskiego, profesora WSR we Wrocławiu, kierownika Katedry Ekologii Roślin, prof. AR w Krakowie, kierownika Katedry Botaniki Leśnej oraz Katedry Przyrodni-

czych Podstaw Melioracji, autora prac m.in. z zakresu ekologii, fitopatologii, genetyki, łąkarstwa, m.in. *Przyczyny występowania rdzy zbożowej Puccinia graminis na pszenicy* (1934), żołnierza Armii Krajowej, aresztowanego za działalność antykomunistyczną; w czasie 10-letniego pobytu w więzieniu (1946–1956) publikował pod pseudonimami podręczniki z łąkarstwa, m.in. *Biologiczne podstawy użytkowania łąk i pastwisk* (1951, pod nazwiskiem E. Osieczkański), *Rośliny pastwne* (1954, A. Kalicki).

Alicja ZEMANEK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

KONFERENCJA „OGÓLNOPOLSKIE ZNACZENIE DLA NAUKI POLSKIEJ I EDUKACJI ZESPOŁOWYCH BADAŃ NA WYŻYNIE KRAKOWSKO- CZĘSTOCHOWSKIEJ” (ZŁOTY POTOK – OJCÓW, 16–19 CZERWCA 2004)

**The conference „All-Poland importance for
Polish science and education of the team
investigations on Kraków-Częstochowa
Highland” (Złoty Potok – Ojców
16–19 June 2004)**

Sesje naukowe organizowane od kilku lat staraniem Ojcowskiego Parku Narodowego (OPN) stały się już tradycją. Konferencja w r. 2004 miała jednak charakter szczególny. Nawiązywała nie tylko do zagadnień ochrony przyrody i kultury narodowej, ale także do wydarzeń z przeszłości. Obejmowała bardzo bogatą tematykę i atrakcyjną, trwającą łącznie 3 dni sesję terenową. Odbywała się pod patronatem Prezesa PAN i Ministra Środowiska, przy współdziałaniu Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego i kilku innych instytucji i organizacji¹. Celem było przypomnienie i upamiętnienie „podróży naturalistów” – wybitnych przyrodników warszawskich, którzy 150 lat wcześniej, w r. 1854 odbyli główną (z serii kilku) wyprawę naukową w pasmo Wyżyny (Jury) Krakowsko-Wieluńskiej. Zatrzymali się na dłuższy postój w Złotym Potoku i w Ojcowie – blisko granicy Królestwa Kongresowego. Prowadzili obserwacje, które trzeba uznać za pierwsze zespołowe badania na tym terenie. Wśród uczestników byli zoologowie: Antoni Waga, Kazimierz Stronczyński, Władysław

Taczanowski oraz botanik Wojciech Jastrzębowski. W zakres ich zainteresowań wchodziła budowa geologiczna Wyżyny, jaskinie, świat zwierząt i roślin. Zwracali także uwagę na piękno krajobrazu i potrzebę ochrony najcenniejszych terenów. Wyniki przeprowadzonych badań i obserwacji publikowane były w latach 1855–1857 w „Bibliotece Warszawskiej – piśmie poświęconym naukom, sztukom i przemysłowi”.

Konferencja w roku 2004 zgromadziła ponad 160 uczestników. Rozpoczęła się w Złotym Potoku (położonym ok. 20 km na płd.-wsch. od Częstochowy), w otoczonym pięknym parkiem pałacu Raczyńskich, gdzie mieści się obecnie siedziba Oddziału Biura Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego i Ośrodek Edukacyjny (Fot. 1). Tutaj też Muzeum Częstochowskie zorganizowało wystawę przypominającą zasługi badaczy północnej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Po uroczystym otwarciu obrad przedstawiono kilka referatów.

O działalności naturalistów mówił z punktu widzenia zoologa J. Pawłowski, a jako botanik J. Hereźniak, wspominający również późniejszych badaczy. Wśród innych tematów A. Szeptycki scharakteryzował nowy gatunek skoczogonka *Tetradontophora bielanensis*, opisany przez Antoniego Wagę. Z. Sudolski przedstawił bardzo interesująco działalność gen. Wincentego Krasieńskiego w Złotym Potoku. Pamiątką z tego okresu jest dworek stojący obok późniejszego pałacu Raczyńskich, z muzeum poety Zygmunta Krasieńskiego.

Po południu odbyła się piesza wycieczka do doliny Wiercicy (prawego dopływu Warty) i jej otoczenia. Pozostałością dawnego zagospodarowania są stare młyny i stawy rybne, stanowiące obecnie bardzo piękny element krajobrazu. Bliżej zwiedzanym obiektem był rezerwat „Parkowe” o powierzchni ponad 153 ha, obejmujący wzgórze pooddzielane dolinami, grupy skalne, jaskinie i wywierzysskowe źródła krasowe. Zanotowano tu stanowiska 21 gatunków górskich. Cały teren pokrywają piękne lasy, wśród których wyróżnia się żyzna buczyna z *Dentaria enneaphyllos*. Ich ochronę zainicjował już w 1907 r. hr. Karol Raczyński, wnuk (po kądzieli) Zyg-

¹ Po oddaniu do druku niniejszego artykułu ukazało się w wydawnictwach Ojcowskiego Parku Narodowego obse-
sne sprawozdanie z tej konferencji, uwzględnione w spisie
literatury zamieszczonym poniżej – por. Partyka 2005.

Fot. 1. Neoklasycystyczny Pałac Raczyńskich z 1857 r. w Żółtym Potoku i część parku w jego otoczeniu. (Fot. A. Medwecka-Kornaś).

Phot. 1. Neoclassic palace of Raczyński Family from 1857 in Żółty Potok near Częstochowa and a part of the park in surroundings. (Phot. A. Medwecka-Kornaś).

munta Krasieńskiego. W czasie pierwszego dnia konferencji nie zabrakło szczególnych atrakcji: w otwarciu wzięła udział grupa organizatorów w strojach z czasów podróży naturalistów, a w Grocie Niedźwiedziej czekał na uczestników pierwotny człowiek z maczugą oraz aktor teatru w Olsztynie koło Częstochowy Stanisław Kałkus, który czytał teksty naturalistów.

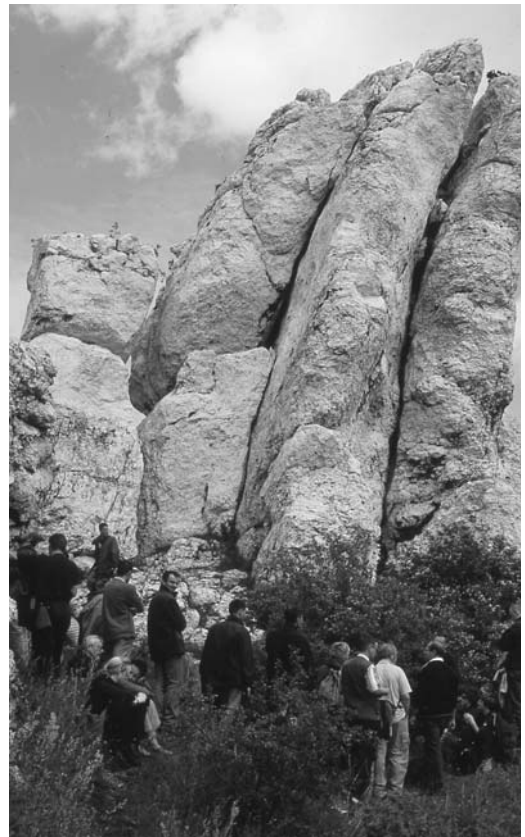
Drugi dzień konferencji objął zwiedzanie okolicy Olsztyna pod Częstochową, Sokolich Gór, grup skalnych koło Ogrodzieńca, rejonu Zawiercia i przejazd do Ojcowa. Okolice Olsztyna są typowe dla północnej, a równocześnie i środkowej części Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Wśród obniżeń zasłanych piaskami wznoszą się wzgórza z ostańcami skalnymi. Wiele z nich otaczają tereny bezleśne, co jest wynikiem dawnej gospodarki – tam, gdzie jej obecnie brak, zaznacza się sukcesja do zarosli i lasu, podobnie jak w wielu murawach naskalnych i kserotermicznych. Lasy zajmują nadal dość znaczne przestrzenie. W programie konferencji znalazły się wzgórza „Biakło” z malowniczymi skałami, należącymi do gór-

nojurajskich „budowli węglanowych” (czyli form utworzonych przez trudno wietrzejące wapienie skaliste). Roztacza się z nich widok na ruiny zamku w Olsztynie i na Sokole Góry. Wśród roślinności naskalnej z dużym udziałem *Dianthus carthusianorum*, *Erysimum odoratum* i *Vincetoxicum hircundinaria* rośnie m.in. *Saxifraga paniculata* i endemiczny gatunek – niziutkie *Galium cracoviense*. Rezerwat „Sokole Góry”, podobny jak zwiedzane uprzednio „Parkowe” lecz bardziej rozległy, obejmuje ponad 215 ha. Posiada zróżnicowaną rzeźbę, bardzo liczne skały na grzbietach wzniesień i zboczach, z grotami i schroniskami skalnymi, stanowiska 9 gatunków górskich, zróżnicowaną szatę leśną, m.in. ze starodrzewiem bukowym, a w piaszczystych obniżeniach – z borami mieszczonymi i sosnowymi. Z „Sokolich Gór” trasa prowadziła w środkową część Wyżyny, do Skał Rzędkowieckich w Paśmie Zborowsko-Ogrodzieńskim. Celem zwiedzania było wzgórze porośnięte w niewielkiej części lasem, z odsłoniętymi skałami na grzbiecie i zboczu północnym. Niektóre z nich, o pionowych ścianach, dochodzą

do 20 m wysokości i przedstawiają typowe górnourajskie budowle węglanowe (Fot. 2). W naskalnych murawach kserotermicznych i w ich otoczeniu spotkać można szereg interesujących roślin, z nieczęstych np. *Potentilla recta*, z chronionych – *Aquilegia vulgaris*. Następny postój przypadł ok. 13 km dalej na południe, przy „Górze Birów” w Podzamczu koło Ogrodzieńca. Zespół skał o charakterze budowli węglanowych, z jaskiniami i oknami skalnymi, jest tu otoczony lasami, których część wycięto dla udostępnienia terenu turystom. Ułatwiło to wyjście na szczytową, rozległą platformę z naskalną roślinnością, gdzie zachowały się ślady drewnianego grodu i skąd roztacza się widok na ruiny zamku w Ogrodzieńcu. U podnóża skał znaleziono dowody bytności człowieka już w paleolicie. W czasie postoju na obiad w Morsku, można było zwiedzić ruiny XIV-wiecznego zamku „Bąkowiec”. Po południu nastąpił przejazd do Ojcowa. W Ośrodku Edukacyjno-Dydaktycznym OPN czekała wystawa rysunków Jana Sławomira Samka, jakie powstały w związku z obozem krajoznawczym „Szlakiem Orlich Gniazd” w r. 1949 i przedstawiają zabytki architektury. Wieczorem odbył się występ artystyczny uczniów szkoły podstawowej z Woli Kalinowskiej, w historycznych strojach, związany tematycznie z wyprawą naturalistów. Był też pokaz przeźroczy M. Banasia, na temat krajobrazów Ojcowa.

W trzecim dniu konferencji zwiedzano skały koło Jerzmanowic, blisko granicy OPN i szosy z Krakowa do Olkusza. Skała „Grodzisko” w ich obrębie jest najwyższym, mierzącym 513 m n.p.m. wzniesieniem Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej. Przedstawione były związane z nią zagadnienia geologiczne i dyskutowane problemy zmian w krajobrazie rolniczym i ekspansji zabudowy mieszkaniowej. Dalej trasa wycieczki wiodła na północny-zachód przez Olkusz do Sławkowa, gdzie po obiedzie w stylowej karczynie „Austerya” zwiedzano regionalne muzeum historyczno-etnograficzne. Następny punkt terenowy stanowiło rozległe wyrobisko w Kuźnicy Wąreżyńskiej, jakie powstało po eksploatacji piasku dla kopalni

węgla. Cechuje je urozmaicona rzeźba terenu, a wilgotne i podmokłe obniżenia zajęła interesująca roślinność z *Equisetum variegatum*, *Lycopodiella inundata*, *Drosera rotundifolia*, *Liparis loeselii* i niektórymi innymi storczykami oraz nową dla Polski pałąką wysmukłą *Typha laxmanii*, rozprzestrzeniającą się z Azji i obszaru śródziemnomorskiego. W gminie Bolesław, we wsi Laski (ok. 10 km na północny-zachód od Olkusza) obiektem zainteresowania stała się osobliwa kopuła trawertynowa (z jaskinią), która powstała w holocenie, kilka tysięcy lat temu,

Fot. 2. Skały Rzędkowickie (ok. 13 km na północ od Ogrodzieńca), typowe „górnourajskie budowle węglanowe” ze szczelinami tektonicznymi. U ponóży – uczestnicy Konferencji. (Fot. A. Medwecka-Kornaś).

Phot. 2. The rocks ‘Rzędkowickie’ (about 13 km north of Ogrodzieniec) typical ‘Upper Jurassic carbonate bildups’ with tectonic crevices. On the foot – participants of conference. (Phot. A. Medwecka-Kornaś).

przez tworzenie się osadów węglanowych na mchach w otoczeniu nieistniejącego już źródła. Na zboczach kopuły znajduje się stanowisko rzadkiej poza górami paproci *Asplenium viride*. Po południu uczestnicy mieli do wyboru zwiedzenie zamku w Pilicy, albo położonej niedaleko (koło Smolenia) Doliny Wodącej. Jest to sucha dolina (bez potoku), która odznacza się obecnością malowniczych grup skalnych z bardzo licznymi jaskiniami i schroniskami – niektóre z nich stały się obiektem szeroko rozwiniętych badań archeologicznych. Szczególnie wysokie i rozległe są w Dolinie Wodącej „Skały Zegarowe”. Wejście na ich szczyt wymaga wspinaczki, ponóża pokrywają lasy liściaste, których część niedawno wycięto. Reprezentowały rzadko spotykany zespół *Phyllitido-Aceretum*. Charakterystyczna dla niego paproć *Phyllitis scolopendrium* utrzymała się pod zaroślami i być może przetrwa. Takie osobliwe lasy powinny być jednak chronione – w tym przypadku sprawa leży w gestii województwa małopolskiego. Wieczorem uczestnicy konferencji byli goszczeni w Ośrodku Edukacyjno-Naukowym Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego, w Smoleniu. Ośrodek, położony wśród lasów, obejmuje główny budynek z ekspozycją przyrodniczo-historyczną, domki campingowe i zadaszony pawilon, dostosowany do zabrań przy ognisku. Tu odbył się wieczór wspomnień, w czasie którego Kazimierz Kowalski mówił o swoich badaniach w jaskiniach.

Dzień czwarty i ostatni objął sesję referatową w siedzibie OPN, demonstrację posterów i popołudniową wycieczkę do doliny Sąpsowskiej i Jaskini Ciemnej. Referaty dotyczyły Wyżyny Krakowsko-Wieluńskiej – jej zagospodarowania (S. Kozłowski), skał jurajskich (trzech prelegentów) i bezpośrednio Ojcowa. Przedstawiono problem zanikania borówki *Vaccinium myrtillus* w OPN (A. Medwecka-Kornaś) i bardzo interesującą informację o pionierskich badaniach Dobiesława Doboszyńskiego na temat podziemnego odbioru radiowego w jaskiniach (J. Głazek). Na zakończenie było kilka referatów nawiązujących do literatury i historii, m. in. o Aleksandrze Przeździeckim, właścicielu

Ojcowa w połowie XIX w. (A. Biernacki) i o Władysławie Konopczyńskim i jego dziejach związanych z dworkiem w Młynniku koło Pieskowej Skały i drugą wojną światową (P. Biliński). Postery obejmowały 50 plansz o różnej tematyce. Można było zaznajomić się z nimi i z objaśnieniami autorów w osobnej, bardzo dobrze zorganizowanej prezentacji.

Przy wszystkich zwiedzanych obiektach przedstawiane były fachowe objaśnienia. Znaczną ich część poświęcono zagadnieniom geologicznym, uwzględnionym też w sesjach kameralnych – teksty przygotowało kilkanaście osób, m.in. Michał Gradziński, Jacek Matyszkiewicz, Andrzej Tyc (nawiązujący też do hydrografii) oraz Stefan W. Alexandrowicz; archeologiczne znaleziska w jaskiniach relacjonował Krzysztof Cyrek. Objasnienia botaniczne uczestnicy zawdzięczali Barbarze Majchrzak, Ewie Witkowskiej, Andrzejowi Czyłokowi, Eugeniuszowi Dubielowi i – w bardzo dużym stopniu – Januszowi Hereźniakowi, do opracowania wersji drukowanej włączyli się też Stefan Michalik i Andrzej Urbisz. O porostach mówił Józef Kiszka. Zagadnienia zoologiczne naświetlało ponad 10 osób, obok wspomnianych J. Pawłowski i A. Szeptycki także Bronisław W. Wołoszyn i in. – uwzględniano m.in. owady, nietoperze i – osobno – faunę jaskiń.

Konferencja przygotowana była niezwykle starannie i z ogromnym nakładem trudu, m.in. ze strony koordynatorów wycieczek i Dyrektora Muzeum OPN dr. Józefa Partyki. Program przedstawiał się wyjątkowo bogato, a jego realizacja przebiegała bardzo sprawnie. Uczestnicy mogli poznać wiele szczególnie interesujących obiektów przyrodniczych i zabytków kultury, zaznajomić się z problemami zmian w krajobrazie, istniejącą i projektowaną ochroną przyrody, m.in. z parkami krajobrazowymi i koncepcją Jurajskiego Parku Narodowego, przedstawianą przez J. Hereźniaka.

Przed konferencją opublikowano streszczenia referatów wygłaszanych na sesjach kameralnych, w terenie i przy posterach (Partyka, Tyc 2004 a) oraz przewodnik z opisem tras wycieczek i obiektów liczniejszych niż te,

które można było zwiedzić (Partyka, Tyc 2004b). Nieco później ukazały się drukiem dwa obszerne tomy z 107 pracami (Partyka 2004). Pierwszy obejmuje przyrodę, zarówno nieożywioną, jak też szatę roślinną i świat zwierząt, drugi dotyczy kultury; zawiera dane z zakresu historii, etnografii, architektury, literatury, krajoznawstwa i in. Oba tomy są bardzo cenne, podobnie jak wydany znacznie później suplement (Partyka red. 2005). Trzeba życzyć organizatorom podobnego sukcesu z okazji jubileuszowej sesji naukowej w 50-tą rocznicę istnienia OPN, planowanej na rok 2006.

LITERATURA DOTYCZĄCA KONFERENCJI

- PARTYKA J. (red.) 2004. Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, t. 1 Przyroda, t. 2 Kultura, Ojców.
- PARTYKA J., TYC A. (red.) 2004. Ogólnopolskie znaczenie dla nauki polskiej i edukacji zespołowych badań na Wyżynie Krakowsko-Częstochowskiej. Materiały konferencji naukowej, Złoty Potok – Ojców.
- PARTYKA J., TYC A. (red.). 2004. Od Złotego Potoku do Ojcowa szlakiem wyprawy naturalistów z 1954 r. Przewodnik sesji terenowych, Ojców.
- PARTYKA J. 2005. Sprawozdanie z obchodów 150. rocznicy „Podróży naturalistów” do Złotego Potoku i Ojcowa (1854–2004). W: J. PARTYKA (red.), Zróżnicowanie i przemiany środowiska przyrodniczo-kulturowego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. T. 3 Suplement, Ojców, s. 253–315.

Anna MEDWECKA-KORNAŚ

XII ZJAZD UKRAIŃSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO (ODESSA, UKRAINA, 15–18 MAJA 2006 r.)

**Twelfth Congress of the Ukrainian
Botanical Society
(Odessa, Ukraine, 15–18 May 2006)**

Dwunasty Zjazd Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego (Українське ботанічне товариство – UBT) odbył się w dniach 15–18 maja 2006 r. w Odessie. Na czele Komitetu Organizacyjnego stanął prof. K. M. Sytnik, który z v-ce przewodniczącymi (I. O. Dudka,

J. P. Diduch, S. Ł. Mosyakin, W. O. Iwanica i G. A. Szwec) i kilkunastoma członkami czuwali nad całością przygotowań. Jak zawsze najbardziej zaangażowany był kilkusobowy sekretariat Zjazdu (S. G. Kovalenko, W. M. Minarczenko, H. M. Szijan i J. S. Nazarczuk, S. V. Nemercałow, V. V. Nemercałow), którym kierowała zawsze pełna zapału i entuzjazmu dr Tatyana Vasylyeva. Można zatem bez żadnej przesady stwierdzić, że zasadnicza część organizacji Zjazdu przypadła nauczycielom akademickim i aspirantom Katedry Botaniki Wydziału Biologicznego Odesskiego Państwowego Uniwersytetu im. I. I. Miecznikowa.

Większość przyjezdnych uczestników Zjazdu zostało zakwaterowanych w dobrych warunkach w „Marynarskiej Bazie Międzyrejsowej”. Dla potrzeb Zjazdu był to wybór trafny, bowiem budynek „Bazy” znajduje się w dogodnym i atrakcyjnym miejscu. Jest to dzielnica Odessy o spokojnym, parkowym charakterze, z rozmieszczonymi tu sanatoriami i położona zarazem w bliskim sąsiedztwie zagospodarowanego infrastrukturą czarnomorskiego wybrzeża i Ogrodu Botanicznego. Stosunkowo blisko znajdował się budynek Wydziału Humanistycznego, w którym zaplanowano wszystkie obrady zjazdowe, a nieopodal gmach Wydziału Biologicznego z siedzibą Katedry Botaniki miejscowego Uniwersytetu.

Zjazd zgromadził ponad 130 uczestników. Z oczywistych przyczyn stał się przede wszystkim forum prezentacji osiągnięć botaników ukraińskich. Oprócz tego w zjeździe brało udział kilkanaście osób, autorów lub współautorów wystąpień z Bułgarii, Kazachstanu, Niemiec, Norwegii, Polski, Rosji i Szwecji. Polska reprezentowana była przez Akademię Rolniczą w Lublinie i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

Obrady zjazdowe zostały podzielone na 3 sesje: referatową, plakatową i terenową. Dwie pierwsze sesje w założeniach realizowane były w ramach 6 działów tematycznych. Rozkład poszczególnych wystąpień, których streszczenia opublikowano w „Materiałach XII Zjazdu Ukraińskiego Towarzystwa Botanicznego”, był

następujący: systematyka i florystyka roślin wyższych – 42; geobotanika, ekologia roślin, fitosozologia i resursoznawstwo – 102; algologia, mikologia, lichenologia i briologia – 86; selekcja i introdukcja roślin – 108; botanika strukturalna i funkcjonalna – 122; dydaktyka nauczania botaniki – 11. Warto też podkreślić, że wszystkie materiały (Proceedings, znaczek Zjazdu, oficjalne zaproszenia) organizatorzy zaopatrzyli przemyślnie w roślinny motyw z nazwą gatunkową ich miasta, stanowiący swoiste „logo” Zjazdu. Motyw ten przedstawia *Gymnospermium odessanum* (D. C.) Takht. (*Berberidaceae*), który ze względu na priorytet taksonomiczny nosi obecnie nazwę *G. altaicum* (Pallas) Spach. Takiego pomysłu wypada tylko pogratulować, choć nie dopatryliśmy się nigdzie podania jego Autora. Anonimowi bijemy zatem brawo!!! (Ryc. 1).

Językami zjazdowymi były: ukraiński, angielski i rosyjski. Pierwszy dzień Zjazdu (15 maja) w godzinach przedpołudniowych przeznaczony był na rejestrację uczestników, a w popołudniowych na zwiedzanie Ogrodu Botanicznego, w ramach którego pracownicy naukowcy tej placówki zapoznali nas z historią bardziej interesujących

kolekcji dendrologicznych i dobrze utrzymanym działem systematycznym z wieloma osobliwościami florystycznymi.

Oficjalny początek Zjazdu nastąpił 16 maja. W zastępstwie niedysponowanego Prezydenta, otwarcia i prowadzenia podjęła się v-ce Prezydent UBT – prof. I. O. Dudka. Na wstępie w serdecznych słowach przywitała oficjalnych Gości Zjazdu – JM Rektora, akademika – prof. W. A. Smintina, Dziekana Wydziału Biologicznego, Naczelnika Okręgowego Zarządu Ekologii i Zasobów Przyrodniczych oraz wszystkich zebranych.

W przemówieniach oficjalnych wystąpił Rektor Odesskiego Uniwersytetu oraz Dziekan Wydziału Biologicznego. Następnie odczytano list napisany przez prof. Sytnika, a skierowany do uczestników Zjazdu, w którym m.in. wyraża swoje zaniepokojenie dużymi, niekorzystnymi zmianami, jakie na Ukrainie wywołane są wyrębami całych kompleksów leśnych. Wyznaczył też strategiczne cele, na jakich Jego zdaniem winien się skupić potencjał botaników Ukrainy. Następnie chwilą ciszy uczczono pamięć zmarłych w ostatnim czasie członków Towarzystwa.

Część referatową dla wszystkich uczestników podzielono na przedpołudniową i popołudniową. Część przedpołudniowa miała charakter sesji plenarnej, w ramach której przedstawiono 4 referaty. Prof. J. P. Diduch prezentował stan i perspektywy rozwoju botaniki i mikologii w Instytucie Botaniki Akademii Nauk Ukrainy im. M. G. Kholodny'ego w Kijowie; prof. S. Ł. Mosyakin zarysował aktualne problemy biologii roślin z podkreśleniem globalnych tendencji i perspektyw; prof. J. I. Mowczan mówił o utrzymaniu fitoróżnorodności Ukrainy w warunkach ekorozwoju. Interesujące było wystąpienie analizujące osiągnięcia botaników w ramach całego okresu istnienia Noworosyjskiego i Odesskiego Uniwersytetu. Autorki (T. V. Vasylyeva i S. G. Kovalenko) w nadzwyczaj udany sposób połączyły dane merytoryczne i historyczne z formą prezentacji, co wzbudziło pozytywną i w pełni zasłużoną reakcję zebranych słuchaczy.

W części popołudniowej do wyróżniających się i wywołujących ożywioną dyskusję zaliczyć

Ryc. 1. Logo XII Zjazdu UBT.

Fig. 1. Logo of 12th Congress of the Ukrainian Botanical Society.

można referat O. O. Kagała przedstawiający krytyczną analizę chorologiczną (florografię) flory Ukrainy wraz z postulatami koniecznymi dla dalszego jej rozwoju. Podobną dyskusję wywołał referat A. W. Eny na temat postępów i ograniczeń w rozpoznaniu endemizmu Krymu.

Jak już wspomniano, w obradach sekcyjnych zaplanowano pierwotnie ponad 470 prezentacji, bowiem tyle streszczeń znalazło się w okazałym tomie materiałów konferencyjnych. Z powodu niższej, niż się spodziewano, frekwencji uczestników, przedstawiono ostatecznie około 160 referatów i plakatów, co miało miejsce w sekcjach przez cały drugi dzień obrad.

Na Zjeździe ilościowo przeważały prace dotyczące zagadnień strukturalnych i funkcjonalnych, takich jak morfologiczno-anatomiczne właściwości organów wegetatywnych, morfogeneza, problematyka palinologiczna i karpologiczna, zagadnienia hydrobiologiczne, a także prace o nachyleniu fizjologicznym, fitochemicznym, farmakologicznym i metodycznym. Tu znalazły się prace z ośrodka lubelskiego omawiające ultrastrukturę miodników na przykładzie gatunków z *Asteraceae*, *Crassulaceae* i *Cucurbitaceae*. Drugi, równie bogaty dział, obejmuje badania ontogenetyczne na przykładzie wielu gatunków użytkowych lub egzotycznych specjalnie sprowadzanych, bądź znajdujących się już w kolekcjach ogrodów botanicznych i dendrologicznych w celu opracowania warunków do ich upowszechniania.

Pokaźny zestaw prac zawierał dział prezentujący wyniki badań nad problematyką mikoryzową, identyfikowaniem patogenów roślin uprawnych, określaniem parametrów reakcji na czynniki ekstremalne w hodowlach eksperymentalnych glonów i grzybów, poszukiwaniem markerów molekularnych w taksonomii porostów, opisywaniem różnorodności mikrobioty, licheniobioty i briobioty na tle warunków występowania.

Do sekcji florystyki i systematyki roślin zakwalifikowano wystąpienie K. Latowskiego – UAM w Poznaniu (Development of the carpology against the system of angiosperms) oraz Z. Celki – UAM w Poznaniu (Relicts of

former cultivations in vascular flora of central Europe).

Po zakończeniu obrad w sekcjach, w przestronnej sali „Międzyrejsowej Bazy Marynarskiej” odbyła się gustowna i bardzo dobrze przygotowana uroczysta kolacja, nazwana w programie tajemniczo „Botaniczna herbata”. Kolacja odznaczała się bogactwem i oryginalnym zestawem potraw, co dotyczy zarówno dań „zimnych”, jak i „ciepłych”. Na szczególne podkreślenie zasługuje bardzo interesujący program artystyczny, który w postaci uroczych przerw-ników umilił to integracyjne i niezapomniane spotkanie.

W ostatnim dniu Zjazdu odbyły się wybory Władz Towarzystwa. Prezydentem po raz kolejny został prof. K. M. Sytnik, v-ce Prezydentami: prof. prof. S. L. Mosyakin, I. O. Dudka, Y. P. Diduch i O. M. Slusarenko, a sekretarzem – prof. O. V. Voytenko. Następny – XIII Zjazd – zapowiedziano w 2011 r. we Lwowie.

Karol LATOWSKI, Zbigniew CELKA

BOTANIKA ZAGRANICĄ BOTANY ABROAD

MIĘDZYNARODOWE TOWARZYSTWO AEROBIOLOGICZNE

International Association for Aerobiology

Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne (IAA) zostało założone 11 września 1974 roku w Hadze (Holandia). Pierwszy Kongres Towarzystwa odbył się w 1978 roku w Monachium (Niemcy). W tym czasie aerobiologia nie była już nową dziedziną nauki, chociaż jej organizacja i międzynarodowe perspektywy były uważane za całkiem nowe zjawisko. W rzeczywistości aerobiologia stała się przedmiotem większego zainteresowania w roku 1964, kiedy powstał Międzynarodowy Program Biologiczny (IBP).

W roku 1968 utworzona została Międzynarodowa Aerobiologiczna Grupa Robocza, a jej zadaniem była koordynacja wszystkich krajowych programów aerobiologicznych.

Obecnie Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne zrzesza około 800 członków i jest zarządzane przez Radę, której członkowie są nominowani przez różne towarzystwa i organizacje związane z aerobiologią oraz przez Komitet Wykonawczy. W skład Komitetu Towarzystwa wchodzi: Prezydent, Wice-Prezydent, poprzedni Prezydent, Sekretarz Generalny oraz Skarbnik. Są oni wybierani pod koniec każdego Kongresu, a ich kadencja trwa 4 lata i zbiega się z okresem między dwoma Kongresami.

Międzynarodowe Towarzystwo Aerobiologiczne organizuje co 4 lata Kongres (International Congress on Aerobiology (ICA)), na który składają się sesje plenarne, sympozja, spotkania naukowe, spotkania w sekcjach, komisjach, grupach roboczych oraz wystawy dotyczące różnych aspektów aerobiologii, w tym wystawy aparatów i ich wyposażenia do pobierania powietrza z cząstkami biologicznymi (firm Burkard i Lanzoni).

Pod auspicjami Międzynarodowego Towarzystwa Aerobiologicznego odbywają się również międzynarodowe kursy mające na celu szkolenie aerobiologów oraz publikowany jest dwa razy w roku *International Aerobiology Newsletter*. Czasopismo to stanowi szerokie forum wymiany myśli wszystkich zainteresowanych badaniami atmosferycznych cząstek pochodzenia biologicznego.

Statut Międzynarodowego Towarzystwa Aerobiologicznego określa aerobiologię jako dyscyplinę naukową zajmującą się transportem organizmów i czynnych biologicznie cząstek w atmosferze. Szczególna uwaga zwrócona jest na ich pochodzenie, uwalnianie do atmosfery, rozprzestrzenianie, osadzanie oraz wpływ na zwierzęta, rośliny, organizmy ludzkie i dziedzictwo kulturowe.

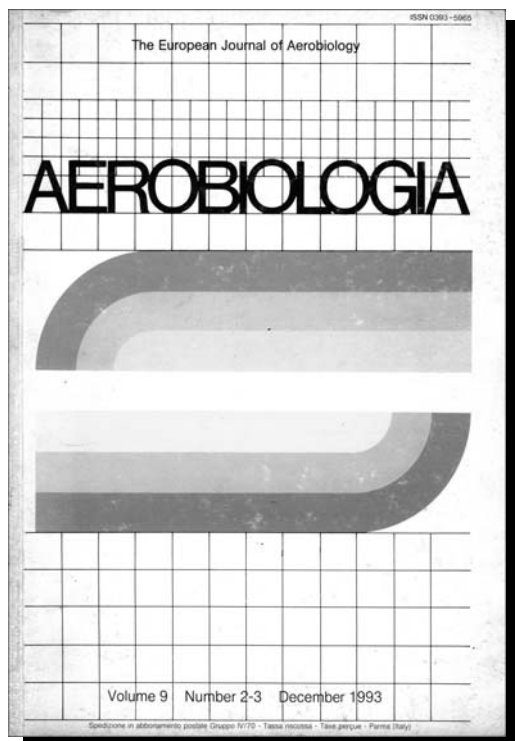
Celem generalnym Towarzystwa jest promowanie rozwoju aerobiologii oraz stymulacja i koordynacja międzynarodowej współpracy. By osiągnąć ten cel Towarzystwo sponsoruje Mię-

dzynarodowe Kongresy Aerobiologiczne i inne międzynarodowe spotkania oraz ustanawia sekcje, komisje, komitety i grupy robocze do zadań specjalnych oraz patronuje rozpowszechnianiu wyników prowadzonych projektów badawczych.

W różnych krajach istnieją krajowe towarzystwa aerobiologiczne. Z inicjatywy Włoskiego Towarzystwa Aerobiologicznego w roku 1985 powstało czasopismo *Aerobiologia*. Przez pierwsze 10 lat było to czasopismo europejskie, a od 1995 roku jest międzynarodowym czasopismem (*Aerobiologia. International Journal of Aerobiology*, ISSN: 0393-5965) publikowanym kwartalnie. Wydawnictwo to jest dzisiaj jedynym czasopismem specjalistycznym z dziedziny aerobiologii. Tematyka publikacji zawartych w kwartalniku obejmuje szeroki interdyscyplinarny wachlarz zagadnień, takich jak: bioaerozole i ich mechaniczny transport na bliskie i dalsze odległości, biologiczne i mi-

neralne zanieczyszczenia i skażenia atmosfery, biometeorologia i klimatologia oraz fenologia, aeromikrobiologia i aeromikologia, aeropalinologia i szereg innych dziedzin nauk przyrodniczych o środowisku.

Szczególnym zainteresowaniem cieszą się artykuły dotyczące badań chorób roślin i ludzi wywołanych przez grzyby, stosowania fungycydów i pestycydów oraz innych środków powodujących skażenia środowiska zewnętrznego i pomieszczeń zamkniętych, jak też dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

Wzrastające zainteresowanie aerobiologią inspiruje wprowadzenie tej tematyki do programów studiów w szkołach wyższych w Polsce (Kraków, Lublin, Poznań, Rzeszów) i w świecie. Zaowocowało również powstaniem w kraju dwóch sekcji aerobiologicznych: przy Polskim Towarzystwie Botanicznym i przy Polskim Towarzystwie Zwalczenia Chorób Alergicznych.

Zainteresowanych członkostwem w Międzynarodowym Towarzystwie Aerobiologicznym (IAA) informujemy, że roczna składka człon-

kowska wynosi 40 USD od 2007 roku (pełna informacja znajduje się na stronie internetowej Towarzystwa pod adresem <http://www.isac.cnr.it/aerobio/iaa>). W tej kwocie mieści się możliwość uzyskania elektronicznego dostępu do czasopisma *Aerobiologia*. Dodatkową korzyścią jest możliwość elektronicznego dostępu również do innych czasopism wydawanych przez wydawnictwo Springer.

Warunki prenumeraty czasopisma *Aerobiologia* znajdują się na stronie: www.springerlink.com.

Kazimierz SZCZEPANEK,
Danuta STĘPAŁSKA

Z ŻYCIA PTB POLISH BOTANICAL SOCIETY NEWS

PROBLEMATYKA NAUKOWA W DZIAŁALNOŚCI SEKCJI MIKOLOGICZNEJ ODDZIAŁU WARSZAWSKIEGO PTB W LATACH 1995–2004

The research problems in the Mycological Section activities within the years 1995–2004

Działalność Sekcji Mikologicznej Oddziału Warszawskiego Polskiego Towarzystwa Botanicznego polegała na organizowaniu seminariów naukowych, na których przedstawiano referaty z różnych ośrodków naukowych w Polsce, dotyczących aktualnych kierunków badań i problemów badawczych w zakresie mikologii i wszelkich zagadnień związanych z występowaniem i aktywnością grzybów.

Seminaria te miały na celu omawianie problemów naukowych, wymianę myśli oraz dyskusję nad pracami prowadzonymi w bieżących problemach badawczych.

Na zebraniach naukowych autorzy prezentowali referaty z pełną oprawą konferencyjną, z przeźrocami, fotografiami, tabelami wyników,

z zastosowaniem najnowszych technik i programów komputerowych.

Zebrania odbywały się na Uniwersytecie Warszawskim w sali seminaryjnej w budynku należącym do Ogrodu Botanicznego, w al. Ujazdowskich 4. Organizowano je trzy lub cztery razy w roku; przedstawiano dwa referaty oraz komunikaty.

W ostatnich latach zwraca się większą uwagę na problemy środowiska, wzrasta fala zainteresowania ekologią, w tym także ekologią mikroorganizmów. Wzrost zainteresowania związany jest także z przykładaniem większego znaczenia do dużej roli mikroorganizmów w procesach związanych z zanieczyszczeniem środowiska oraz rozkładaniem substancji zanieczyszczających ekosystemy.

Grzyby występują we wszystkich środowiskach, we wszystkich ekosystemach. Ekosystemem określa się kompleks organizmów zasiedlających określone środowisko oraz ich abiotyczne otoczenie. Zależności między mikroorganizmami i siedliskiem są wzajemne, a skład naturalnej biocenozy nie jest przypadkowy. Każdy gatunek i rodzaj drobnoustrojów – grzybów jest rozmieszczony w określony sposób zależnie od fizjologicznych reakcji populacji na środowisko, do którego został wprowadzony. Populacje, którym nie odpowiadają cechy środowiska zostają wyeliminowane już we wczesnych stadiach rozwoju biocenozy lub nie mają szans przeżycia w obecności populacji ustabilizowanych.

Wiele z zagadnień ekologicznych znalazło swoje odzwierciedlenie w badaniach, a także w tematyce seminariów mikologicznych. W związku z tym, powołując się na powyższe sformułowania ekologów, pogrupowano omawianą tematykę w aspekcie ekologicznym, uwzględniając aktywność grzybów w różnych środowiskach, a także przedstawiono inne problemy mikologiczne i botaniczne w następujących grupach problemowych:

A/ grzyby rozkładające substancje chemiczne,

B/ systematyka grzybów, taksonomia i metody diagnostyczne,

- C/ ochrona grzybów i grzyby zagrożone,
- D/ grzyby mikoryzowe,
- E/ grzyby środowiska wodnego,
- F/ grzyby biorące udział w zakażeniach układowych,
- G/ grzyby powodujące choroby roślin i owadów,
- H/ grzyby, a środowisko,
- I/ wpływ substancji organicznych na grzyby i substancje antygrzybowe,
- J/ tematyka naukowa zjazdów i konferencji.

A/ GRZYBY ROZKŁADAJĄCE SUBSTANCJE CHEMICZNE.

Grzyby jako wskaźniki zanieczyszczeń środowiska – dr Maria Dynowska, WSP Olsztyn, 1995.

Grzyby mikroskopowe biorące udział w biodegradacji związków trudno rozkładanych występujących w ściekach – dr hab. Anna Grabińska-Łoniewska, Politechnika Warszawska, 1995.

Rola grzybów mikroskopowych w biodegradacji zanieczyszczeń występujących w ściekach przemysłowych – doc dr hab. Anna Grabińska-Łoniewska, Politechnika Warszawska, 1996.

Rozkład aniliny i jej pochodnych przez grzyby mikroskopowe – dr Tomasz Sroczynski, Instytut Inżynierii Środowiska PW, 1998.

Wykorzystanie *Mucorales* do produkcji chitozanu – dr Małgorzata Jaworska, Wydział Inżynierii Chemicznej i Procesowej PW, 1998.

Mykoflora biologicznie aktywnych filtrów węglowych stosowanych do uzdatniania wód podziemnych – dr hab. Anna Grabińska-Łoniewska, Instytut Inżynierii Środowiska PW, 1998.

Mycobiota urządzeń do uzdatniania wód podziemnych – prof. dr hab. Anna Grabińska-Łoniewska, prof. dr Teresa Kornilowicz, AR Lublin, 2003.

B/ SYSTEMATYKA GRZYBÓW, TAKSONOMIA I METODY DIAGNOSTYCZNE

Nowe metody diagnostyczne w biologii grzybów mikroskopowych – dr Wanda Karwowska SGGW Warszawa, 1995.

Stan badań nad *Mucorales* – mgr Marta Wrzosek, Instytut Botaniki UW, 1997.

Co wiemy o *Trichomyces*? – prof. dr Tomasz Majewski, Zakład Fitopatologii SGGW, Warszawa, 1997.

Stan badań mikologicznych (*Macromycetes*) na Lubelszczyźnie w roku 2000 – dr Zofia Flisińska, Zakład Botaniki Ogólnej UMCS, Lublin, 1998.

Systematyka grzybów w VIII wydaniu „Słownika grzybów” – prof. dr hab. Joanna Marcinkowska, Katedra Fitopatologii SGGW, Warszawa, 1999.

Jeden czy dwa gatunki? Taksonomiczne zawłości u *Leptosharia maculans* – dr Małgorzata Jędrzycka, Instytut Genetyki PAN, Poznań, 1999.

Seksualizm *Phytophthora infestans* i rola oospor jako nowego źródła infekcji pierwotnej – prof. dr hab. Hanna Zarzycka, IHAR, Młochów, 1999.

Co to jest „grzybek herbaciany?” – prof. dr hab. Alina Skirgiełło, Inst. Botaniki UW, Warszawa, 2000.

Kryteria w rozpoznawaniu systematycznych grzybów w materiale medycznym i w badaniach hydrobiologicznych – prof. dr hab. Eugenia Dyner, prof. dr hab. Maria Dynowska, prof. dr hab. Aleksander Świątecki, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn, 2001.

Wpływ warunków hodowli na wzrost i zarodnikowanie oraz tworzenie struktur morfologicznych przez *Seimatosporium hypericinum* (Ces) Sutton. – mgr Beata Zimowska, Katedra Fitopatologii AR, Lublin, 2002.

Kilka słów o owadorostach (*Laboulbeniales*) – prof. dr hab. Tomasz Majewski, Kat. Fitopatologii SGGW, Warszawa, 2003.

C/ OCHRONA GRZYBÓW I GRZYBY ZAGROŻONE

Ochrona grzybów – prof. dr Erast Paramasto, Uniwersytet w Tartu, Estonia, 1996.

Czynna ochrona niektórych ginących gatunków grzybów nadrzewnych – mgr Jacek Piętka, Zakład Mikologii i Fitopatologii, Wydział Leśny SGGW, Warszawa, 2001.

Grzyby zagrożone Gór Świętokrzyskich – dr Janusz Łuszczyński, Zakład Botaniki, Akademia Świętokrzyska, Kielce, 2002.

Problem prawnej ochrony grzybów – dr Janusz Łuszczyński, Zakład Botaniki, Akademia Świętokrzyska, Kielce, 2002.

Rola grzybów w biologicznej ochronie roślin – dr hab. Teresa Korniłowicz, Katedra Mikrobiologii AR, Lublin, 1997.

D/ GRZYBY MIKORYZOWE

Wpływ skażenia środowiska na grzyby mikoryzowe i mikoryzę sosny – dr Maria Rudawska, Instytut Dendrologii PAN, Kórnik, 1996.

Phlebiopsis gigantea (Fr & Fr) Julich w ograniczaniu huby korzeni w drzewostanach sosny zwyczajnej na gruntach porolnych – dr inż. Zbigniew Sierota, Instytut Botaniki Leśnej, 1996.

Wpływ trocin sosnowych na zmiany w zbiorowiskach grzybów gleb porolnych w aspekcie ochrony korzeni przed *Heterobasidion annosum* (Fr.) Bref. – dr hab. Zbigniew Sierota, Zakład Fitopatologii IBL, 1997.

Przyczepka falista (*Rhizina undulata*) – problem w lasach gospodarczych – doc. dr hab. Zbigniew Sierota, Zakład Fitopatologii IBL, 1998.

Rola mikoryzy w szkółkach leśnych – inokulacja gleby i roślin – mgr Dorota Hilszczańska, Zakład Fitopatologii IBL, 1999.

Różne sposoby monitorowania grzybów ektomikoryzowych i ektomikoryz – dr hab. Maria Rudawska, Instytut Dendrologii PAN, Kórnik, 2000.

Badania nad występowaniem *Glomales*, arbuskularnych grzybów mikoryzowych – prof. dr Janusz Błaszczkowski, Kat. Fitopatologii AR, Szczecin, 2001.

Ocena zbiorowisk mikoryzowych sosny zwyczajnej różnymi metodami – co z tego wynika? – dr Tomasz Leski, Instytut Dendrologii PAN, Kórnik, 2004.

E/ GRZYBY ŚRODOWISKA WODNEGO

Wodne grzyby płytkowe rozwijające się na piórach i sierści kilkudziesięciu gatunków zwierząt

– dr Elżbieta Muszyńska, Zakład Biologii Ogólnej AM, Białystok, 2000.

Grzyby z klasy *Hyphomycetes* w jeziorach różnego typu troficznego Wigierskiego Parku Narodowego – dr Mirosława Orłowska, Zakład Biologii Ogólnej AM, Białystok, 2000.

Występowanie grzybów zoosporowych w wodach powierzchniowych województwa podlaskiego przeznaczonych do celów pitnych i rekreacji – dr Bożena Kiziewicz, Zakład Biologii Ogólnej AM, Białystok, 2004.

F/ GRZYBY A ŚRODOWISKO

Środowisko przyrodnicze Polarnego Uralu – dr Andrzej Chlebicki, PAN Wrocław, 1995.

Zbiorowiska grzybów ze środowiska uprawnego pszenicy ozimej uprawianej po zróżnicowanych przedplonach – dr Elżbieta Płaskowska, Katedra Fitopatologii AR, Wrocław, 1996.

Porosty jako bioindykatory naturalnych i antropogenicznych przekształceń środowiska – prof. dr Wiesław Fałtynowicz, Katedra Ekologii Roślin i Ochrony Przyrody UG, 1998.

Obserwacje nad produktywnością owocników *Macromycetes* w rezerwacie Lisiny Bodzechowskie w Górach Świętokrzyskich – dr Janusz Łuszczynski, Zakład Botaniki WSP, Kielce, 1999.

Mikroskopijne grzyby pasożytnicze i saprofityczne roślinności Słowińskiego Parku Narodowego – dr Iwona Adamska, Kat. Fitopatologii AR, Szczecin, 2001.

Grzyby *Macromycetes* Lasów Rogowskich – Sesja Terenowa w Rogowie – dr Andrzej Szczepkowski, Zakład Mikologii i Fitopatologii, Wydział Leśny SGGW, Warszawa, 2004.

Macromycetes Lasów Rogowskich – komunikat z Sesji Terenowej w Rogowie 20–22 września 2004 r. – dr Andrzej Szczepkowski, Zakład Mikologii i Fitopatologii, Wydział Leśny SGGW Warszawa, 2004.

G/ WPŁYW SUBSTANCJI ORGANICZNYCH NA GRZYBY I SUBSTANCJE ANTYGRZYBOWE

Synteza i biologiczna rola melanin u grzybów – mgr Sławomir Smoliński, Katedra Mikrobiologii ART, Bydgoszcz, 1996.

Wpływ kwasów huminowych na oddziaływanie między grzybami – dr Sławomir Smoliński, Katedra Chemii środowiska, ART, Bydgoszcz, 2001.

Indukcja antygrzybowych substancji po infekcji przez *Phoma narcissi* Aderh i po uszkodzeniu mechanicznym różnych organów *Hippeastrum* hybr. Hort, – dr Alicja Saniewska, ISiK Skierniewice, 2002.

Wpływ kwasów huminowych na efekt oddziaływania między mikroorganizmami – dr Sławomir Smoliński, Katedra Chemii Środowiska, ART, Bydgoszcz, 2003.

H/ GRZYBY ZWIĄZANE ZE ZDROWIEM CZŁOWIEKA

Grzyby w mikro-środowisku pomieszczeń a zdrowie człowieka – prof. dr hab. Urszula Marta Doleżał, Katedra Higieny i Ochrony Zdrowia AWF, Kraków, 1997.

Gatunki grzybów biorące udział w zakażeniach układowych – dr Barbara Podsiadło, Zakład Mikologii Instytutu Gruźlicy i Chorób Płuc, Warszawa, 2000.

I/ GRZYBY PATOGENICZNE DLA ROŚLIN I OWADÓW

Współwystępowanie grzybów na nasionach bobiku – dr Elżbieta Zakrzewska, Zakład Fitopatologii IHAR, Radzików, 1997.

Puccinia lagenophorae – nowy i ważny patogen stokrotki w warunkach Polski – prof. dr Czesław Zamorski, Kat. Fitopatologii SGGW, Warszawa, 2000.

Występowanie grzybów patogenicznych i konkurencyjnych dla *Agaricus bisporus* (Lange) Sing. – mgr Agata Tekiela, Terenowa Stacja Dośw. IOR, Rzeszów, 2002.

Zdolność do porażania różnych organów tulipana przez *Fusarium oxysporum* f. sp. *tulipae* – rola indukowanych gum we wroście i rozwoju patogena – doc dr Alicja Saniewska, ISiK Skierniewice, 2003.

Mikroskopijne grzyby pasożytnicze i saprofityczne roślinności Słowińskiego Parku Naro-

dowego – dr Iwona Adamska, Kat. Fitopatologii AR, Szczecin, 2001.

Grzyby powodujące choroby traw w użytkowaniu trawnikowym – dr hab. Maria Prończuk, IHAR Radzików, 2003.

Grzyby – patogeny owadów i roztoczy – dr Cezary Tkaczuk, Katedra Ochrony Roślin, Wydział Rolny, Akademia Podlaska, Siedlce 2004.

J/ TEMATYKA ZJAZDÓW NAUKOWYCH
I KONFERENCJI

100 – lecie Brytyjskiego Towarzystwa Mikologicznego – prof. dr Alina Skirgieńo, Instytut Botaniki UW, Warszawa, 1996.

Obrady Sekcji Mikologicznej podczas 51-go Zjazdu PTB w Gdańsku w 1998 roku – dr Sabina Czyżewska, 1998.

Wrażenia fitopatologa z XIII Kongresu Mikologów Europejskich w Alcalá de Henares (Hiszpania) – prof. dr hab. Joanna Marcinkowska, Katedra Fitopatologii SGGW, Warszawa, 1999.

Komunikat z XV Konferencji Towarzystwa Fitopatologicznego Czeskiego i Słowackiego w Brnie (październik 2000 r) – prof. dr hab. Joanna Marcinkowska, Kat. Fitopatologii SGGW, Warszawa, 2000.

Nowy słownik grzybów 2001 – wydanie IX – prof. dr hab. Joanna Marcinkowska, Katedra Fitopatologii SGGW, Warszawa, 2002.

Działalność Muzeum Przyrodniczego w Chrzanowie:

a) Tematyka upowszechnieniowa: Co tam Panie w mikologii?

Badania nad *Glomales*,

Mikotoksyny – pozostałość po grzybach,

Grzybice, drożdże przeciwko nam.

b) Wystawa grzybów w Muzeum – mgr Piotr Grzegorzek, Muzeum Przyrodnicze, Chrzanów, 2002.

Kongres Mykologów Europejskich na Krymie – tematyka i spostrzeżenia, wrzesień 2003 – dr Bożena Kiziewicz, Zakład Biologii Ogólnej AM, Białystok – prof. dr hab. Maria Ławrynowicz, UŁ, Łódź.

Kongresy Mykologów Europejskich – dotychczasowe i propozycje nowej organizacji

i współpracy; utworzenie nowego Towarzystwa Mykologów Europejskich (EMA) – prof. dr Maria Ławrynowicz, UŁ, 2003.

Sesja Towarzystwa Fitopatologicznego w 100 rocznicę urodzin prof. dr Józefa Kochmana – dr Krystyna Grzelak, prof. dr Joanna Marcinkowska, 2003.

Wspomnienie o prof. dr Karolu Mańce mikologu i fitopatologu – dr Sabina Czyżewska, 2003.

Powołanie Europejskiego Towarzystwa Mykologów (EMA) podczas Kongresu na Krymie i projekt konstytucji – dr Marta Wrzosek, UW, 2004.

Omówienie wydanej książki „Oznaczenie rodzajów grzybów ważnych w patologii roślin” – prof. dr Joanna Marcinkowska, autorka książki, 2004.

W ciągu 10 lat działalności w latach 1995 – 2004 odbyło się: 30 seminariów naukowych, 1 Sesja Terenowa w Rogowie. Przedstawiono: 55 referatów naukowych oraz 13 komunikatów o tematyce kongresów i konferencji naukowych krajowych i międzynarodowych.

Działalność Sekcji Mikologicznej PTB Oddziału Warszawskiego w omawianych latach, pozwoliła na przedstawienie problemów badawczych na szerszym forum specjalistów i zainteresowanych oraz zapoznanie się z pracami prowadzonymi w różnych ośrodkach w Polsce.

Krystyna GRZELAK,
Joanna MARCINKOWSKA

**SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI
POLSKIEGO TOWARZYSTWA
BOTANICZNEGO W 2005 ROKU**

Polish Botanical Society in 2005

I. DZIAŁALNOŚĆ ORGANIZACYJNA PTB

ZEBRANIA PLENARNE TOWARZYSTWA

W roku sprawozdawczym odbyły się 2 posiedzenia Zarządu Głównego: 7 maja i 19 listopada.

Posiedzenie wiosenne poświęcone było sprawom bieżącym Towarzystwa, w szczególności zaś wyborom Redakcji i Rad Redakcyjnych czasopism PTB. Powołano do życia nową Sekcję Aerobiologiczną, reprezentowaną przez specjalistów rozwijającej się dynamicznie w ciągu ostatnich 20-lat dyscypliny nauki, znajdującej zastosowanie w patologii roślin, leśnictwie, rolnictwie, przy badaniach zagrożeń biologicznych i w alergologii.

Na posiedzeniu listopadowym dokonano podsumowania stanu finansowego Towarzystwa oraz tegorocznej działalności biblioteki PTB. Wiele uwagi poświęcono również 54 Zjazdowi Polskiego Towarzystwa Botanicznego, którego organizacji podjął się Oddział Szczeciński. Zjazd nosić będzie tytuł „Botanika w Polsce – sukcesy, problemy, perspektywy”, a termin jego realizacji zaplanowano na 3–8 września 2007.

DANE OSOBOWE

Skład Zarządu oddziałów i sekcji w roku bieżącym przedstawiono w tabelach 1 i 2. Towarzystwo Botaniczne na koniec tego roku liczyło 1329 członków, w tym 981 zwyczajnych, 233 nadzwyczajnych i 21 honorowych. Do PTB przyjęto 16 nowych członków, a ubyły (zmarły, zostały skreślone z listy lub zrzekły się członkostwa) 74 osoby (Tab. 3, 4).

BIBLIOTEKA PTB

Konsekwentnie realizowana krajowa i międzynarodowa wymiana wysyłkowa czasopism PTB doprowadziła do uporządkowania większości zalegających, zgromadzonych w latach ubiegłych zbiorów oraz do odbudowania, zerwanych wcześniej, z braku funduszy, kontaktów międzybibliotecznych. Stopniowo realizowane jest komputerowe katalogowanie i elektroniczne udostępnianie zbiorów. Uaktualniono wykaz tytułów czasopism zagranicznych otrzymywanych przez Bibliotekę i notowanych przez Katalog Centralny Biblioteki Narodowej.

Biblioteka udostępnia zgromadzone zbiory czytelnikom dwa razy w tygodniu (wtorek i czwartek), posiada swój adres e-mail: ptb-bibl@biol.uw.edu.pl oraz od tego roku bezpośredni kontakt telefoniczny: 022 5530532.

Gromadzenie zbiorów oparte jest w większości na wpływach z wymiany zagranicznej, w niewielkim stopniu z wymiany krajowej i darów. Czasopisma przeznaczone na wymianę, jak również wprowadzone do księgozbioru, biblioteka otrzymuje nieodpłatnie od Zarządu Głównego PTB. Obecnie stan księgozbioru biblioteki liczy: 6628 woluminów wydawnictw zwartych (w tym 19 woluminów starodruków), 18023 odbitek i broszur, 21440 woluminów (815 tytułów) wydawnictw ciągłych.

W okresie sprawozdawczym opracowano 234 woluminy wydawnictw ciągłych (611 egz.) i 86 wydawnictw zwartych, na łączną wartość 44 539,50 zł (przy wycenie wpływów Biblioteka opiera się na aktualnym, średnim kursie walut obcych, publikowanym przez NBP). Do kontrahentów zagranicznych wysłano 1201 egzemplarzy czasopism o wartości 21566 zł. Do bibliotek polskich w ramach wymiany wysłano 89 egzemplarzy czasopism o wartości 1602 zł. W ramach egzemplarza obowiązkowego przekazano 74 woluminów czasopism o wartości 1280 zł. Razem rozesłano 1364 egz. czasopism o wartości 24448 zł. Na zamówienie instytucji i pracowników naukowych sprzedano 426 egz. wydawnictw PTB o wartości 7031 zł.

Na miejscu skorzystało z Biblioteki 85 osób (przeszło 3-krotnie więcej niż w roku 2004), wypożyczając 69 druków zwartych, 240 czasopism, 12 odbitek. Poza Bibliotekę wypożyczono 3 druki zwarte i 20 tytułów czasopism. Biblioteka wykonała kserokopie 30 artykułów z czasopism zagranicznych i 3 druków zwartych dla 18 instytucji naukowych i 2 osób.

II. DZIAŁALNOŚĆ NAUKOWA

Polskie Towarzystwo Botaniczne uczestniczy w rozwoju nauk botanicznych i upowszechnianiu wiedzy botanicznej na skalę ogólnopolską i międzynarodową. Organizowane sympozja, konferencje, sesje naukowe, wycieczki terenowe oraz regularne wydawanie własnych czasopism naukowych umożliwiają podnoszenie poziomu naukowego członków Towarzystwa i służą wymianę myśli naukowej.

W 2005 roku oddziały i sekcje Towarzystwa wzięły udział w zorganizowaniu następujących ogólnopolskich i międzynarodowych konferencji oraz spotkań naukowych:

- 1) XII International Conference on Plant Embryology, 5–7.09.2005, Kraków. Współorganizatorzy konferencji: Sekcja Anatomii i Embriologii Roślin PTB, Uniwersytet Jagielloński, Zakład Cytologii i Embriologii Roślin (Kraków), Polska Akademia Umiejętności, Komisja Embriologii i Morfologii (Kraków). W organizacji Konferencji szczególne zaangażowanie wykazali członkowie Sekcji ACiER oddziałów: Krakowskiego, Warszawskiego, Lubelskiego, Łódzkiego, Śląskiego i Poznańskiego. Na Konferencji spotkali się naukowcy z 25 krajów, wygłoszono 17 referatów plenarnych i 21 doniesień ustnych oraz zaprezentowano 69 posterów. Udział wzięło 130 osób, w tym 50 z zagranicy. Streszczenia wydano drukiem w suplemencie 1, *Acta Biologica Cracoviensia*, vol. 47.
- 2) 6th International Conference ECO-PHYSIOLOGICAL EFFECTS OF PLANT RESPONSES TO STRESS, 14–17.09.05, Kraków. Współorganizatorem była Sekcja Fizjologii i Biochemii Roślin. W konferencji udział wzięło około 150 osób z 8 krajów. Wygłoszono 5 referatów plenarnych i 25 doniesień ustnych, przedstawiono 140 posterów. Streszczenia wydano drukiem w suplemencie do *Acta Physiologiae Plantarum* vol. 27, no. 4.
- 3) 8th International Conference on the 'Ecology and Management of Alien Plant Invasions' 5–12.09.2005. Katowice. Organizatorami byli Oddział Śląski PTB i Katedra Botaniki Systematycznej Wydziału Biologii i Ochrony Środowiska UŚ.
- 4) 24 Międzynarodowe Sympozjum Sekcji Fykologicznej Polskiego Towarzystwa Botanicznego, 19–22.05.2005, Krynica Morska pt. „Toxic cyanobacteria – problem of the future” („Toksyczne sinice – problem przyszłości”). Współorganizatorzy: Sekcja Fykologiczna, Uniwersytet Gdański. Prof. dr hab. Marcin Pliński, członek Oddziału Gdańskiego był współorganizatorem dwóch wycieczek dla uczestników sympozjum – wycieczek przyrodniczych na objętych ochroną prawną terenach Mierzei Wiślanej. Wygłoszono 36 referatów i komunikatów. Udział wzięło 120 osób z 10 krajów.
- 5) Międzynarodowe sympozjum – Leopoldina-Meeting 9–11.06.2005, Wrocław. Zainicjowane przez Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina z siedzibą w Halle (Saale): „Christian Gottfried Nees von Essenbeck. Die Bedeutung der Botanik als Naturwissenschaft in der ersten Hälfte des 19. Jahrhunderts – Methoden und Entwicklungswege”. Współorganizatorem była Sekcja Historii Botaniki. Materiały pokonferencyjne ukażą się w biuletynie „Acta Historica Leopoldina”.
- 6) V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Biologia kwitnienia roślin i alergię pyłkowe”. Odbyła się ona w Lublinie w dniach 09–10.11.2005. Organizatorzy: Lubelski Oddział PTB oraz Katedra Botaniki AR. Wzięło w niej udział 115 osób, w tym 9 gości z zagranicy. Na Konferencji przedstawiono 19 referatów oraz 76 posterów. Streszczenia opublikowano w materiałach konferencyjnych. Niektóre z prezentowanych prac, po uzyskaniu pozytywnych recenzji, zostaną opublikowane w *Acta Agrobotanica*.
- 7) Biodiversity in relation to vegetation zones in Europe from Baltic region to Carpathian mountains – 24–30.07.2005, Łódź – Jura Krakowsko-Częstochowska – Tatry. Współorganizatorzy: Oddział Łódzki oraz Katedra Geobotaniki i Ekologii Roślin oraz Algologii i Mikologii Uniwersytetu Łódzkiego. W konferencji udział wzięło 40 osób (w tym 15 osób z zagranicy).
- 8) XXI Zjazd Lichenologów Polskich – 13–16.09.2005. Białystok, Goniądz. Współorganizatorzy: Sekcja Lichenologiczna i Uniwersytet w Białymstoku. Liczba uczestników: 26 osób. Podczas sesji naukowej uczestnicy przedstawili 12 referatów i 8 posterów.
- 9) II Zachodniopomorski Kongres Nauki – „60-letni dorobek nauki na Pomorzu Za-

Tabela 1. Władze Oddziałów PTB w 2005 roku.

Oddział	Data wyboru władz	Przewodniczący	Wiceprzewodniczący	Sekretarz	Skarbnik
Białostocki	30.11.2004	dr Ewa Pirożnikow	dr Grażyna Łaska	dr Bożena Kiziewicz	dr Anna Matwiejuk
Bydgoski	9.06.2004	dr Ewa Krasicka-Korczyńska	vacat	dr Tomasz Stosik	dr Anna Sawilska
Gdański	25.05.2004	prof. dr hab. Jacek Herbich	–	dr Monika Badura	dr Krystyna Burkiewicz
Kielecki	25.03.2004	dr Janusz Łuszczynski	dr Alojzy Przemyski	dr Joanna Czerwik-Marcinkowska	dr Krzysztof Toborowicz
Krakowski	20.05.2004	dr hab. Andrzej Jankun	dr hab. Konrad Wołowski; dr hab. Stefania Loster	dr Piotr Stolarczyk; mgr Bartosz Płachno	dr hab. Krystyna Towpasz
Lubelski	11.05.2004	dr hab. Marek Kucharczyk	prof. dr hab. Elżbieta Weryszko-Chmielewska	dr Joanna Czarnecka	dr Alicja Buczek
Łódzki	11.05.2004	prof. dr hab. Jan Siciński	prof. dr hab. Kazimierz Marciniak	mgr Maria Serwik	dr Jacek Patykowski
Olsztyński	13.03.2003	prof. dr hab. Tadeusz Korniak	dr hab. Piotr Stypiński	dr Hanna Ciecierska	dr Magdalena Kucewicz
Poznański	12.05.2004	prof. dr hab. Elżbieta Zenkter	vacat	dr Tomasz Wyka	mgr Agnieszka Bagniewska-Zadworna
Skierniewicki	1.04.2004	dr Hanna Bryk	dr Ryszard Górecki	dr Małgorzata Podwyszyńska	dr Ludwika Kawa-Miszczak
Szczeciński	21.05.2004	dr Agnieszka Popiela	prof. dr hab. Andrzej Witkowski	dr Zofia Sotek	dr Małgorzata Bąk
Śląski	20.05.2004	dr hab. Ryszard Ciepał	dr Adam Rostański	dr Iwona Łukasik	dr Teresa Zaufal
Toruński	21.01.2001	dr Anna Goc	dr hab. Tomasz Załuski	dr Anna Wojciechowska	dr Lucjan Rutkowski
Warszawski	22.05.2004	doc. dr hab. Helena Kubicka	dr hab. Jacek Zakrzewski	dr Magdalena Świąder	dr Teresa Tykarska
Wrocławski	17.06.2004	prof. dr hab. Krystyna Kromer	–	dr Magdalena Mularczyk	dr Ewa Szczęśniak

chodnim wnoszony do Unii Europejskiej”, 7–9.12.2005. Szczecin. Współorganizatorem był Oddział Szczeciński.

- 10) Konferencja Naukowo-Szkoleniowa: „Dzień Alergii Pyłkowej”, 21.05.2005, Kraków. Zorganizowana przy współpracy członków Sekcji Aerobiologicznej oraz pięciu placówek naukowych z udziałem gości zagranicznych. W Konferencji uczestniczyło ponad 70 osób. Wygłoszono 8 referatów z zakresu aerobiologii.
- 11) 15-ta Międzynarodowa Ekologiczna Szkoła Letnia – Warsztaty Zielenicowe 27–30.06. 2005, Poznań. Zorganizowane przez członków Sekcji Fykologicznej.

W warsztatach taksonomicznych uczestniczyło 26 osób.

- 12) Warsztaty terenowe Sekcji Briologicznej PTB pt. „Specyfika brioflory wybranych biotopów SPN”, 7–11.09.05, Słowiński Park Narodowy. Organizator – Sekcja Briologiczna. Uczestnikami byli przede wszystkim doktoranci różnych uczelni (krajowych i zagranicznych), zaczynający swoją działalność na polu briologii. Zajęcia terenowe uczyły rozpoznawania gatunków w naturalnym siedlisku i poznawania ich zmienności ekologicznej oraz identyfikacji gatunków w oparciu o cechy mikroskopowe. W warsztatach uczestniczyło 15 osób.

Tabela 2. Władze sekcji PTB w 2005 roku.

Sekcja	Data wyboru władz	Przewodniczący	Wiceprzewodniczący	Sekretarz
Aerobiologiczna	21.05.2005	prof. dr hab. Elżbieta Weryszko-Chmielewska	dr Idalia Kasprzyk	dr Krystyna Piotrowska
Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	8.09.2004	prof. dr hab. Elżbieta Bednarska	prof. dr hab. Józef Bednara	dr Joanna Leśniewska
Briologiczna	7.09.2004	dr Ewa Fudali	dr Henryk Klama	dr Marta Mierzeńska
Dendrologiczna	28.06.2004	dr Tomasz Bojarczuk	dr Władysław Danielewicz	dr Ewa Jerzak
Fizjologii i Biochemii Roślin	25.09.2001	prof. dr hab. Franciszek Dubert	dr Andrzej Rzepka	prof. dr hab. Przemysław Wojtaszek
Fykologiczna	13.06.2002	prof. dr hab. Lubomira Burchardt	prof. dr hab. Barbara Rakowska; prof. dr hab. Andrzej Witkowski	dr Beata Messyasz
Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	–	–	–	–
Historii Botaniki	5.04.2004	prof. dr hab. Alicja Zemanek	prof. dr hab. Tomasz Majewski	dr hab. Piotr Köhler
Kultur Tkankowych Roślin	26.09.2004	prof. dr hab. Teresa Orlikowska	dr hab. Elżbieta Zenkteler	dr hab. Rafał Mól
Lichenologiczna	9.09.2004	prof. dr hab. Józef Kiszka	dr Anna Zalewska	dr Grzegorz Leśniński
Mikologiczna	8.09.2004	prof. dr hab. Alina Skirgiełło	prof. dr hab. Maria Ławryniewicz; prof. dr hab. Wiesław Mułenko	dr Janusz Łuszczynski
– przy Oddziale łódzkim		dr Kazimierz Kopeczyński	dr Izabela Kałucka	mgr Dominika Seta
– przy Oddziale poznańskim		prof. dr hab. Anna Bujakiewicz	–	dr Tomasz Leski
– przy Oddziale warszawskim		prof. dr hab. Joanna Marcinkowska	–	dr Krystyna Grzelak
Ogrodów Botanicznych i Arboretów	21.05.2002	dr Maria Lankosz-Mróz	mgr Ewa Jerzak	mgr Teresa Bielska
Paleobotaniczna	28.06.2003	prof. dr hab. Anna Sadowska	dr Aleksandra Kohlman-Adamska	dr Grzegorz Worobiec
Pteridologiczna	9.09.2004	prof. dr hab. Halina Piękoś-Mirkowa	–	prof. dr hab. Elżbieta Zenkteler

Oprócz tematyki czysto brio-florystycznej, zaprezentowana została historia rozwoju roślinności Pobrzeża Południowo-Bałtyckiego, przebieg sukcesji na wydmach nadmorskich, rozwój torfowisk atlantyckich oraz praktyczne problemy ochrony kompleksów torfowiskowych. Przedstawiono także zagadnienia dotyczące mniejszości kaszubskiej, zachowania ich języka i kultury materialnej. Liczba referatów – 4.

- 13) Interdyscyplinarna sesja „Przyroda–Nauka–Kultura II” pt. „W poszukiwaniu jedności

nauki i sztuki”, 23–24.09.2005, Kraków. Współorganizatorzy: Sekcja Historii Botaniki oraz Ogród Botaniczny – Instytut Botaniki UJ. Wygłoszono 21 referatów, w tym referaty historyczno-botaniczne. Liczba uczestników: 60 osób.

- 14) VI Toruńskie Seminarium Ekologiczne „Krajobraz a jego różnorodność biologiczna i metabolizm”, 24–25.06.2005, Toruń. Organizatorem był Oddział Toruński. Liczba uczestników 44 osoby, wygłoszono 21 referatów.

Tabela 3. Dane liczbowe Oddziałów PTB w 2005 roku.

Oddział	Liczba członków									Liczba posiedzeń	Liczba referatów	Liczba prelegentów zagranicznych	Liczba uczestników
	ogólna	zwyczajnych	nadzwyczajnych	honorowych	zagranicznych	emerytowanych	przyjętych w 2005 r.	wystąpiło	członkowie wspierający				
Białostocki	26	26	–	–	–	–	1	2	–	1	1	–	11
Bydgoski	22	10	12	–	–	–	–	4	–	2	2	–	b.d.
Gdański	77	57	14	1	–	4	1	19	1	1	1	–	19
Kielecki	27	19	5	–	–	4	–	1	–	2	2	–	125
Krakowski	211	141	27	4	5	23	3	–	–	25	26	–	b.d.
Lubelski	90	85	4	1	3	11	–	2	–	9	27 76 post.	–	240
Łódzki	102	62	26	2	1	8	–	–	3	3	3	–	b.d.
Olsztyński	43	27	15	1	–	6	–	–	–	2	2	–	67
Poznański	182	130	50	2	–	35	4	28	–	8	10	–	175
Skiermiewicki	38	28	–	1	–	8	0	3	1	5	6	–	121
Szczeciński	48	44	4	–	–	5	–	–	1	8	19	1	b.d.
Śląski	65	65	–	–	–	–	–	–	–	7	7	–	140
Toruński	54	42	5	2	–	5	–	3	–	8	28	–	136
Warszawski	245	178	61	6	–	75	7	10	3	5	14	–	447
Wrocławski	99	67	10	1	1	20	–	2	–	5	5	–	b.d.
	1329	981	233	21	10	204	16	74	9	89	121 76 post.	1	1481

Konferencje i sympozja umożliwiają wymianę poglądów, wiedzy i doświadczeń w oparciu o badania własne i najnowsze problemy naukowe. Pozwalają na śledzenie postępu w różnych dziedzinach nauk, które skupia Polskie Towarzystwo Botaniczne. W tym roku w konferencjach współorganizowanych przez członków PTB udział wzięło przeszło 750 osób, wygłoszono 189 referatów i przedstawiono 293 posterki. Inny charakter prezentują warsztaty i wycieczki terenowe. Służą one rozwijaniu poglądów, zaszczepianiu pasji naukowych, pogłębianiu wiedzy studentów i młodych naukowców. Prowadzone są przez wybitnej klasy specjalistów przekazujących aktualną wiedzę w połączeniu z jej praktycznym wykorzystaniem. Przykładem takich spotkań są organizowane, co roku od 15 lat, przez członków Sekcji Fykologicznej Warsztaty Zielenicowe. Podobny charakter miały również warsztaty terenowe Sekcji Briologicznej, której uczestnikami byli przede wszystkim doktoranci różnych uczelni (krajowych i za-

granicznych), zaczynający swoją działalność na polu briologii. Na uwagę zasługują także spotkania sesyjne organizowane przez Oddziały PTB. W roku bieżącym, na 89 posiedzeniach wygłoszono w sumie 121 referatów i przedstawiono 76 posterów, a liczba uczestników wyniosła 1481 (Tab. 3). Na szczególne wyróżnienie zasługuje bardzo prężna i otwarta działalność członków Oddziału Warszawskiego. Poruszana interesująca tematyka, przedstawiona w sposób fachowy i z pasją sprawiła, że w pięciu sesjach udział wzięło w sumie 447 osób. Uczestnikami byli nie tylko naukowcy i członkowie PTB, ale również miłośnicy przyrody, uczniowie, nauczyciele, studenci i sympatycy Towarzystwa. Tematyka spotkań była bardzo różnorodna i zależała od specjalizacji i przynależności sekcyjnej członków poszczególnych Oddziałów PTB. Poniżej podano niektóre tematy poruszane na lokalnie organizowanych posiedzeniach naukowych:

13.01. „Antropogeniczne przemiany porostów (grzybów zlichenizowanych) w Świętokrzy-

Tabela 4. Dane liczbowe sekcji PTB w 2005 roku.

Seksja	Liczba członków	Spotkania ogólnosekcyjne /liczba/			Liczba wystąpień na zjazdach, posiedzeniach PTB
		spotkań	uczestników	referatów	
Aerobiologiczna	22	2	23	–	19 17 posterów
Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin	95	1	130	–	48 82 postery
Briologiczna	23	1	15	4	–
Dendrologiczna	110	5	100	6	–
Fizjologii i Biochemii Roślin	250	1	150	–	30 140 posterów
Fykologiczna	93 (w tym 4 z zagranicy)	3	190	–	41 11 posterów
Geobotaniki i Ochrony Szaty Roślinnej	431	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Historii Botaniki	25	4	101	25	–
Kultur Tkankowych Roślin	30	–	–	–	3
Lichenologiczna	49 (w tym 3 z zagranicy)	1	26	–	12 8 posterów
Mikologiczna	60	10	b.d.	12	–
Ogrodów Botanicznych i Arboretów	65	1	47	5	–
Paleobotaniczna	50	–	–	–	–
Pteridologiczna	26	–	–	–	–
	1329	29	782	52	153 258 posterów

skim Parku Narodowym”; 67 uczestników – Oddział Kielecki

13.01. „Hormonalna regulacja somatycznej embriogenezy” – Oddział Szczeciński.

15.01. Sesja I pt. „Zaproszenie do Ogrodu Zimowego”; 47 uczestników; 4 referaty – Oddział Warszawski.

19.01. „Nobel 2004 w dziedzinie medycyny i fizjologii” – Oddział Toruński.

25.01. „Różnorodność szaty roślinnej ekosystemów źródłiskowych w Górznięsko-Lidzbarskim Parku Krajobrazowym” – Oddział Łódzki.

26.01. „Apoptoza komórek roślinnych” – Oddział Skierniewicki.

10.02. „Zmiany klimatyczne na Pomorzu Zachodnim w świetle analizy sekwencji przyrostów rocznych sosny zwyczajnej, dąglezi zielonej i rodzimych gatunków dębów” – Oddział Szczeciński.

01.03. „Warzywa z upraw ekologicznych i ich

rola na rynku europejskim” – Oddział Skierniewicki.

02.03. „Szata roślinna grodzisk wczesnośrednio-wiecznych Ziemi Chełmińskiej” – Oddział Toruński.

03.03. „Japonia – kraj kwiatów, świątyn i ogrodów” – Oddział Wrocławski.

10.03. „Impresje przyrodnicze z Afryki Południowej” – Oddział Szczeciński.

05.04. „Przyroda Narodowego Parku Plitwickie Jeziora w Chorwacji – wspomnienia z wyprawy botaniczno-krajoznawczej” – Oddział Lubelski.

05.04. „Przyrodnicze aspekty uprawy wierzby „energetycznych” w Polsce” – Oddział Łódzki.

06.04. „Przyrosty roczne drzew jako bioindykatory” – Oddział Toruński.

12.04. „Krzem – pierwiastek dobroczynny dla roślin, przyjazny dla człowieka” oraz „Zasto-

- sowanie krzemu i preparatu Resistim w uprawie ogórka” – Oddział Skierniewicki.
- 14.04. „Fitogeograficzne aspekty rozmieszczenia leśnych roślin naczyniowych na Pomorzu” – Oddział Szczeciński.
- 16.04. Sesja II pt. „Roślinne związki czynne dla zdrowia i urody”; 85 uczestników; 3 referaty – Oddział Warszawski.
- 19.04. „Tkanki wydzielnicze w organach wybranych gatunków roślin z rodziny astrowatych” – Oddział Lubelski.
- 20.04. „Fitosocjologiczna Baza Danych” – Oddział Toruński.
- 21.04. „Wzrost wierzchołka pędu towarzyszący powstawaniu zawiązków organów bocznych” – Oddział Wrocławski.
- 26.04. „W poszukiwaniu zaginionych genów” – Oddział Lubelski.
- 28.04. „Przyroda Antarktyki – wspomnienia botanika z pobytu na Stacji Antarktycznej im H. Arctowskiego” – Oddział Gdański.
- 10.05. „*Thlaspi caerulescens* (tobołki alpejskie) jako hiperakumulator metali ciężkich” – Oddział Lubelski.
- 12.05. „Wrzosowiska atlantyckie doliny Łeby” – Oddział Szczeciński.
- 17.05. „Kurzany jako ostoje różnorodności w rolniczym krajobrazie Płaskowyżu Proszowickiego” – Oddział Lubelski.
- 18.05. „Przepływ energii i produkcja biomasy w populacji *Deschampsia antarctica*” – Oddział Toruński.
- 19.05. „W krainie afrykańskich pingwinów” – Oddział Wrocławski.
- 02.06. „Nowości szkółkarskie na wystawie: Zieleń to życie” – Oddział Wrocławski.
- 11–12.06. Sesja terenowa (III) pt. „Osobliwości florystyczne, krajobrazowe i kulturowe Świętokrzyskiego Parku Narodowego”. 46 uczestników. Organizatorzy i sponsorzy: Oddział Warszawski, Lasy Państwowe, Świętokrzyski Park Narodowy.
- 04.07. “Ecologo-coenotical, phytochemistry and resource features of populations of medicinal plants” – dr Sozinov Oleg Victorovitch (Uniwersytet w Grodnie, Białoruś) – Oddział Łódzki.
- 22.10. Sesja IV pt. „Mechanizmy odpornościowe u roślin”; 19 uczestników; 3 referaty – Oddział Warszawski.
- 13.10. „Czynna ochrona muraw kserotermicznych w rezerwacie leśno-stepowym „Bielinek nad Odrą” – Oddział Szczeciński.
- 27.10. „Współczesne poglądy na dziedziczność” – Oddział Lubelski.
- 09.11. „Quo vadis ekologio? Teorie metaboliczna i neutralna” – Oddział Toruński.
- 10.11. „Biologia populacji woskownicy europejskiej *Myrica gale* L. w świetle ekologii ewolucyjnej” – Oddział Szczeciński.
- 16.11.05 „Problem renaturalizacji rzek na terenie Olsztyna w kontekście programu – Moje miasto, moje miejsce na ziemi” – Oddział Olsztyński.
- 24.11. „Ekologia brzozy karłowatej *Betula nana* L. w rezerwacie Linje na Pojezierzu Chełmińskim” – dr Wojciech Ejankowski, Katedra Botaniki i Hydrobiologii, KUL – Oddział Lubelski.
- 29.11. „Bakterie jako czynniki ochrony roślin przed chorobami” – Oddział Skierniewicki.
- 03.12. Sesja V pt. „Botanika w kontekście kulturowym”; 250 uczestników; 4 referaty. Organizatorzy i sponsorzy: Oddział Warszawski, Zamek Królewski w Warszawie, Wydział Biologii Uniwersytetu Warszawskiego, Ogród Botaniczny – CZRB PAN. Sesja połączona z zajęciami plastycznymi dla dzieci i zwiedzaniem Zamku Królewskiego w Warszawie.
- 08.12. „Roślinność i zabytki Sycylii” – Oddział Lubelski.
- 13.12. „Nawożenie roślin uprawnych selenem” – Oddział Skierniewicki.
- 14.12. „Miozyna VI: niekonwencjonalne białko szkieletowe” – Oddział Toruński.
- 15.12. „Założenia i naukowa koncepcja programowa ogrodu botanicznego w Kielcach”; 58 uczestników – Oddział Kielecki.
- 19.12. „Ocena stanu ekologicznego jezior metodą makrofitoindykacji MFI” – Oddział Olsztyński.
- 20.12. „Krajobrazy Bornholmu na tle przeszłości geologicznej wyspy” – Oddział Szczeciński.

III. WSPÓLPRACA NAUKOWA Z TOWARZYSTWAMI I ORGANIZACJAMI NA TERENIE KRAJU

Członkowie Oddziałów i Sekcji Towarzystwa prowadzą stałą lub okresową współpracę z wieloma organizacjami oraz towarzystwami na terenie kraju. Współpracują z placówkami naukowymi, zarządami obszarów chronionych, z władzami lokalnymi i ogólnopolskimi, z Fundacjami, Kołami i Klubami, kształtując świadomość w zakresie ochrony środowiska oraz wspierając edukację młodzieży i ich nauczycieli. Wielu członków PTB wchodzi w skład zespołów i komisji np. Komitetu Badań Naukowych, Botaniki PAN, Ochrony Przyrody PAN, Badań Polarnych PAN, Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin, Olimpiady Biologicznej itp., pełniąc funkcję recenzentów oraz przewodniczących. W organizacjach rządowych i pozarządowych zajmują ważne stanowiska, wchodząc w skład zarządów i rad. Jako biegli biorą udział w wydawaniu różnych ekspertyz i opinii. Współpracując z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody prowadzą konsultacje, inwentaryzacje przyrodnicze i plany ochrony.

Poniżej podano przykłady jednostek, z którymi współpracują członkowie Oddziałów i Sekcji Towarzystwa (wykaz nie uwzględnia placówek naukowych): 1) Arboretum Leśne w Slizowie i w Wirtach – Sekcja Dendrologiczna; 2) Arboretum Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW w Rogowie – Oddział Skierniewicki; 3) Białowieska Stacja Geobotaniczna UW – Oddział Toruński; 4) Biuro Ochrony Warstwy Ozonowej, Instytut Chemii Przemysłowej w Warszawie – Oddział Skierniewicki; 5) Bolimowski Park Krajobrazowy, Zarząd w Skierniewicach – Oddział Skierniewicki; 6) Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach – Oddział Śląski; 7) Chełmskie Parki Krajobrazowe (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 8) Częstochowskie Towarzystwo Naukowe – Oddział Łódzki; 9) Europejskie Stowarzyszenie Roślin Strączkowych (wsp. stała) – Oddział Olsztyński; 10) Fundacja Badań Archeologicznych im. Prof. K. Jażdżewskiego – Sekcja Paleobotaniczna; 11) Gostynińsko-Włocławski Park Krajobrazowy – Oddział

Bydgoski; 12) Kieleckie Towarzystwo Naukowe – Oddział Kielecki; 13) Komisja Historii Nauki Polskiej Akademii Umiejętności (wsp. stała) – Sekcja Historii Botaniki; 14) Komisja Ogrodów Botanicznych i Arboretów – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 15) Komisja Utylizacji Odpadów i Ochrony Środowiska – Oddział Śląski; 16) Komisje Planu Ochrony Przyrody Parków Narodowych i Krajobrazowych (wsp. stała) – Sekcja Fykologiczna; 17) Komitet Badań Polarnych PAN – Oddział Toruński, Oddział Warszawski; 18) Komitet Botaniki PAN – Oddział Łódzki, Oddział Toruński; 19) Komitet Człowiek i Środowisko przy Prezydium PAN – Oddział Łódzki; 20) Komitet Fizjologii, Genetyki i Hodowli Roślin PAN – Oddział Toruński; 21) Komitet Historii Nauki i Techniki przy Wydziale I PAN (wsp. stała) – Sekcja Historii Botaniki; 22) Komitet Ochrony Przyrody PAN – Oddział Łódzki; 23) Krajeński Park Krajobrazowy – Oddział Bydgoski; 24) Krajowy Ośrodek Badania i Dokumentacji Zabytków – Oddział Warszawski; 25) Kujawsko-Pomorskie Centrum Demokracji Lokalnej (wsp. stała) – Oddział Bydgoski; 26) Lasy Państwowe – Oddział Warszawski; 27) Liga Ochrony Przyrody – Oddział Bydgoski, Oddział Łódzki, Oddział Skierniewicki, Oddział Warszawski; 28) Lubelskie Koło Pszczelarzy (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 29) Lubelskie Towarzystwo Naukowe (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 30) Łódzkie Stowarzyszenie „Film – Przyroda – Kultura” – Oddział Łódzki; 31) Łódzkie Towarzystwo Naukowe – Oddział Łódzki; 32) Magurski Park Narodowy, Krempna – Sekcja Paleobotaniczna; 33) Ministerstwo Edukacji Narodowej i Sportu (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 34) Ministerstwo Ochrony Środowiska – Oddział Warszawski; 35) Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi – Sekcja Paleobotaniczna; 36) Muzeum Archeologiczne w Krakowie – Sekcja Paleobotaniczna; 37) Muzeum Historii Naturalnej, Węgry – Sekcja Paleobotaniczna; 38) Muzeum Przyrodnicze ISEZ PAN, Kraków – Sekcja Paleobotaniczna; 39) Muzeum w Częstochowie – Oddział Łódzki; 40) Nadleśnictwo Barlinek – Oddział Szczeciński; 41) Narodowy

- Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (wsp. stała) – Oddział Poznański, Oddział Warszawski, Sekcja Fykologiczna; 42) Ogólnopolska Olimpiada Biologiczna – Oddział Warszawski; 43) Ogrody botaniczne (np. OB. CZRB PAN w Warszawie) oraz dyrekcja parków narodowych (TPN) – Oddział Poznański; 44) Ogrody Botaniczne i arboreta w całym kraju (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 45) Ogród Botaniczny UJ – Muzeum Botaniczne i Pracownia Historii Botaniki im. J. Dyakowskiej (wsp. stała) – Sekcja Historii Botaniki; 46) Ogród Botaniczny Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu (wsp. stała) – Sekcja Historii Botaniki; 47) Ogród Botaniczny w Łodzi (wsp. stała) – Oddział Łódzki; 48) Ośrodek Badania Alergenów Środowiskowych (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Sekcja Agrobiologiczna; 49) Ośrodek Kultury Leśnej w Gołuchowie – Sekcja Dendrologiczna; 50) Państwowa Rada Ochrony Przyrody – Oddział Warszawski; 51) Państwowy Instytut Geologiczny, oddział Wrocław – Oddział Wrocławski; 52) Park Narodowy Bory Tucholskie – Sekcja Paleobotaniczna; 53) Parki Narodowe: Kampinoski, Wigierski, Bieszczadzki, Tatrzański, Ojcowski – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 54) Poleski Park Narodowy (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 55) Polska Asocjacja Ekologii Krajobrazu (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 56) Polskie Towarzystwo Gleboznawcze (wsp. stała) – Oddział Olsztyński; 57) Polski Związek Fotografii Przyrodniczej – Oddział Toruński; 58) Polskie Tow. Turystyczno-Krajoznawcze – Oddział Toruński; 59) Polskie Towarzystwo Alergologiczne – Sekcja Agrobiologiczna, Sekcja Paleobotaniczna; 60) Polskie Towarzystwo Biochemiczne (wsp. stała) – Oddział Olsztyński Oddział Warszawski, Oddział Toruński; 61) Polskie Towarzystwo Biologii Eksperymentalnej Roślin (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Łódzki; 62) Polskie Towarzystwo Biologii Komórki OŁ – Oddział Łódzki; 63) Polskie Towarzystwo Ekologiczne (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Olsztyński, Oddział Toruński; 64) Polskie Towarzystwo Fitopatologiczne (wsp. stała) – Oddział Olsztyński, Oddział Warszawski; 65) Polskie Towarzystwo Fotografików Przyrodniczych – Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 66) Polskie Towarzystwo Genetyczne (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 67) Polskie Towarzystwo Geograficzne (wsp. stała) – Oddział Kielecki, Oddział Lubelski, Oddział Toruński; 68) Polskie Towarzystwo Hydrobiologiczne (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Sekcja Fykologiczna; 69) Polskie Towarzystwo Leśne (wsp. stała) – Oddział Gdański, Oddział Lubelski; 70) Polskie Towarzystwo Leśne i Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie – Oddział Warszawski; 71) Polskie Towarzystwo Limnologiczne (wsp. stała) – Oddział Olsztyński; 72) Polskie Towarzystwo Miłośników Kaktusów (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 73) Polskie Towarzystwo Nauk Agrotechnicznych (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Olsztyński; 74) Polskie Towarzystwo Nauk Ogrodniczych (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 75) Polskie Towarzystwo Nauk Ogrodniczych, (wsp. stała) Oddział Skierniewicki – Oddział Skierniewicki; 76) Polskie Towarzystwo Ogrodów Botanicznych – Oddział Warszawski, Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów; 77) Polskie Towarzystwo Parazytologiczne, Polskie Towarzystwo Hydrobiologiczne (wsp. stała) – Oddział Olsztyński; 78) Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Łódzki; 79) Polskie Towarzystwo Turystyczno-Krajoznawcze – Oddział Warszawski; 80) Polskie Towarzystwo Zwalczania Chorób Alergicznych – Sekcja Agrobiologiczna, Sekcja Paleobotaniczna; 81) Polskie Towarzystwo Biologii Eksperymentalnej Roślin – Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin; 82) Polskie Towarzystwo Biologii Komórki – Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin; 83) Polskie Towarzystwo Histologów i Cytofizjologów – Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin; 84) Pracownia Zachowania Różnorodności Biologicznej Górnego Śląska – Oddział Śląski; 85) Przedsiębiorstwo Geologiczne „Proxima” we Wrocławiu – Oddział Wrocławski, Sekcja Paleobotaniczna; 86) Przedsiębiorstwo Geolo-

giczne POLGEOL S.A. w Warszawie, Zakład w Lublinie (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Sekcja Paleobotaniczna; 87) Pszczelnicze Towarzystwo Naukowe (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 88) Pszczewski Park Krajobrazowy – Sekcja Paleobotaniczna; 89) PTTK (wsp. stała) – Oddział Szczeciński; 90) Rada Naukowa Instytutu Fizjologii Roślin PAN – Oddział Toruński; 91) Rada Naukowa Ogrodu Botanicznego w Lublinie (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 92) Rada Naukowa Ogrodu Botanicznego w Warszawie – Oddział Warszawski; 93) Rada Naukowa Zakładu Biologii Antarktyki PAN – Oddział Toruński; 94) Rady Naukowe Parków Narodowych i Krajobrazowych (wsp. stała) – Oddział Warszawski, Sekcja Fykologiczna; 95) Rady Naukowe Parków Narodowych i Leśnych Kompleksów Promocyjnych – Oddział Kielecki; 96) Regionalne Kujawsko-Pomorskie Centrum Edukacji Ekologicznej w Myśliczynie (wsp. stała) – Oddział Bydgoski; 97) Roztoczański Park Narodowy (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 98) Starostwo Powiatowe w Nakle n/N (wsp. stała) – Oddział Bydgoski; 99) Stowarzyszenie Absolwentów Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego – Oddział Warszawski; 100) Stowarzyszenie Ekologiczne w Barcinie (wsp. stała) – Oddział Bydgoski; 101) Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Ogrodnictwa CITO (wsp. stała) – Oddział Lubelski, Oddział Warszawski; 102) Stowarzyszenie Naukowo-Techniczne Inżynierów i Techników Ogrodnictwa – Oddział Skierniewicki, Oddział Warszawski; 103) Szczecińskie Towarzystwo Naukowe (wsp. stała) – Oddział Szczeciński; 104) Toruńskie Towarzystwo Naukowe – Oddział Toruński; 105) Towarzystwo Przyjaciół Łodzi – Oddział Łódzki; 106) Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Międzyrzeczu Podlaskim (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 107) Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemysłu (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 108) Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Greckiej – Oddział Łódzki; 109) Uniwersytet III-go Wieku (wsp. stała) – Oddział Szczeciński; 110) Wojewódzka Komisja Ochrony Przyrody – Oddział Kielecki, Oddział Śląski; 111) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki

Wodnej – Oddział Śląski; 112) Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska – Oddział Lubelski; Oddział Warszawski; 113) Wojewódzki Konserwator Przyrody (wsp. stała) – Oddział Bydgoski, Oddział Warszawski; 114) Wojewódzki Konserwator Przyrody, współpraca w ramach Komisji Konsultacyjnej ds. Opracowywania Planów Ochrony Rezerwatów Przyrody – Oddział Kielecki; 115) Wydział Ochrony Środowiska Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu – Oddział Poznański; 116) Wydziały Ochrony Środowiska Urzędów Wojewódzkich i Urzędów Miejskich (wsp. stała) – Sekcja Fykologiczna; 117) Wydział Środowiska i Rolnictwa UW w Kielcach, współpraca w ramach Wojewódzkiej Komisji ds. Ocen Oddziaływania na Środowisko – Oddział Kielecki; 118) Zaborski Park Krajobrazowy – Sekcja Paleobotaniczna; 119) Zarząd Zespołu Lubelskich Parków Krajobrazowych (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 120) Zespół Konsultacyjny ds. Programu rolno-środowiskowego w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi (wsp. stała) – Oddział Szczeciński; 121) Zespół Parków Krajobrazowych Chełmińskiego i Nadwiślańskiego – Oddział Bydgoski, Sekcja Paleobotaniczna; 122) Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych (wsp. stała) – Oddział Lubelski; 123) Zarząd Parków Krajobrazowych Gór Świętokrzyskich i Poniądzia – Oddział Kielecki; 124) Związek Polskich Fotografów Przyrody (wsp. stała) – Oddział Lubelski.

IV. WSPÓŁPRACA NAUKOWA TOWARZYSTWA Z ORGANIZACJAMI ZAGRANICZNYMI

Współpraca naukowa Towarzystwa z organizacjami zagranicznymi uwidacznia się w kilku aspektach: we współpracy Oddziałów i Sekcji, przynależności Sekcji do federacji towarzystw oraz indywidualnej przynależności członków PTB do międzynarodowych towarzystw naukowych. Poniżej podano najważniejsze przykłady współpracy:

1. Sekcja Biochemii i Fizjologii Roślin jest członkiem Federacji Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin (FESPB) oraz członkiem International Association of Plant Physiolo-

gist (IAPP). Prof. F. Dubert jest prezydentem FESPP.

2. Grupa palinologiczna z Sekcji Paleobotanicznej jest afiliowana przy Międzynarodowej Federacji Towarzystw Palinologicznych (International Federation of Palynological Societies – IFPS) jako Towarzystwo Palinologiczne. Przedstawicielem Polski w tej Federacji jest dr M. Malkiewicz.

3. Sekcja Anatomii, Cytologii i Embriologii Roślin jest członkiem International Association of Sexual Plant Reproduction Research (IASPRR). Dr hab. Ewa Szczuka – sekretarz generalny stowarzyszenia.

4. Sekcja Kultur Tkankowych Roślin afiliowana przy International Association for Plant Cell Tissue Culture & Biotechnology.

5. Sekcja Lichenologiczna współpracuje z British Lichen Society, Nordic Lichen Society, Bryologiczko-Lichenologiczne Sekcje (Česka Botanica Společnost), Institute of Botany Vilnius, Lithuania; National Academy of Science, Kiev, Ukraine; i z Państwowym Uniwersytetem w Grodnie.

6. Oddział Śląski współpracuje z Międzynarodowym Miasteczkiem Edukacji Ekologicznej w Rogoźniku.

7. Oddział Gdański współpracuje z European Pollen Database.

8. Oddział Szczeciński bierze udział w pracach Komisji Helsińskiej (Baltic Marine Environment Protection Commission).

9. Oddział Olsztyński współpracuje z Europejskim Stowarzyszeniem Roślin Strączkowych oraz Federacją Europejskich Towarzystw Fizjologii Roślin.

10. Sekcja Dendrologiczna współpracuje z Międzynarodowym Towarzystwem Uprawy i Ochrony Drzew, Niemieckim Towarzystwem Przyjaciół Cisa oraz Niemieckim Towarzystwem Arboretów.

11. Sekcja Ogrodów Botanicznych i Arboretów współpracuje z Botanic Garden Conservation International oraz z Arbeitsgemeinschaft der Technischer Leiter Botanischer Gaerten.

12. Sekcja Paleobotaniczna prowadzi stałą współpracę z następującymi placówkami: Flo-

rida Museum of Natural History, Gainesville, USA; Instytut Nauk Geologicznych Narodowej Akademii Nauk Białorusi w Mińsku; Institute of Botany, Chinese Academy of Sciences, Beijing, Chiny; Geological Institute, Academy of Sciences of the Czech Republic; Uniwersytet im. Karola w Pradze; Instytut Nauk Geologicznych AN Ukrainy w Kijowie; Muzeum Historii Naturalnej w Budapeszcie; Uniwersytet Chiba, Japonia; Pracownia Archeobotaniczna przy Instytucie Archeologii, Wiesbaden; Centre for Archaeology, English Heritage, Fort Cumberland, Eastney Portsmouth; Instytut Archeologii Czeskiej Akademii Nauk w Pradze; Instytut Botaniki Chińskiej Akademii Nauk, Pekin; Instytut Geologii i Paleontologii Chińskiej Akademii Nauk w Nankinie; Instytut Botaniki im. V. N. Komarova, Rosyjska Akademia Nauk, St. Petersburg; Pacific Oceanological Institute, Władywostok; Laboratorium Paleontologii, Uniwersytet w Bukareszcie; Staatliches Museum für Naturkunde Stuttgart; National Museum, Copenhagen.

13. Oddział Łódzki współpracuje z Ogiemem Botanicznym Uniwersytetu P. Safarika w Kosczycach (Słowacja).

14. Sekcja Briologiczna współpracuje z Bryologiczko-Lichenologiczne Sekcje (Česka Botanica Společnost).

15. Członkowie Sekcji Mikologicznej należą do Międzynarodowego Towarzystwa Mikologicznego, Europejskiego Towarzystwa Mikologicznego, Europejskiej Rady Ochrony Grzybów. Prof. dr Alina Skirgiełło jest honorowym członkiem, z numerem 1, Europejskiego Towarzystwa Mikologicznego, członkiem Zarządu Towarzystwa jest prof. dr hab. Maria Ławrynowicz, a członkiem sekretariatu Zarządu jest dr Izabela Kałucka.

16. Sekcja Pteridologiczna współpracuje z International Association of Pteridologists, przesyłając informacje o pracach pteridologicznych opublikowanych przez autorów polskich, zamieszczone w Annual Review of Pteridological Research.

Wiele osób reprezentujących Polskie Towarzystwo Botaniczne przynależy również do

innych towarzystw zagranicznych i organizacji międzynarodowych:

1. Amerykańskie Towarzystwo Fizjologów Roślin,
2. Association for Environmental Archaeology,
3. European Aeroallergen Network,
4. European Weed Society (EWS),
5. Europejskie Towarzystwo Mikologiczne (EMA),
6. Federation of European Societies of Plant Biology (FESPB),
7. International Association for Aerobiology,
8. International Association for Landscape Ecology,
9. International Association for Lichenology,
10. International Association for Plant Tissue Culture and Biotechnology (IAPTCB),
11. International Association of Sexual Plant Reproduction Research (IASPRR),
12. International Federation of Palynological Societies,
13. International Organisation of Palaeobotany,
14. International Scientific Society of Food, Agriculture and Environment (ISFAE),
15. International Society for Horticultural Science (ISHS),
16. International Society for Seed Science,
17. International Asclepiad Society,
18. International Association of Bryological Taxonomy (IAPT),
19. International Association of Pteridologists (IAP),
20. International Mire Conservation Group,
21. International Peat Society,
22. Japanese Society of Soil Science and Plant Nutrition,
23. New York Academy of Science,
24. Pommerscher Greif Institut, Mönchengladbach – Niemcy,
25. Wetland International.

W organizacjach tych pełnią często istotne funkcje w zarządach i radach na forum międzynarodowym, m.in.:

Council of Europe, Bern Convention Group of Experts on European Flora Conservation – dr hab. J. Puchalski z Oddziału Warszawskiego, przewodniczący;

European Council for Conservation of Fungi – prof. M. Ławrynowicz z Oddziału Łódzkiego, przewodnicząca;

International Association for Plant Cell Tissue Culture & Biotechnology – prof. J. J. Rybczyński z Oddziału Warszawskiego, Sekcji Kultur Tkankowych Roślin, członek i reprezentant na Polskę;

International Association for Vegetation Science – dr hab. J. Herbich, prof. UG i dr hab. M. Herbichowa, prof. UG z Oddziału Gdańskiego, członkowie;

International Association of Sexual Plant Reproduction Research (IASPRR) – dr hab. Ewa Szczuka, sekretarz generalny IASPRR;

International Mire Conservation Group (IMCG) – dr hab. Lesław Wołejko z Oddziału Szczecińskiego, członek Rady Głównej;

International Society for Diatom Research (ISDN) – prof. Andrzej Witkowski z Oddziału Szczecińskiego, vice prezydent ISDN;

International Commission For Plant – Bee Relationships, Nectar Working Group – prof. dr hab. Elżbieta Weryszko-Chmielewska, dr Marzena Masierowska z Oddziału Lubelskiego;

Rada ds. Ochrony Roślinnych Zasobów Genowych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi przy IHAR – dr hab. J. Puchalski z Oddziału Warszawskiego, członek;

Rada Główna International Mire Conservation Group – dr L. Wołejko z Oddziału Szczecińskiego, członek;

Rada Konsultacyjna Europejskiej Palinologicznej Bazy Danych – prof. M. Latałowa z Oddziału Gdańskiego, reprezentant na Polskę.

V. DZIAŁALNOŚĆ NA RZECZ OCHRONY ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO

Działalność na rzecz ochrony środowiska przyrodniczego jest bardzo ważnym aspektem aktywności Towarzystwa. Przejawia się ona poprzez zaangażowanie członków w pracach na

rzecz ochrony przyrody w Polsce. Członkowie PTB współpracują z komisjami i komitetami na wszystkich szczeblach administracji państwowej. Są członkami rad naukowych i społeczno-naukowych obszarów chronionych. Udzielają konsultacji jednostkom państwowym i organizacjom pozarządowym. Pełnią funkcje biegłych do spraw ochrony środowiska. Wykonują ekspertyzy, inwentaryzacje przyrodnicze, opracowują plany ochrony rezerwatów przyrody oraz listy roślin chronionych. Opiniują także projekty miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Członkowie Towarzystwa wchodzi w skład wielu organów decydujących o ochronie środowiska przyrodniczego w Polsce:

Rad Naukowych Parków Narodowych i Krajobrazowych oraz Rezerwatów Przyrody (m.in. prof. M. Herbichowa, prof. R. Olaczek, prof. M. Ławrynowicz, prof. J. K. Kurowski, prof. L. Kucharski, prof. J. Hereźniak, prof. J. Jasnowska, dr hab. L. Wołejko, prof. R. Markowski, dr hab. M. Kucharczyk, dr B. Wojtuń, dr L. Żolnierz),

Wojewódzkich Komisji Ochrony Przyrody (prof. R. Olaczek, prof. J. Hereźniak, prof. S. Wika; prof. J. Herbich, prof. S. Friedrich, prof. J. Jasnowska),

Państwowej Rady Ochrony Przyrody (prof. J. Herbich od 2001 r., prof. J. Szejma od 2004 r., dr hab. L. Wołejko),

Komitetu Ochrony Przyrody PAN (prof. Z. Mirek – wiceprzewodniczący; prof. J. Herbich – członek prezydium).

Komitetu Botaniki PAN (prof. W. Żukowski – przewodniczący, prof. T. Wodzicki – honorowy przewodniczący, prof. S. Zajązkowski – wiceprzewodniczący),

Komitetu Ekologii PAN (prof. K. Grodzińska),

Komisji Ochrony Środowiska PAN (prof. J. Fabiszewski – przewodniczący),

Komisji Ochrony Przyrody PAN (prof. M. Ławrynowicz – wiceprzewodnicząca),

W Ministerstwie Środowiska prof. J. Herbich pełni funkcję eksperta w sprawach Dyrektywy Siedliskowej. Od 2003 r. jest również członkiem

Naukowej Grupy Roboczej (Scientific Working Group of the Habitats Committee) przy Komisji Europejskiej w Brukseli.

Prof. S. Wika jest członkiem rady nadzorczej Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej oraz Komisji Utylizacji Odpadów i Ochrony Środowiska.

Prof. Z. Mirek pełni funkcję przewodniczącego Komitetu Sterującego „Natura 2000”.

Prof. M. Ławrynowicz w PROP pełni funkcję wiceprzewodniczącej, gdzie w Komisji Ochrony Roślin, Grzybów i Ogrodów Botanicznych odpowiada za sprawy ochrony grzybów w Polsce.

Współpraca z lokalnymi organizacjami i jednostkami mającymi na celu ochronę środowiska przyrodniczego.

Członkowie Towarzystwa sporządzają plany obszarów chronionych, dokonują inwentaryzacji i czynnie uczestniczą w realizacji projektów na rzecz ochrony środowiska. Współpracując z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody, członkowie Oddziału Szczecińskiego PTB udzielają konsultacji, wykonują inwentaryzacje przyrodnicze i plany ochrony rezerwatów, np. „Wrzosowisko Poblocie” dla Konserwatora Przyrody Woj. Pomorskiego (prof. J. Jasnowska, dr W. Kowalski), „Karsiborskie Paprocie” i „Białodrzew Kopicki” (prof. J. Jasnowska, dr S. Jurzyk, dr M. Wróbel). Na podstawie flory glonów uczestniczą w wykonywaniu ekspertyzy stanu środowiska przyrodniczego w tzw. ciepłym kanale Dolnej Odry (prof. A. Witkowski i dr M. Bąk). Badania podstawowe w celu rozpoznania stanu projektowanego użytku ekologicznego „Staw Dąbski”, stanowiące wstępne dane do opracowania kompleksowego, ekologicznego zagospodarowania stawu realizował zespół członków Sekcji Fykologicznej.

Oddział Śląski efektywnie współpracuje z Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach, wymieniając informacje dotyczące przyrody tego regionu oraz jego problemów ekologicznych. Członkowie są współzałożycielami i aktywnymi działaczami Pracowni Zachowania Różnorodności Biologicznej Górnego Śląska. Członkowie Oddziału

Białostockiego PTB pod kierunkiem Dana Wołkowyckiego oraz Aleksandra Sokołowskiego kontynuują opracowywanie Czerwonej księgi roślin Podlasia.

Współpraca członków Oddziału Lubelskiego z Wojewódzkim Inspektoratem Ochrony Środowiska umożliwi sprawne monitorowanie zapylenia przemysłowego powietrza w zachodniej części Lublina. Wspólnie z Miejskim Wydziałem Ochrony Środowiska podjęto się utworzenia centrum edukacji ekologicznej na terenie Ogrodu Botanicznego UMCS, jak również objęto ochroną kasztanowce (przed szrotówkiem kasztanowcowiaczkciem).

Członkowie Sekcji Lichenologicznej prowadzą stałą współpracę z Dyrekcją obszarów chronionych parków narodowych i krajobrazowych, w zakresie monitoringu siedlisk, zagrożeń środowiska z użyciem porostów, zespołowo wykonując ekspertyzy, opracowania, prowadząc obserwacje na stałych powierzchniach badawczych. W roku bieżącym byli realizatorami następujących projektów: „Monitoring środowiska z wykorzystaniem porostów w Biebrzańskim Parku Narodowym” (dr K. Kolanko, Uniwersytet w Białymstoku) oraz „Porosty epifityczne leśnych powierzchni monitoringowych w Karkonoskim Parku Narodowym” (zespół prof. W. Fałtynowicza z Uniwersytetu Wrocławskiego). Lichenolodzy z ośrodka krakowskiego dokonali waloryzacji zmian w ekosystemach Tatrzańskiego Parku Narodowego (dr U. Bielczyk i zespół, Instytut Botaniki PAN) oraz Bieszczadzkiego Parku Narodowego (prof. J. Kiszka, dr R. Kościelniak, Akademia Pedagogiczna Kraków). Dr C. Ślusarski (Oddział Skierniewicki) uczestniczy w międzynarodowym programie UNEP–UNDP dotyczącym badań nad zastąpieniem szkodliwego dla środowiska bromku metylowego (niszczy warstwę ozonową), wykorzystywanego w rolnictwie do odkażania gleby, innymi środkami lub metodami.

Członkowie PTB uczestniczą w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących ochrony środowiska przyrodniczego, wykonują ekspertyzy i wydają opinie. Biorą udział w tworzeniu strategii rozwoju miast, gmin i powiatów. W ramach

współpracy z Ligą Ochrony Przyrody prof. dr hab. Kazimierz Karczmarz oraz prof. dr hab. Florian Świąś (Oddział Lubelski) biorą czynny udział w posiedzeniach, dokonują wizji lokalnych obiektów chronionych i zagrożonych. Członkowie Oddziału Lubelskiego uczestniczą w pracach rad społeczno-naukowych parków narodowych i krajobrazowych (Chełmskie Parki Krajobrazowe, Zespół Zamojskich Parków Krajobrazowych, Roztoczański i Poleski Park Narodowy). Członkowie Oddziału Olsztyńskiego współpracują z Wojewódzkim Konserwatorem Przyrody w Olsztynie oraz z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w zakresie opracowywania planów ochrony rezerwatów przyrody. Biorą udział w wypracowywaniu metod biologicznych wg Dyrektywy Unii Europejskiej przy Ministerstwie Środowiska.

Członkowie Oddziału Olsztyńskiego PTB, od wielu lat, ściśle współpracują z Zarządem Wojewódzkim Ligi Ochrony Przyrody, uczestnicząc w bieżących pracach jako prelegenci, organizując wycieczki terenowe. Udzielają konsultacji naukowych w zakresie diagnostyki, terapii i profilaktyki grzybic, w tym także trudnych do zdiagnozowania przypadków grzybic u człowieka. Wykonują ekspertyzy dotyczące stanu zagrzybienia budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej oraz ekspertyzy mikologiczne dotyczące grzybów wielkoowocnikowych wywołujących zatrucia gastryczne i psychotropowe.

GROMADZENIE, PRZECHOWYWANIE I WYMIANA ZASOBÓW GENOWYCH

Utrzymanie różnorodności form życia i zróżnicowania genetycznego, zabezpieczenie ciągłości procesów ekologicznych i ewolucyjnych oraz zachowanie gatunków rzadkich i zanikających to trzy główne działania, które nakazuje realizować światowa strategia ochrony przyrody w obronie świata żywego. W celu zwrócenia uwagi opinii publicznej na problem wymierania gatunków, członkowie PTB (m.in. licznie Oddział Krakowski) biorą czynny udział w sporządzaniu czerwonych ksiąg/list zagrożonych wyginieciem roślin.

Członkowie Oddziału Białostockiego PTB pod kierunkiem Dana Wołkowyckiego oraz Aleksandra Sokołowskiego, kontynuują opracowywanie Czerwonej księgi roślin Podlasia. Członkowie Sekcji Mikologicznej pracują nad czerwoną listą grzybów w Europie oraz nad grzybami zagrożonymi i chronionymi w Polsce, objętymi programem European Council for Conservation of Fungi. Uczestniczą także w kartowaniu grzybów makroskopowych w Europie w ramach programu Europejskiej Rady Ochrony Grzybów oraz programu Planta Europa. Prof. Maria Ławrynowicz i dr Izabela Kałucka, we współpracy z dr Januszem Łuszczynskim, opracowali rozmieszczenie 37 rzadkich i zagrożonych gatunków grzybów makroskopowych występujących w Polsce, spośród 50 gatunków wytypowanych do kartowania w skali całej Europy. Członkowie Sekcji Pteridologicznej prowadzili w różnych regionach kraju monitoring małych populacji kilkunastu rzadkich i ginących gatunków paprotników.

Z inicjatywy członków PTB tworzone są nowe ogrody botaniczne, służące nie tylko edukacji i rekreacji, ale przede wszystkim pełniące funkcję gromadzenia zasobów genowych w postaci żywych kolekcji czy banków genów. W roku bieżącym dokonano wyraźnego postępu w kierunku utworzenia w Kielcach ogrodu botanicznego, o co od wielu lat zabiega prof. S. Cieśliński (Oddział Kielecki). W tym roku dokonano wyboru i oceny przydatności terenu pod przyszły ogród. Opracowano założenia i naukową koncepcję programową ogrodu pod kierunkiem dr hab. Jerzego Puchalskiego. Podpisano porozumienie między prezydentem Kielc, a rektorem Akademii Świętokrzyskiej w sprawie jego budowy. Odbył się konkurs na szczegółową koncepcję ogrodu, a obecnie trwają prace nad wykonaniem dokumentacji projektowo-kosztorysowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą.

Obecnie ochrona *ex situ* zasobów genowych – zwłaszcza roślin wymierających, to nie tylko zabezpieczanie ich poza terenem naturalnego występowania, ale również działanie zmierzające do zwiększenia ich populacji. Członkowie Oddziału Wrocławskiego (prof. T. Nowak i prof. K. Kromer) wykorzystali techniki kultur *in vitro*

do rozmnożenia trzech wymierających gatunków roślin: skalnicy śnieżnej *Saxifraga nivalis*, rzeżuchy rezedolistnej *Cardamine resedifolia* oraz rozrzutki alpejskiej *Woodsia alpina* z Karkonoskiego Parku Narodowego. Efektem pracy była reintrodukcja na stanowisko zastępcze w Karkonoskim Parku Narodowym około 1000 roślin skalnicy śnieżnej i rzeżuchy rezedolistnej.

W ramach gromadzenia i wymiany zasobów genowych roślin, członkowie Oddziału Skierniewickiego PTB (dr T. Kotlińska) współpracują z wieloma zagranicznymi placówkami naukowymi, m.in. w Japonii, Anglii, Włoszech, Holandii, Izraelu, Czechach, Rosji, Niemczech, USA oraz na Ukrainie i Słowacji. W ramach współpracy z Międzynarodowym Instytutem Zasobów Genowych (IPGRI) opracowywane są materiały dotyczące zasobów genowych na terenie Europy (katalogi, klasyfikatory cech), prowadzona jest wymiana materiałów roślinnych i informacji, opracowywane są wspólne bazy danych różnych gatunków roślin, prowadzone kolekcje oraz waloryzacja poszczególnych gatunków. Dla wszystkich banków genów funkcjonujących w Europie ujednoczony jest program komputerowy, organizowane ekspedycje naukowe, sympozja, ekspertyzy.

VI. UPOWSZECHNIANIE WIEDZY BOTANICZNEJ

Upowszechnianie wiedzy botanicznej jest jednym ze statutowych celów działalności Towarzystwa. Wszystkie oddziały i sekcje realizując ten cel, biorą czynny udział w organizowaniu i współorganizowaniu wykładów, spotkań naukowych, prelekcji, szkoleń, wystaw, olimpiad i konkursów biologicznych, sesji i wycieczek terenowych oraz pogadanek i poradnictwa. Członkowie PTB kierując swoje słowa do młodzieży szkolnej, nauczycieli, studentów i sympatyków Towarzystwa, wykorzystują wszelkie dostępne formy propagowania wiedzy. Uczestniczą również w pracach lokalnych i ogólnopolskich Fundacji, Kół Naukowych i Klubów. Do szerokiego kręgu słuchaczy trafiają także dzięki uczestniczeniu w audycjach radiowych i programach telewizyjnych oraz zamieszczając popularno-na-

ukowe artykuły na łamach różnych dzienników, czasopism (tę działalność praktykuje większość oddziałów) oraz w przewodnikach i książkach. Piękno przyrody polskiej w kontekście edukacyjnym przedstawiane jest również w postaci filmów. W roku bieżącym ukazał się film „Wśród jezior lobeliowych i porostów Parku Narodowego Bory Tucholskie” w reżyserii Jerzego Wosia, w którego przygotowaniu brali udział lichenolodzy. Od ubiegłego roku funkcjonuje również, licznie odwiedzany, internetowy serwis botaniczny. Obecnie Oddział Poznański oraz Sekcje: Historii Botaniki, Kultur Tkankowych Roślin i Lichenologiczna posiadają własne strony internetowe, które ułatwiają propagowanie wiedzy i wymianę informacji naukowych w szerszych kręgach społeczeństwa.

KRZEWIENIE WIEDZY WŚRÓD MŁODZIEŻY I NAUCZYCIELI

Istotnym elementem upowszechniania wiedzy botanicznej wśród dzieci, młodzieży i nauczycieli jest czynny i bardzo liczny udział członków PTB (wszystkich oddziałów) w organizowanym co roku w całej Polsce, IX Festiwalu Nauki. Realizując to przedsięwzięcie prowadzono odczyty, pokazy i prezentacje, organizowano wystawy tematyczne, pracownie specjalistyczne oraz wycieczki terenowe. W ramach Festiwalu ciekawe tematy zaprezentowała Sekcja Paleobotaniczna: „Wspólne drogi historii i biologii – dzieje osadnictwa na Podlasiu w świetle analizy pyłkowej” oraz „Tajemnice drzew – wśród reliktyw i żywych skamieniałości”. Przy tej okazji wykonano trzy plansze edukacyjne: „Drzewa rodzime”, „Drzewa reliktyw”, „Miłorząb – reliktyw ery mezozoicznej. Metasekwoja – żywa skamieniałość”. Plansze były ilustrowane bogatym materiałem kopalnych szczątków roślinnych.

Prowadzono liczne szkolenia dla nauczycieli gimnazjów i liceów z zakresu ochrony środowiska, prelekcje oraz zajęcia z ekologii i ochrony przyrody dla uczniów (Oddział Bydgoski, Gdański, Kielecki, Lubelski, Olsztyński, Warszawski, Szczeciński, Sekcja Lichenologiczna), prelekcje w zakresie ochrony gatunków roślin chronionych

i zagrożonych wyginięciem (Oddział Lubelski) oraz wycieczki i seminaria terenowe dla uczniów i nauczycieli (Oddział Kielecki, Lubelski). Krzewiąc wiedzę w dziedzinie znajomości drzew i krzewów, Sekcja Dendrologiczna prowadzi prelekcje dla nauczycieli z Ośrodków Metodycznych w Gostyniu i Poznaniu oraz „zielone klasy” dla młodzieży na terenie Arboretum Przelewice, Kórnika, Rogowa, Wojślawic i Gołuchowa. Członkowie Oddziału Olsztyńskiego byli prelegentami na konferencji z cyklu „Edukacja ekologiczna” zorganizowanej przez Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie. Wygłoszono tam cykl referatów nt.: „Ochrona przyrody w Polsce północno-wschodniej”. Dr Z. Sobisz (Oddział Gdański) wspólnie z Kołem Naukowym Botaników zorganizował cykl prelekcji pt. „Przyroda Pomorza Środkowego”, przeznaczonych dla uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceów w Słupsku i regionie. Członkowie Sekcji Paleobotanicznej prowadzili zajęcia dla młodzieży ze szkół podstawowych i ponadpodstawowych z zakresu paleobotaniki: „Rośliny lasu karbońskiego”, „Kiedy w Polsce rosły palmy”. W czasie zajęć wykorzystywany był materiał ilustracyjny w postaci map paleogeograficznych, okazów zielnikowych roślin oraz kolekcje roślin kopalnych. Prof. R. Kochanowska (Oddział Olsztyński) jest koordynatorem międzynarodowego programu krajów nadbałtyckich INTERRES – 3 w zakresie edukacji dzieci i młodzieży. Wynikiem jej działalności jest utworzenie ścieżki edukacyjnej łączącej oczka wodne na Wzgórzach Warszawskich. Oddział Toruński we współpracy z Pracownią Dydaktyki Wydziału BiNoZ był organizatorem zajęć dla młodzieży szkół średnich (2 spotkania), w których uczestniczyło w sumie ponad 300 osób.

OLIMPIADY I KONKURSY

Olimpiady i konkursy to jedna z najczęściej wykorzystywanych, przez większość oddziałów i sekcji PTB, form upowszechniania wiedzy botanicznej. Członkowie Towarzystwa często zajmują miejsca jako przewodniczący np. Okręgowej Komisji Olimpiady Biologicznej

przy Oddziale Gdańskim Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. M. Kopernika (dr Krystyna Burkiewicz). Okręgowe Olimpiady Biologiczne są realizowane przy aktywnym udziale członków np. Oddziału Kieleckiego, Łódzkiego, Olsztyńskiego, Szczecińskiego czy Toruńskiego. Członkowie PTB aktywnie uczestniczą również w przygotowywaniu uczniów do olimpiad (prof. E. Kępczyńska z Oddziału Szczecińskiego, dr A. Kukiełka z Oddziału Lubelskiego), konkursów biologicznych (mgr E. Kaniewska z Oddziału Skierniewickiego) i organizowaniu konkursów w szkołach podstawowych (Oddział Lubelski, Szczeciński). Członkowie Oddziału Łódzkiego zorganizowali kolejny, XXII Konkurs Dendrologiczny dla młodzieży szkół ponadpodstawowych pod hasłem: „Znam drzewa i krzewy”, konkurs plastyczny pt. „Wiosna w Arboretum” (w Kórniku) oraz VI Konkurs Dendrologiczny pod patronatem Zarządu Okręgu LOP w Częstochowie.

KOŁA NAUKOWE

Członkowie PTB otaczają opieką merytoryczną Koła Naukowe, np. Koło Naukowe Botaników (Oddział Gdański, Skierniewicki, Śląski), Koło Naukowe Ochrony Przyrody (Oddział Szczeciński), Naukowe Studenckie Koło Botaniczne (Oddział Gdański, Kielecki), Koło Młodzieżowe Polskiego Towarzystwa Leśnego (Oddział Lubelski), Koło Naukowe Fizjologów i Biotechnologów Roślin (Oddział Szczeciński), Koła Naukowe Uniwersytetu Łódzkiego, Poznańskiego i Akademii Świętokrzyskiej (Sekcja Mikologiczna). Jako opiekun naukowy Studenckiego Naukowego Koła Florystów przy Instytucie Nauk Rolniczych w Zamościu, dr Teresa Wyłupek zorganizowała wystawy pt. „Flora Roztocza” i „Festiwal Kwiatów”, a także studenckie obozy naukowe.

SZKOLENIA, PORADNICTWO, WYKŁADY, PRELEKCJE I WYWIADY

Członkowie Sekcji PTB, w zależności od reprezentowanej specjalizacji, brali czynny udział lub byli organizatorami szkoleń oraz różnego rodzaju prelekcji tematycznych. Członkowie Sekcji Lichenologicznej prowadzili w swoich

środowiskach szkolenia dla nauczycieli, służb leśnych oraz prelekcje i warsztaty terenowe dla młodzieży szkolnej i stowarzyszeń działających na rzecz lokalnej ochrony przyrody, propagując znaczenie biocenotyczne porostów oraz ich wykorzystanie w biomonitoringu środowiska przyrodniczego. Członkowie Sekcji Dendrologicznej prowadzili wykłady i seminaria z zakresu dendrologii dla pracowników Lasów Państwowych, studentów i uczniów. Szkolenie dla leśników na temat historii lasów Wielkopolski i Europy Środkowej przeprowadzili także paleobotanicy. Spotkania Sekcji Mikologicznej z mieszkańcami Cerkyna i okolicznymi artystami ludowymi, na zebraniu Towarzystwa Ziemi Cerkcyńskiej połączono z prelekcjami nt. grzybów w kulturze i tradycji, ich wartości użytkowych i kulinarnych. Nawiązanie kontaktu z Internetowym Stowarzyszeniem Darz Grzyb zaowocowało udziałem Mikologów w Zjeździe tego Stowarzyszenia (w Międzybrodziu Bialskim w Beskidzie Śląskim). Wygłoszone na tym spotkaniu prelekcje nt. grzybów i ich użytkowania cieszyły się ogromnym zainteresowaniem. Wielu członków Oddziału Skierniewickiego, w ramach swojej aktywności zawodowej, prowadziło szkolenia i poradnictwo z zakresu uprawy, ochrony przed chorobami i szkodnikami roślin sadowniczych, warzywniczych i ozdobnych dla producentów oraz działkowców. Byli także zaangażowani w przygotowanie Ogólnopolskich Dożynek Ogrodniczych, które odbyły się we wrześniu 2005 r. w Skierniewicach (organizacja wystaw, prelekcje, poradnictwo). Impreza ta, wcześniej znana jako Skierniewickie Święto Kwiatów, Owoców i Warzyw, jest organizowana od blisko 30 lat i ma charakter ogólnopolski, a celem jej jest m.in. propagowanie wiedzy ogrodniczej w społeczeństwie. Prof. A. Mika i dr H. Bryk uczestniczą w pracach nad propagowaniem ekologicznych metod produkcji owoców ograniczających chemizację i degradację środowiska (prowadzenie sadu ekologicznego, szkolenia, artykuły popularno-naukowe w prasie ogrodniczej). Członkowie Oddziału Olsztyńskiego prowadzą szkolenia dla personelu medycznego z zakresu mikologii lekarskiej, konsultacje naukowe w za-

kresie diagnostyki, terapii i profilaktyki grzybic, zwłaszcza trudnych do zdiagnozowania przypadków grzybic u człowieka. Przeprowadzają ekspertyzy mikologiczne dotyczące grzybów wielkoowocnikowych wywołujących zatrucia gastryczne i psychotropowe, a także dotyczące stanu zagrzybienia budynków mieszkalnych i użyteczności publicznej. Prowadzą wykłady popularnonaukowe dla Uniwersytetu Trzeciego Wieku oraz Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie. Na spotkaniach poruszane są kwestie nie tylko ochrony bieżącej roślin, ale również np. przewidywanych skutków wdrożenia obszarów Natura 2000 na zagospodarowanie gmin i procedury planistyczne oraz problemy planowania miejscowego. W ramach seminarium zorganizowanego przez Szczeciński Oddział Towarzystwa Urbanistów Polskich dr hab. Lesław Wołejko wygłosił wykład pt.: „NATURA 2000 – problem czy szansa”. Członkowie Sekcji Dendrologicznej wykonują co roku liczne ekspertyzy, opinie i projekty dotyczące terenów zieleni i drzewoznaństwa m.in. projekt zieleni kampusu UAM na Morawsku w Poznaniu; projekt ścieżki dendrologicznej wokół jeziora Rusałka w Poznaniu; projekt ścieżki rekreacyjnej i edukacyjnej w lesie Zwierzyniec w Kórniku.

Sekcja paleobotaniczna udzieliła następujących wywiadów: dla Dziennika Polskiego na temat badań paleobotanicznych prowadzonych na Rynku Głównym w Krakowie (A. Bieniek, A. Wacnik); dla magazynu „National Geographic” na temat flory i roślinności neogenu Kopalni Węgla Brunatnego „Bełchatów”, konsultacja oraz korekta merytoryczna artykułu p. Ewy Cieślak pt. „Subtropikalny Bełchatów”, „National Geographic Polska”, 2005, 11(74) (G. Worobiec).

WYCIECZKI

Wycieczki – to kolejna, ciesząca się dużą popularnością, forma krzewienia wiedzy botanicznej. Członkowie Oddziału Szczecińskiego są jednymi z prężniej działających w tym zakresie. W ramach V Zachodniopomorskiego Festiwalu Nauki zorganizowali oni 10 wycieczek obejmujących różne zagadnienia. Seminarium terenowe Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów

PTB organizowane są już od kilku lat – w tym roku po raz siódmy. Odwiedzane są różne kraje europejskie, głównie Europa południowa – Grecja, Chorwacja, Włochy, ale również Czechy i Austria. W roku sprawozdawczym Sekcja zorganizowała terenowe seminarium botaniczno-krajoznawcze na Sycylii pt. „Ogrody botaniczne oraz roślinność śródziemnomorska i terenów wulkanicznych Sycylii”. Wzięło w nim udział 47 osób – botaników, ogrodników oraz wielu zainteresowanych amatorów. Podczas wycieczek zbierane są materiały zielnikowe, wygłaszane referaty dotyczące flory, fauny i geologii, a także historii i kultur odwiedzanych obszarów. Zwiedzane są również lokalne Ogrody Botaniczne. W czasie seminariów realizowana jest więc działalność naukowa i popularyzatorska. W sumie dotychczas w wycieczkach botanicznych Sekcji Ogrodów Botanicznych i Arboretów wzięło udział około 300 osób.

Członkowie Oddziału Lubelskiego byli organizatorami wycieczek dla Uniwersytetu III Wieku oraz sesji wyjazdowej „Podlaski Przełom Bugu”, a członkowie Sekcji Mikologicznej wyjazdu terenowego do Lasu Łągiwnickiego w Łodzi poświęconego grzybom późnojesiennym.

WYSTAWY

Upowszechnianiu wiedzy botanicznej sprzyjają wystawy o tematyce przyrodniczej, organizowane przez członków Towarzystwa. Regularne wystawy malarstwa i fotografii odbywają się w Krakowie i Warszawie (Sekcja Historii Botaniki – 6 wystaw). Dr hab. M. Kucharczyk był autorem dwóch wystaw w galerii „Pod Palmą” na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UMCS, zaś mgr G. Szymczak XXXI wystawy kaktusów i innych sukulentów PTMK (Oddział Lubelski). Dr D. Sochacki współorganizował XX Ogólnopolską Wystawę Lili i Kompozycji Kwiatowych w Łazienkach Królewskich w Warszawie (lipiec 2005). Członkowie Sekcji Mikologicznej licznie uczestniczyli w organizowaniu ekspozycji świeżych owocników grzybów w Ogrodzie Botanicznym w Łodzi. Wystawę połączono z prelekcjami dla odwiedzających: przedszkolaków, uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i szkół po-

nadgimnazjalnych. Udzielano przy tej okazji konsultacji w zakresie rozpoznawania grzybów jadalnych i trujących oraz profilaktyki zatruc grzybami. W związku z dużym zainteresowaniem trwającymi na Rynku Głównym Krakowa pracami wykopaliskowymi, z inicjatywy i przy współudziale Sekcji Paleobotanicznej przygotowano wystawę „Badania Archeologiczne na Rynku Głównym w Krakowie w 2004 roku”.

INTERNETOWE UPOWSZECHNIANIE WIEDZY
BOTANICZNEJ

Internetowy serwis botaniczny „Lonicera” jest nowoczesnym sposobem upowszechniania wiedzy botanicznej zainicjowanym w 2004 r. przez Oddział Szczeciński. W 2005 roku strony serwisu odwiedziło ponad 200 tysięcy internautów (w stosunku do roku 2004 liczba odwiedzin wzrosła blisko 3-krotnie). Popularyzuje on najnowsze odkrycia botaniczne i wydarzenia związane z botaniką i ochroną szaty roślinnej w kraju i na świecie. Zawiera informacje o bieżącej ofercie wydawniczej z zakresu botaniki oraz system nawigacji umożliwiającej dostęp do naukowych periodyków botanicznych (krajowych i zagranicznych) oraz innych stron botanicznych.

Informacje o bieżącej działalności PTB zamieszczane są w „Wiadomościach Botanicznych” oraz na stronie internetowej Towarzystwa (<http://ptb.ib-pan.krakow.pl>). Swoją stronę internetową założyła w tym roku Sekcja Lichenologiczna.

VII. DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA

Polskie Towarzystwo Botaniczne prowadzi działalność wydawniczą, korzystając z pomocy finansowej Ministerstwa Nauki i Informatyzacji. Z funduszy przyznanych na 2005 rok ukazały się następujące tomy wydawnictw Towarzystwa:

- Acta Societatis Botanicorum Poloniae* vol. 74 (z. 1–4)
Acta Agrobotanica vol. 58 (z. 1 i 2)
Acta Mycologica vol. 40 (z. 1 i 2)
Monographiae Botanicae vol. 94 i 95
Wiadomości Botaniczne vol. 49 (nr 1–4)

Rocznik Dendrologiczny vol. 53

Biuletyn Ogrodów Botanicznych, Muzeów i Zbiorów vol. 14.

Członkowie PTB pełnią różne funkcje, w radach redakcyjnych i redakcjach, w wielu wydawnictwach naukowych, nie tylko wydawanych przez nasze Towarzystwo np.: *Kształtowanie środowiska geograficznego i ochrona przyrody na obszarach uprzemysłowionych i zurbanizowanych*, *Natura Silesiae Superioris*, *Acta Physiologiae Plantarum*, *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, *Atlas of the Geographical Distribution of Fungi in Poland*, *Vegetable Crops Research Bulletin*, *European Weed Society Bulletin*, *Folia Horticulturae*, *Journal of Fruit and Ornamental Plant Research*, *Journal of Applied Genetics*.

DZIAŁALNOŚĆ WYDAWNICZA CZŁONKÓW ODDZIAŁÓW
I SEKCJI

Publikacje popularno-naukowe

- Czarnecka B. 2005. *Czarka szkarłatna (Sarcoscypha coccinea)*. Edukacja Biologiczna i Środowiskowa. Kwartalnik dla Nauczycieli 1(13): 2. (Oddział Lubelski)
- Czarnecka B. 2005. *Lasy Polski: stan, zagrożenia i ochrona*. Edukacja Biologiczna i Środowiskowa. Kwartalnik dla Nauczycieli 2(14): 5–14. (Oddział Lubelski)
- Święś F. 2005. *Reakcje roślin na zmiany pogody*. Przyroda Polska. (Oddział Lubelski)
- Święś F. 2005. *Reakcje zwierząt na zmiany stanu pogody*. [W:] Roztoczańskie Spotkania. Tom IV. RPN, Zwierzyniec. (Oddział Lubelski)
- Jakubowski T. (współautor) 2005. *Uprawa brzoskwiń i moreli*. Plantpress, Kraków. (Oddział Skierniewicki)
- Mika A. 2005. *Wiśnie w nowej uprawie*. Hortpress, Warszawa. (Oddział Skierniewicki)
- Mika A. (współautor) 2005. *Metodyka Integrowanej Produkcji Jablek*. Plantpress, Kraków. (Oddział Skierniewicki)
- Ślusarski Cz. 2005. *Metodyka Integrowanej Uprawy Pomidora pod Osłonami*. Plantpress, Kraków. (Oddział Skierniewicki)

- Ślusarski Cz. 2005. *Metodyka Integrowanej Uprawy Ogórka pod Osłonami*. Plantpress, Kraków. (Oddział Skierniewicki)
- Bryk H., Jakubowski T., Mika A. 2004. *Ekologiczne metody produkcji owoców*. Krajowe Centrum Rolnictwa Ekologicznego, Radom. (Oddział Skierniewicki)
- Herbichowa M., Herbich J. 2005. *Poradniki ochrony siedlisk i gatunków Natura 2000 – podręcznik metodyczny*. Wyd. Ministerstwo Środowiska – opisy 8 typów siedlisk. (Oddział Gdański).

Monografie

- Nalepka D. 2005. *Late Glacial and Holocene palaeoecological conditions and changes of vegetation cover under early farming activity in the south Kujawy region (central Poland)*. Acta Palaeobotanica Suppl. 6: 3–90.
- Wasylikowa K., Lityńska-Zajac M., Bieniek A. (red.). 2005. *Roślinne ślady człowieka*. Botanical Guidebooks 28: 1–320.
- Lityńska-Zajac M., Wasylikowa K. 2005. *Przewodnik do badań archeobotanicznych*. Sorus, Poznań, 566 s.
- Milecka K. 2005. *Historia jezior lobeliowych zachodniej części Borów Tucholskich na tle postglacjalnego rozwoju szaty leśnej*. Wyd. UAM. Poznań, 244 s. [Praca habilitacyjna].

Podręczniki

- Palinologia* pod redakcją Sonii Dybovej – Jachowicz i Anny Sadowskiej. Wydawnictwo Instytutu Botaniki PAN, Kraków, 2003, 411 s. Praca zespołowa 21 autorów. Podręcznik na rynku księgarskim ukazał się w roku bieżącym.

VIII. WYRÓŻNIENIA

Prof. dr hab. Magdalena RALSKA-JASIEWICZOWA:

Uchwałą Sesji Plenarnej w dniu 21.10.2005 otrzymała wyróżnienie Wydziału Nauk Biologicznych Polskiej Akademii Nauk za redakcję i wkład naukowy w monografię zbiorową pt.

„Late Glacial and Holocene history of vegetation in Poland based on isopollen maps”, 2004.

Dr Bożena NORYSKIEWICZ:

Nagroda rektorska dla zespołu autorów za wydaną w 2004 roku książkę (red. W. Chudziak): *Mons Sancti Laurentii*, t. 2, Wczesnośredniowieczny zespół osadniczy w Kałdusie. Studia przyrodniczo-archeologiczne, Toruń.

VARIA

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

58. SZYMON TRUSZ

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci. Ur. 2 VI 1851, Złoczów (wschodnia Galicja), zm. po 1 II 1927 [brak dokładniejszych danych], może Złoczów?
2. Rodzina. Ojciec – [być może] Teofil, urzędnik w urzędzie podatkowym w Glinianach (wschodnia Galicja); [brak danych o matce, ew. żonie i innych członkach rodziny, może miał syna Romana ur. 7 VI 1891 w Złoczowie].
3. Wykształcenie. [Brak informacji o wcześniejszych etapach edukacji]. Od 1873 [może do 1878] – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Lwowskiego.
4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw. 5 VI 1882 – egzamin nauczycielski z historii naturalnej na całe gimnazjum, a z fizyki i matematyki – na niższe gimnazjum dla nauczycieli szkół średnich z językiem wykładowym polskim i niemieckim, 15 II 1893 – restrytem prezydium Rady Szkolnej Krajowej został zatwierdzony w zawodzie nauczycielskim i otrzymał tytuł c.k. profesora, 30 III 1896 – egzamin nauczycielski z gimnastyki.
5. Przebieg pracy zawodowej. Uniwersytet Lwowski: 29 IX 1879 lub 1880 – [prawdopodobnie]

dobnie] 30 IX 1881 – asystent w muzeum botanicznym z biblioteką podręczną, zielnikiem, pracownią fizjologiczną i zbiorem preparatów (u prof. Teofila Ciesielskiego). Szkolnictwo średnie: 1881–1882 – zastępca nauczyciela (suplent gimnazjalny) w c.k. akademickim Wyższym Gimnazjum we Lwowie, 1882–1887 – zastępca nauczyciela w Gimnazjum oo. Bazylianów w Buczaczu, 20 IX 1887 – przeniesiony do c.k. Gimnazjum w Złoczowie, 1887–1888 – zastępca nauczyciela w c.k. Gimnazjum w Złoczowie, 18 VIII 1888 – przeniesiony do c.k. Gimnazjum w Przemyślu, 1888–1889 – zastępca nauczyciela w c.k. Gimnazjum w Przemyślu, IX 1889 – przeniesiony do c.k. Gimnazjum w Jarosławiu, 1889–1890 – zastępca nauczyciela, a następnie rzeczywisty nauczyciel w c.k. Gimnazjum w Jarosławiu (20 I 1890 – mianowany rzeczywistym nauczycielem reskrytem ministra wyznań i oświaty), 2 IX 1890 – prezydium c.k. Rady Szkolnej Krajowej zezwoliło na zamianę posad: Szymon Trusz przeszedł z Jarosławia do Złoczowa, a na jego miejsce – dr Józef Limbach ze Złoczowa do Jarosławia, 2 IX 1890 – 18 VII 1912 – c.k. Gimnazjum w Złoczowie, 15 IX 1899 – reskrytem ministra wyznań i oświaty przyznano mu VIII rangę służbową, 23 XI 1907 – reskrytem ministra wyznań i oświaty przyznano mu (począwszy od 1 I 1908) VII rangę służbową, 18 VII 1912 – reskrytem Rady Szkolnej Krajowej przeniesiony w stan spoczynku na własną prośbę. 1920–1927 – profesor w Państwowym Gimnazjum Męskim im. Króla Jana Sobieskiego w Złoczowie: 28 XI 1920 – powołany przez Radę Szkolną Krajową do pracy nauczycielskiej od 1 XII 1920, od września 1926 – na własną prośbę nieczynny, 1 II 1927 – zwolniony na własną prośbę od pełnienia obowiązków służbowych i powtórnie przeniesiony na emeryturę.

6. Podróże naukowe. Dalszych podróży naukowych nie odbywał, jedynie wycieczki fizjograficzne po Galicji.

7a. Zakres badań botanicznych. Florystyka i etnobotanika.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii

prac, wykaz ważniejszych prac. Opublikował 11 prac botanicznych i 1 – etnobotaniczną oraz 29 recenzji dzieł najczęściej botanicznych. Jego pełna bibliografia nie jest nigdzie opublikowana, niepublikowana – w posiadaniu autora niniejszego biogramu. Najważniejszych 10 prac: 1. 1879. Nowy przyczynek do flory lwowskiej. *Kosmos* 4: 461–462; 2. 1881. Rzadsze rośliny flory galicyjskiej, które w ciągu r. 1881 zebrał. *Kosmos* 6: 479–480; 3. 1882. Przyczynek do flory Galicji. *Kosmos* 7: 22–27, 135–144; 4. 1883. Przyczynki do flory Galicji względnie miasta Złoczowa i okolic tegoż. *Kosmos* 8: 18–21; 5. 1884. Przyczynek do flory Galicji, a względnie Buczacza i okolic. *Kosmos* 9: 13–25; 6. 1884. Wycieczki botaniczne w okolicy Złoczowa. *Kosmos* 9: 708–710; 7. 1888. Sprawozdanie z wycieczki botanicznej odbytej w Sierpniu 1886 r. nad prawy brzeg Bugu. Część II. *Spraw. Komis. Fizjogr. AU* [za 1887] 22: 7–11; 8. 1888. Przyczynek do flory Galicji. (Ein Beitrag zur Flora Galiziens). [W:] *Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1888*. Złoczów, nakł. funduszu naukowego, s. III–VII, 1–36; 9. 1891. Lekarskie własności roślin przeważnie dziko rosnących i techniczne zastosowanie tychże. [W:] *Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1891*. Złoczów, nakł. funduszu naukowego, s. 3–65; 10. 1894. Przyczynek do flory Galicji. Ciąg dalszy. [W:] *Sprawozdanie Dyrekcyi c.k. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1894*. Złoczów, nakł. funduszu naukowego, s. III–VIII, 1–21.

7c. Główne osiągnięcia naukowe. 1 – Botanika. W pracach florystycznych podał wiele stanowisk gatunków roślin naczyniowych, często są to pierwsze notowania dla środkowej i wschodniej Galicji [patrz: p. 7b, poz. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 10]. 2 – Etnobotanika. Opublikował spis 266 gatunków roślin wraz z podanymi zastosowaniami oraz własnościami na podstawie literatury oraz informacji zebranych od ludności wiejskiej podczas wycieczek w okolicach Buczacza, Przemyśla, Jarosławia i Złoczowa [p. 7b, poz. 9].

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska

i kolekcjonerska. 1891 – założył w gimnazjum w Złoczowie herbarium roślin galicyjskich, w 1893 liczyło już 1100 gat. W gimnazjach uczył głównie: historii naturalnej w latach 1888, 1889, 1891–1911, przyrody – 1921/22–1925/26, matematyki – 1889, 1891–1895, 1897–1903, 1906–1909, 1911, 1921/22–1925/26, fizyki – 1889, 1892, 1894, 1896, 1903, 1905, 1908, 1909, 1921/22–1925/26, gimnastyki – 1893, 1897–1909, 1921/22–1923/24, oraz sporadycznie: języka ruskiego (ukraińskiego) – 1888, 1891–1893, kaligrafii w klasach ruskich – 1890, 1911, 1922/23, języka polskiego – 1888, języka niemieckiego – 1888, geografii – 1895, historii – 1895 [brak danych za 1904]. W latach 1896–1911 i 1923/24–1925/26 był zawiadowcą (opiekunem) gabinetu przyrodniczego.

9. Działalność w innych dziedzinach. Był członkiem Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych (jego Koła Stanisławowskiego), kilkakrotnie podczas wyborów wchodził w skład komisji skrutacyjnej i skontrolującej, a w 1902 r. wygłosił podczas jednego z posiedzeń koła referat pt. „O tramwajach elektrycznych”. Był członkiem Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika w latach 1881–1885.

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach. [brak informacji].

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia. Prezydium c.k. Rady Szkolnej Krajowej reskrytem z dnia 5 II 1895 r. (l. 14) przyznało mu pierwszy dodatek pięcioletni (kwinkwenalny), 5 II 1907 – reskrytem Rady Szkolnej Krajowej otrzymał czwarty dodatek kwinkwenalny [musiał również otrzymać drugi i trzeci dodatek pięcioletni, ale brak informacji na ten temat, brak również danych o jego innych wyróżnieniach czy odznaczeniach].

12. Inne informacje. Badania terenowe zaczął w 1873 po rozpoczęciu studiów na Uniwersytecie Lwowskim. Do 1882 prowadził je pod kierunkiem prof. T. Ciesielskiego w okolicach Lwowa, w 1882–1887 – już samodzielnie – w okolicach Buczacza i Złoczowa. Dwukrotnie jego badania terenowe finansowała Komisja Fizjograficzna Akademii Umiejętności:

1885 – florę terenów między Bugiem a Styrem (badania wspólne z Bronisławem Błockim – swoim kolegą z czasów studiów), 1886 – florę prawego brzegu Bugu od źródeł aż poza Dobrodwór. W ciągu następnych lat badał florę Przemyśla i Jarosławia, a przebywając od 1890 już stale w Złoczowie – florę okolic tego miasta. 4 i 5 VI 1892 odwiedził Złoczów Antoni Rehman (1840–1917) i razem z S. Truszem botanizowali m.in. w Górach Żulickich. Ostatnią pracę florystyczną S. Trusz opublikował w 1894 i być może kończyła ona jego działalność w tej dziedzinie. Utrzymywał kontakty m.in. z Edwardem Janczewskim (1846–1918), któremu posyłał z Buczacza ciekawsze okazy roślin, np. sasankę, w okresie, gdy E. Janczewski pracował nad mieszańcami w rodzaju *Pulsatilla*. Interesował się również językoznawstwem, bliska mu była idea stworzenia języka powszechnego. W związku z tymi zainteresowaniami opublikował w 1888 r. własnym nakładem gramatykę sztucznego międzynarodowego języka Volapük stworzonego w 1879 przez niemieckiego księdza Johanna Martina Schleyera. Był wyznania greckokatolickiego.

13. Wykaz najważniejszych źródeł. Publikowane: I. Jezierski, 1899. *Historia gimnazjum złoczowskiego. (Dokończenie). Kronika zakładu za czas jego 25. letniego istnienia.* [W:] *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. Gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1899.* Złoczów, nakł. funduszu naukowego, ss. 69, cyt. s. 50 i 64; P. Köhler, 2002. *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952).* Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności. t. 2 ; *Muzeum (Lwów)* 1901 R. **17** s. 203, 1902 R. **18** s. 228, 1903 R. **19** s. 258; *Państwowe Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Złoczowie. Sprawozdanie jubileuszowe 1873/4–1923/4.* Złoczów 1925, nakładem dyrekcji gimnazjum, ss. 65, cyt. s. 39, 41, 44 i 47; *Państwowe Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Złoczowie. Sprawozdanie dyrekcji za rok szkolny 1925/26.*

Złoczów 1926, nakładem własnym, ss. 25, cyt. s. 3; *Państwowe Gimnazjum Humanistyczne Męskie im. Króla Jana Sobieskiego. Sprawozdanie dyrekcji za rok szkolny 1926/27*. Złoczów 1927, nakładem własnym, ss. 34, cyt. s. 3 i 5; E. Romer, 1900. Dwudziestopięciolecie Polskiego Towarzystwa Przyrodników imienia Kopernika. *Kosmos* 25: 263–365, cyt. s. 335; *Spis nauczycieli szkół średnich w Galicji oraz Polskiego Gimnazjum w Cieszynie*. Ułożył H. Kopia. Lwów 1909, ss. 167, cyt. s. 82; *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminariów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*. (red. Z. Zagórowski). Książnica Polska, Lwów–Warszawa 1924, cyt. s. 337; *Spis nauczycieli szkół wyższych, średnich, zawodowych, seminarjów nauczycielskich oraz wykaz zakładów naukowych i władz szkolnych*. (red. Z. Zagórowski). Książnica–Atlas, Warszawa 1926, s. 173; *VII. Sprawozdanie dyrekcji c. k. gimnazjum w Jarosławiu za rok szkolny 1891*. Jarosław, nakładem funduszu naukowego, s. 40–80, cyt. s. 43; *Sprawozdanie dyrekcji c.k. gimnazjum w Przemyślu za rok szkolny 1889*. Przemyśl, nakładem funduszu naukowego, s. 21–78, cyt. s. 22 i 25; ditto za 1890, s. 45–105, cyt. s. 48 i 50; *Sprawozdanie Dyrekcji c.k. gimnazjum w Złoczowie za rok szkolny 1888*. Złoczów, nakł. funduszu naukowego, s. 37–73, cyt. s. 41 i 62; ditto za 1889, s. 45–81, cyt. s. 69; ditto za 1891, s. 67–105, cyt. s. 70, 90–92; ditto za 1892, s. 79–104, cyt. s. 80; ditto za 1893, s. 31–64, cyt. s. 34 i 49; ditto za 1894, s. 23–70, cyt. s. 26; ditto za 1895, s. 51–84, cyt. s. 51 i 69; ditto za 1896, s. 39–75, cyt. s. 42 i 60; ditto za 1897, s. 43–76, cyt. s. 44; ditto za 1898, s. 47–80, cyt. s. 48; ditto za 1899, s. 70–101, cyt. s. 70; ditto za 1900, s. 25–62, cyt. s. 26 i 45; ditto za 1901, s. 46–77, cyt. s. 47; ditto za 1902, s. 77–107, cyt. s. 78; ditto za 1903, s. 25–62, cyt. s. 26; ditto za 1905, s. 25–72, cyt. s. 26; ditto za 1906, s. 17–69, cyt. s. 18; ditto za 1907, s. 23–78, cyt. s. 24 i 52; ditto za 1908, s. 27–87, cyt. s. 28 i 59; ditto za 1909, s. 23–74, cyt. s. 24; ditto za 1910, s. 47–102, cyt. s. 49; ditto za 1911, s. 61–116, cyt. s. 63; ditto za 1912, s. 1–57, cyt. s. 3;

ditto za 1913, s. 1–66, cyt. s. 6; *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum im. Króla Jana Sobieskiego w Złoczowie za rok szkolny 1920/21*. Złoczów, nakładem funduszu Naukowego, ss. 28, cyt. s. 15; *Szematyzmy Królestwa Galicji i Lodomeryi wraz z Wielkim Księstwem Krakowskim* [na poszczególne lata].

14. Materiały ikonograficzne. [nie odnalazłem].

Piotr KÖHLER

LEKSYKON BOTANIKÓW POLSKICH

Dictionary of Polish Botanists

59. BOLESŁAWA (KAWECKA) STARMACH

1. Data i miejsce urodzenia i śmierci. Ur. 26 IX 1902, Jaworzno, pow. Chrzanów (ówcześnie: Wielkie Księstwo Krakowskie, Galicja), zm. 22 VIII 1965, Kraków.

2. Rodzina. Ojciec – Bolesław Kawecki, urzędnik, kierownik działu księgowości kopalni; matka – Krystyna z domu Abstorska; brat – Zbigniew Kawecki (1908–1981), zoolog, profesor

WSR w Krakowie i SGGW w Warszawie; mąż – Karol Starmach (1900–1988), światowej sławy fykolog oraz ichtiolog i hydrobiolog, organizator naukowych placówek hydrobiologicznych i algologicznych w południowej Polsce, profesor PAN [ślub 2 II 1928 w Krakowie]; dzieci: syn – Janusz (ur. 1930), ichtiolog, był dyrektorem Zakładu Biologii Wód PAN w Krakowie, córka – Danuta, zmarła podczas II wojny światowej w 1943 r.

3. Wykształcenie. Szkoła powszechna we Lwowie. 1913/1914–1920/1921 – szkoła średnia: kl. I–VII – Gimnazjum Realne Zofii Strzałkowskiej we Lwowie, kl. VIII – I Gimnazjum Państwowe Żeńskie w Krakowie [dawnie Prywatne Gimnazjum Żeńskie J. M. Lewickich], 15 VI 1921 – matura tamże. 1921/1922–1924/1925 – studia na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Studium Pedagogiczne UJ zakończone egzaminem pedagogicznym.

4. Stopnie naukowe i dane bibliograficzne rozpraw. 11 V 1927 – doktorat z filozofii w zakresie botaniki na podstawie rozprawy: B. Kawecka, 1926. Zmienność pyłku wiesiołków (*Oenothera* sp. div.). Über die Veränderlichkeit des Pollens bei einigen Oenotheren. *Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat.* **1926**(5–6): 329–359; promotor: prof. Władysław Szafer, promocja na Wydziale Filozoficznym UJ. 7 XII 1933 – dyplom z biologii jako przedmiotu głównego i chemii z mineralogią jako przedmiotu dodatkowego Państwowej Komisji Egzaminacyjnej dla kandydatów na nauczycieli szkół średnich z językiem wykładowym polskim (1928–1933 – egzaminy). 8 V 1963 – kolokwium habilitacyjne na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi UJ [z wykładu habilitacyjnego została zwolniona uchwałą Rady Wydziału BiNoZ UJ], 4 XII 1963 – uchwała Rady Wydziału BiNoZ UJ o nadaniu stopnia docenta w zakresie systematyki roślin ze szczególnym uwzględnieniem roślin niższych, rozprawa habilitacyjna: Grzyby pasożytnicze z Tatr. Les champignons parasites des Tatras. *Monographiae Botanicae* 1963 **15**: 153–294. 15 VII 1964 – Ministerstwo Szkolnictwa Wyższego zatwierdziło nadanie stopnia naukowego docenta.

5. Przebieg pracy zawodowej. Na IV roku studiów pracowała zarobkowo w biurze [brak dokładniejszych danych]. 1 IX 1927 – 31 I 1928 – nauczycielka w gimnazjum w Zbylitowskiej Górze koło Tarnowa. 1 X 1929 – 30 IX 1932 – młodszy asystent w Zakładzie Botaniki im. E. Janczewskiego na Wydziale Rolniczym Uniwersytetu Jagiellońskiego. 1944–1945 – uczyła na tajnych kompletach w zakresie szkoły średniej. Nauczycielka [W:] 1 III 1945 – 31 VII 1950 – VII Liceum Ogólnokształcące im. A. Mickiewicza w Krakowie, 1 VIII 1950 – 31 VIII 1951 – VI Liceum Ogólnokształcące im. T. Kościuszki w Krakowie, 1 IX 1951 – 31 XII 1957 – II Liceum Ogólnokształcące im. Króla Jana III Sobieskiego w Krakowie, od 1 I 1958 urlopowana z pracy w szkolnictwie średnim i przeniesiona do pracy w szkolnictwie wyższym. Równocześnie: 1 IX 1952–1956/1957 – kontraktowy wykładowca na Wydziale BiNoZ UJ. Od 1 I 1958 do śmierci – Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie: początkowo – adiunkt, od 1 X 1964 – docent.

6. Podróże naukowe. 1958, 1960, 1962 i 1964 – do Bułgarii, Austrii i Szwajcarii.

7a. Zakres badań botanicznych. Palinologia i mykologia.

7b. Liczba wszystkich publikacji botanicznych, miejsce opublikowania pełnej bibliografii prac, wykaz ważniejszych prac. Opublikowała 28 prac. Bibliografia za lata 1956–1965 [W:] J. Jarowiecki, A. Przyboś (red.), 1970. *Bibliografia publikacji pracowników Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Krakowie (1946–1967)*. WSP, Kraków, ss. 263, cyt. s. 127. Publikacje mykologiczne (14) [W:] A. Skiergień, 1988. *Polska bibliografia mikologiczna. The Polish Mycological Bibliography. II (K–Ś)*. PWN, Warszawa, s. 241–598, cyt. s. 262 i 567–568. Pełna bibliografia jej prac [W:] J. Siemińska, 2006. Bolesława Kawecka-Starmachowa (1902–1965) – w 40 rocznicę śmierci. *Wiad. Bot.* **50**(1/2): 45–46. Najważniejsze prace, oprócz pracy doktorskiej i habilitacyjnej [opublikowane pod nazwiskami: Kawecka, Kawecka-Starmachowa, Starmachowa]: 1. 1925. Studja nad pyłkiem grusz i jabłoni. Études sur le pollen des poiriers et des pommiers.

Bull. Int. Acad. Polon. Sci. Lett., Cl. Sci. Math. Nat., Sér. B: Sci. Nat. **1925**(9–10): 847–876; 2. 1935. Głownie i śniecie Polski. (Materiały do monografii). Część I. Głownie. (Die Brandpilze Polens. I. Teil. Ustilagineae). *Spraw. Komis. Fizjogr. PAU* [za 1933 i 1934] **68–69**: 117–176; 3. 1939. Głownie i śniecie Polski (Materiały do monografii). Część II. Śniecie. Brandpilze Polens. II. Teil. Tilletineae. *Spraw. Komis. Fizjogr. PAU* [za 1938] **73**: 147–223; 4. 1963. Kilka rzadkich głowni z Ziemi Polskich. Some rare smuts from Polish territories. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **9**(1): 151–153; 5. 1964. Grzyby pasożytnicze zebrane w Polanicy-Zdroju, Dusznikach i innych miejscowościach Ziemi Kłodzkiej (Dolny Śląsk). Les champignons parasitiques récoltés à Polanica, Duszniki et les autres localités du Bassin de Kłodzko (la Basse-Silésie). *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **10**(1): 89–96; 6. 1964. Przygotowanie żywych pomocy szkolnych do lekcji botaniki w szkole średniej ogólnokształcącej. *Rocznik Naukowo-Dydaktyczny WSP w Krakowie* **21**: 117–144; 7. 1965. O dwu grzybach głowniowych w Polsce: *Farysia olivacea* (DC.) Syd. i *Ustilago tragopogonis-pratensis* (Pers.) Winter. Sur les deux charbons en Pologne: *Farysia olivacea* (DC.) Syd. et *Ustilago tragopogonis-pratensis* (Pers.) Winter. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **11**(3): 461–464 + tabl. 1–2; 8. 1965. Grzyby pasożytnicze występujące na porostach zebranych w Beskidzie Śląskim (Karpaty Zachodnie). Cz. I. Les champignons parasitiques des lichènes récoltés à Beskid Śląski (Carpatés Ouest). I-ère partie. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **11**(4): 631–637 (współautor: J. Kiszka); 9. 1966. Grzyby pasożytnicze Krynicy i okolicznych gór (Beskid Sądecki). Les champignons parasitaires récoltés à Krynica et les montagnes qui l'entourent (Carpatés Occidentales Polonaises). *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **12**(4): 471–495; 10. 1967. Notatki mikologiczne z Ziemi Kłodzkiej. *Fragmenta Floristica et Geobotanica* **13**: 141–153 (współautor: J. Kućmierz).

7c. Główne osiągnięcia naukowe. 1 – Palinologia. Już w czasie studiów, w 1923, rozpoczęła prace nad pyłkiem w Zakładzie Botaniki im.

E. Janczewskiego pod kierunkiem prof. Kazimierza Roupperta (1885–1963), do którego szkoły naukowej należała w okresie pracy na UJ. Początkowo zajmowała się pyłkiem drzew owocowych: badała kiełkowanie ziaren pyłku różnych odmian grusz i jabłoni, wykazała wpływ niższych temperatur w okresie kwitnienia na liczbę kiełkujących ziaren, stwierdziła różnice w morfologii pyłku poszczególnych odmian [patrz: p. 7b, poz. 1]. Następnie badała pyłek wiesiołków (*Oenothera*): wykazała zależność między zmiennością pyłku cienkościennego a zmianami temperatury, stwierdziła, że pyłek grubościenny i pyłek zmarniały pojawiały się tylko w okresach spadku temperatury [patrz: p. 4 – praca doktorska]. Jej prace z tej dziedziny wzbudziły zainteresowanie palinologów, również zagranicznych. 2 – Mykologia. Grzybami głowniowymi zaczęła zajmować się po uzyskaniu doktoratu. Opublikowała dwuczęściową monografię głowni i śnieci Polski, w której podała informacje dotyczące 65 gatunków głowni i 77 gatunków śnieci oraz opisała dwa nowe dla nauki gatunki śnieci: *Entyloma crepidis* i *Tubercina lolii* [patrz: p. 7b, poz. 2 i 3]; po niedawnej rewizji oznaczeń okazało się, że jednak nie są to nowe gatunki, ale już wcześniej znane: pierwszy z nich to *Entyloma hieracii* Syd. et P. Syd. ex R. Ciferri, a drugi – *Urocystis bolivarii* Bubák et Gonz. Frag. Po rozpoczęciu pracy na WSP w Krakowie publikowała prace zawierające informacje o znalezieniu lub występowaniu ciekawszych gatunków grzybów (wraz z żywicielami) w różnych regionach Polski południowej [patrz: p. 7b, poz. 4, 5, 7, 8]. W pracy habilitacyjnej, prócz własnych zbiorów i obserwacji, uwzględniła większość dostępnych źródeł z literatury, stwierdziła na terenie Tatr 162 rodzaje i 640 gatunków grzybów pasożytniczych, podała topograficzne rozmieszczenie zebranych dotąd grzybów oraz zestawienie żywicieli wraz z ich pasożytami [patrz: p. 4 – praca habilitacyjna]. Opublikowała wykaz 224 gatunków grzybów pasożytniczych (poza hubami) zebranych w latach 1956–1964 na 182 gatunkach roślin żywicielskich wokół Krynicy i omówiła grzyby pasożytnicze występujące tam w poszczególnych

zbiorowiskach roślinnych [patrz: p. 7b, poz. 9]. Opublikowała wykaz zebranych w 1963 r. 157 gatunków grzybów pasożytniczych na 187 gatunkach roślin żywicielskich z terenu Ziemi Kłodzkiej [patrz: p. 7b, poz. 10].

Oprócz prac naukowych publikowała również – popularnonaukowe, m.in. *Biologia owoców i nasion* (1950), *Iwan Miczurin pionier nowych dróg nauki* (1950), *Ważniejsze choroby roślin i ich zwalczanie* (1950). W czasie II wojny światowej wydała poradnik *Sto potraw z ziemniaków* (trzy wydania: 1940, 1940 i 1942).

8. Działalność dydaktyczna, organizatorska i kolekcjonerska. W szkołach średnich uczyła biologii, a w gimnazjum w Zbylitowskiej Górze również chemii. 1952–1957 prowadziła ćwiczenia z metodyki nauczania biologii dla studentów UJ. Na WSP w Krakowie wykładała botanikę ogólną (1959/1960–1965), prowadziła ćwiczenia z systematyki roślin (1958/1959–1965), seminarium magisterskie z zakresu histologii (1964/1965), wycieczki botaniczne (1959/1960–1963/1964) i pracownię magisterską (1958/1959–1960/1961, 1962/1963–1965). Jej uczniem był Jan Kućmierz (obecnie prof. zw. dr hab. w Katedrze Ochrony Roślin na Wydziale Ogrodniczym Akademii Rolniczej w Krakowie) – pod jej kierunkiem napisał pracę magisterską i rozpoczął gromadzenie materiałów do planowanej rozprawy doktorskiej. W latach 30-tych XX w. zbierała grzyby pasożytnicze Beskidu Wyspowego. Zbiory te, wbrew wcześniejszym doniesieniom, nie zaginęły w czasie II wojny światowej. Dopiero przed kilku laty zostały odnalezione w dziale mykologicznym Zielnika Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie (KRAM). Obecnie nadal są tam przechowywane, nie są jeszcze wcielone. Po wojnie wznowiła zbiór materiałów. Przez ponad 30 lat prowadziła badania terenowe, gromadząc kolekcję grzybów pasożytniczych głównie Polski południowej. Kolekcja ta, zgodnie z życzeniem B. Starmachowej, została przekazana do Zielnika IB PAN w Krakowie (KRAM) i wcielono ją do zbiorów mykologicznych. Swą prywatną bibliotekę przekazała Janowi Kućmierzowi.

9. Działalność w innych dziedzinach. [nie działała].

10. Ważniejsze godności i stanowiska w instytucjach, towarzystwach naukowych i redakcjach. 7 X 1935 – powołana na współpracownika Komisji Fizjograficznej Polskiej Akademii Umiejętności [była współpracowniczką aż do rozwiązania Komisji Fizjograficznej w 1945]. 15 III 1957 – powołana przez Ministerstwo Oświaty na członka Komisji Programowej w Zakresie Biologii dla szkół średnich (funkcję tę sprawowała do śmierci). Od 1957 – należała do aktywu Ośrodka Biologii. 1963 – powołana przez Ministerstwo Oświaty na członka Komisji Programowej dla Studiów Biologii w Wyższych Szkołach Pedagogicznych. Od 1963 do śmierci była członkiem Komisji Odwoławczej w obrębie Komisji Dyscyplinarnej dla spraw studenckich na WSP. Należała do PTB od 1927, a do Związku Nauczycielstwa Polskiego od 1945.

11. Najważniejsze wyróżnienia i odznaczenia. [nie była wyróżniana ani odznaczana].

12. Inne informacje. Po wyjściu za mąż przeniosła się do Krakowa i zaprzestała na kilka lat pracy zawodowej. Po II wojnie światowej, w okresie zatrudnienia w szkolnictwie średnim miała ograniczone możliwości pracy naukowej ze względu na czasochłonne obowiązki dydaktyczne. Wydawała w tamtym czasie popularnonaukowe książeczki dla młodzieży. Przeniesienie na WSP w Krakowie dało jej możliwość ponownego rozwinięcia badań naukowych. Uczniowie wspominają ją jako osobę pogodną, życzliwą młodzieży, zawsze bardzo dobrze przygotowaną do zajęć dydaktycznych. Pochowana jest na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

13. Wykaz najważniejszych źródeł. Archiwalne: Archiwum Akademii Pedagogicznej w Krakowie – K-35/1 (Bolesława Starmach); Archiwum Państwowe w Krakowie (ul. Sienna) – Zespół „Prywatne Gimnazjum Żeńskie J. M. Lewickich w Krakowie”, sygn. GZL 5 „Protokół główny egzaminu dojrzałości, 1914–23”; Archiwum Uniwersytetu Jagiellońskiego – S II 523 („Liber promotionum Universitatis Jagellonicae”,

1926–1932, nr 7435), S II 619 (Bolesława Starmachowa), S IV SOg 5 – „Protokoły posiedzeń Senatu UJ” (1963/64–1964/65, z dn. 29 I 1964, k. 28), WBiNoZ 169 (Bolesława Starmachowa), WF II 504 (Bolesława Kawecka), WF II 414 – „Wydział Filozoficzny, studentki zwyczajne”, 1924/1925, A–R. Publikowane: *Dziennik Urzędowy Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego* nr 7 (Warszawa, 15 VII 1964), poz. 45; P. Köhler, 2002: *Botanika w Towarzystwie Naukowym Krakowskim, Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Umiejętności. Botany at the Academic Society of Cracow, Academy of Sciences and Letters and the Polish Academy of Sciences and Letters (1815–1952)*. Studia i materiały do dziejów Polskiej Akademii Umiejętności, t. 2; M. Piątek, 2002. Nomenclatural and taxonomical notes on the smut fungi described by Bolesława Kawecka-Starmachowa. *Polish Botanical Journal* 47(2): 223–226; Z. Radwańska-Paryska, W. H. Paryski, 1995. *Wielka Encyklopedia Tatrzańska*. Wydawnictwo Górskie, Poronin, ss. 1555, cyt. s. 505; O. S. [O. Seidl], 1987. Kawecka-Starmachowa Bolesława (1902–1965). [W:] S. Feliksiak (red.), *Słownik biologów polskich*. PWN Warszawa, ss. 618, cyt. s. 254–255; J. Siemińska, 2006. Bolesława Kawecka-Starmachowa (1902–1965) – w 40 rocznicę śmierci. *Wiadomości Botaniczne* 50(1/2): 43–46; *Skład osobowy uczelni oraz spis wykładów i ćwiczeń. WSP w Krakowie* [za 1958/1959, 1959/1960, 1960/1961, 1961/1962, 1962/1963, 1963/1964, 1964/1965]; J. Suchmiel, 1944. *Udział kobiet w nauce do 1939 roku w Uniwersytecie Jagiellońskim*. Wydaw. WSP Częstochowa, ss. 292, cyt. s. 182; W. Szafer, 1973. *Wspomnienia przyrodnika. Moi profesorowie – moi koledzy – moi uczniowie*. Zakł. Narod. im. Ossolińskich, cyt. s. 172; [M. Tyrowicz (red.)], 1965. Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Krakowie w pierwszym piętnastoletniu rozwoju 1946–1961. *Rocznik Naukowo-Pedagogiczny WSP w Krakowie* 18, ss. 403, cyt. s. 101. Informacje uzyskane od syna – prof. Janusza Starmacha i od prof. dr hab. Jana Kućmierza.

14. Materiały ikonograficzne. Archiwalne: Archiwum AP w Krakowie – K–35/1 (Bolesława Starmach); Katedra Ochrony Roślin na Wydziale

Ogrodniczym Akademii Rolniczej w Krakowie. Publikowane: [anonim], 1926. *XII Zjazd Lekarzy i Przyrodników Polskich. Album pamiątkowy*. Warszawa, fot. na s. 62. Zdjęcia w zbiorach syna – prof. dr hab. Janusza Starmacha.

Piotr KÖHLER

konsultacja:

prof. dr hab. Tomasz MAJEWSKI

KSIADZ JAN TWARDOWSKI O PRZYRODZIE

Priest Jan Twardowski about nature

Przyroda jest obszarem, na którym można uczyć obserwować i uczyć pytać.

Jan Twardowski

Przyrodników można podzielić, w przybliżeniu, na trzy co najmniej kategorie: tych, którzy poznają tajemnice przyrody głównie od strony teoretycznej, naukowej, tych, którzy zajmują się nią z praktycznego punktu widzenia i wreszcie tych, którzy po prostu przyrodę kochają, lubią ją obserwować i poznawać, obcując z czystą przyjemnością z roślinami, zwierzętami i całą tak zwaną przyrodą nieożywioną.

Do tych ostatnich z pewnością zaliczyć należy księdza Jana Twardowskiego, zmarłego 18 stycznia 2006 r. w wieku 90 lat. Spośród współczesnych polskich poetów był on bez wątpienia jednym z najbardziej znanych i – co najważniejsze – szczerze lubianych. Jego wiersze tłumaczone były na bardzo wiele języków, nie tylko tych powszechnie używanych (angielski, niemiecki, francuski, rosyjski), ale również takich, jak esperanto, flamandzki czy hebrajski.

Zdaniem księdza Jana „wiersze to jeszcze jeden sposób mówienia do drugiego człowieka”. Mówił więc do nas o miłości, pięknie życia, także tego zwykłego, codziennego, o wierze w Boga i sprawach ostatecznych. Pisał prosto, zrozumiale dla wszystkich, aczkolwiek nie-

rzadko używał bardziej wyrafinowanych form, jak aforyzm i paradoks (Janko 2002). W tym tkwi siła jego poezji. „Obce mi są retoryka, dydaktyka i patos. Próbuje pisać wiersze, które nie byłyby manifestami. Lepiej niech nie nawołują i nie nawracają” (Twardowski 1999). „[Aby] nie zamykał się w budce poezji/ kiedy trzeba mówić najprościej” (*Do samego siebie*).

Znacząca część jego twórczości jest poświęcona przyrodzie, jej pięknu i zwykłej niezwykłości, drzewom, ziołom, ptakom i czworonogom. Wiersze te zawierają nie tylko encyklopedyczne niemal informacje, ale są także dowodem fascynacji autora różnorodnością świata.

Warto zatem przypomnieć polskim botanikom, na przykładzie kilku wybranych utworów, co i jak pisał ksiądz-poeta o przyrodzie wierszem i prozą. Jak obliczono, w twórczości Twardowskiego do roku 2001, odnotowano około 400 motywów przyrodniczych (Ciesielska 2001). Pisał: „zachwyca mnie otaczający świat, jego kolor, dźwięk, zapach, różnorodność. Wracam do Linneusza, który nazywał po imieniu zwierzęta, ptaki, rośliny. [...] Świat jest naprawdę cudowny...” (Twardowski 1999).

O narodzinach swoich zainteresowań przyrodniczych ksiądz Jan mówił tak: „Chodziłem do ogrodu botanicznego, robiłem zielniki, określałem kwiaty. Uczylem się przyrody. Miałem profesora, który mnie do tego zachęcał, Władysław Kociejowski. Trafiłem na dobrych, starych przyrodników, którzy umieli spisywać rośliny, nazywać je, klasyfikować. Profesor Gustaw Wuttke, kiedy był już na emeryturze i miał czas, udzielał mi prywatnych lekcji i oprowadzał po Puszczy Kampinoskiej. Każde spotkane drzewo witał po łacinie i po polsku, zdejmując kapelusz. Opowiadał mi różne historie o drzewach. Bardzo kochałem przyrodę. Na każde letnie wakacje, nawet we wrześnie, jeździłem do folwarku brata mojej matki, w Druchowie koło Płocka. [...] Z urodzenia byłem wprawdzie mieszczuchem, ale uważałem się za wieśniaka” (Schmidt 2000).

Ksiądz Twardowski lubił nazywać rzeczy po imieniu, określać, a więc w ten sposób oswajać i przybliżać. „Pierwszą czynnością intelektualną

Adama w raju było nazywanie drzew, kwiatów, ptaków i zwierząt po imieniu. Jak smutny byłby świat tak wieloraki i anonimowy. Przypominanie nazw stworzeń z jednej strony budzi zachwyt dla ich wielości i różnorodności, z drugiej każe się zdumiewać pracą przyrodników, którzy umieli je rozróżnić, opisać, ponazywać” (Twardowski 2000).

Chociaż daleki od – jak sam pisał – dydaktyki i nauczania, to jednak w swych utworach uczył nas patrzeć, widzieć i określać. W tym dostrzeganiu szczegółów, w tej wiedzy o drobiazgach, poeta podobny jest do mędrca-przewodnika, który delikatnie ujmując rękę czytelnika wprowadza go w swój własny świat mądrości, charakterystycznej dla tych, którzy żyją w zgodzie z naturą (Ciesielska 2001).

„Jak mamy patrzeć na ptaka, kwiat, trawę?

Na kwiaty, trawę, księżyc, buty, klamkę, na cały świat, trzeba patrzeć z radością.

Jaka jest trawa? – Miękka, delikatna, uginająca się, pokorna. Tymotejka – trawa świętego Tymoteusza ze skupionym kłosem, błyszczka, tomka wonna, od której pachnie siano, drzączka o maleńkich sercowatych, drzących stale kłosach. [...] Trawa to cały las dla maleńkich stworzonek. Ile cudów jest w takiej trawie! Cykanie świerszcza, bańka rosy. Żuczek, który odczytuje kropki z biedronki. [...] Jagoda, która spada z koszyka przechodzącej gospodyni. Sześcionogi pasikonik, który gra, pocierając skrzydełkami (*Nie tylko o jeżach*).

Piękne są góry i lasy
i róże zawsze ciekawe
lecz z wszystkich cudów natury
jedynie poważam trawę
Bo ona deptana niziutka
bez żadnych owoców, bez kłosa
trawo – siostrzyczko moja
karmelitanko bosa

Pamięci prof. Marii Dłuskiej (fragment)

Ludzi żyjących blisko przyrody ksiądz Jan nazywa ciekawszymi, głębszymi, z którymi łatwiej się porozumieć, bo jest w nich „dużo zdrowej wrażliwości [...]. Taki człowiek więcej widzi, więcej czuje, [...] odróżnia szczegóły,

skupia się na tym co konkretne i troszczy się o to. Myślę, że przez to jest bardzo ludzki” (Twardowski 2000).

Oto przykład jak bardzo ksiądz Jan cenił sobie realizm obserwacji: „Piszę to co widzę niczego nie zmyślam/ żurawiom rosną nogi wciąż szybciej niż skrzydła/ kruk buduje dwa gniazda by było na zmianę/ olcha czarna liście porzuca zielone/ stokrotka ma czasem płatków dziewięćdziesiąt osiem...” (Piszę).

W innym miejscu powiada: „Tak już jest, że dla mnie szczegół może być całym światem, żyjąc jednocześnie własnym życiem”. Umie dostrzegać to, co drobne, zwykłe, codzienne i potwierdza to w wierszu, pt. *Wielkie i małe*:

Ten chrabąszcz przedwojenny co stanął na głowie
i nie miał swego domu skoro mieszkał wszędzie
pies co skakał do Narwi i pływał zielony
szpak co wplatał w swe gniazdo całe pół stokrotki
choć dziób najpierw otwierał zamykając oczy
niezapominajka co krótko pamięta
bo kwitnie tylko od maja do czerwca
ciemne orzechy buku choć się wydawały
tak drobne że nawet Bóg się nie pomieści
smutny wybryk natury dziadek zakochany
i łaż tak samotna samiczka bez skrzydeł
Furtka którą patykiem olchy otwierałem
Szczegół nadaje wielkość wszystkiemu co małe

O otaczającej nas różnorodności roślin jest mowa, czy może raczej wręcz jej pochwała (?), w wierszu *Do świętej Teresy* (w przedostatniej linijce uczonym przyrodnikom zostaje wymieniony delikatny, żartobliwy prztyczek!).

Ciemna pod powiekami święta Teresko
nie trzymaj stale róż
oklepanych arystokratek
sztywnych jak wiersze na imieniny
pokaż nam leśny śnieżny zawilec
najmniejszy i nieostatni
jaskółcze ziele co leczy kurzajki
żółty żarnowiec znad morza
czerwoną smółkę jak lep na owady
przylaszczkę która z różowej staje się niebieską
wrotycz z zapachem na kilka metrów
bławatek jak wianek
nieustanny i krótki
wiosenną firletkę

polodowcowy biały siódmaczek
mleczę dla nieogolonych królików
gotyckie rdzawe szczawie
storczyk jak przystojnego pająka
i wszystkie inne jeszcze boże zielska
na liściach których słońce staje się pokarmem
tyle tego że nawet każdy uczony – niedouczony
zwłaszcza w lipcu kiedy wyłażą maślaki i rydze

W wierszach księdza Twardowskiego można odnaleźć także zadumanie nad posłuszeństwem przyrody względem Boga. Zwierzęta i rośliny, nawet kamienie, poddają się woli Stwórcy, kochają go miłością czystą, prawdziwą, bez domieszki mądrości teologicznej, bez znajomości ewangelicznych prawd: „Przyroda uczy pokory i wielkości Boga” (Twardowski 2000).

Drzewa po kolei wszystkie niewierzące
ptaki się zupełnie nie uczą religii
pies bardzo rzadko chodzi do kościoła
naprawdę nic nie wiedzą
a takie posłuszne
nie znają ewangelii owady pod korą
nawet biały kminek najcichszy przy miedzy
zwykłe polne kamienie
krzywe łyż na twarzy
nie znają franciszkanów
a takie ubogie
nie chcą słuchać mych kazań gwiazdy

sprawiedliwe
konwalie pierwsze z brzegu bliskie więc samotne
wszystkie góry spokojne jak wiara cierpliwe
miłości z wadą serca
a takie wciąż czyste

Drzewa niewierzące

Ksiądz Twardowski cechowało arystotelesowskie wręcz zadziwienie tym co nas otacza: „człowiek nie powinien uciekać od zdumienia światem”. Jednakże, w przeciwieństwie do Stagiryty, nie usiłował dochodzić przyczyny obserwowanych zjawisk. Pozostawiał duży margines dla...tajemnicy, która stanowi o uroku ludzkiej egzystencji. Był zdania, że „nie należy dążyć [...] do zrozumienia wszystkiego. Trzeba umieć stanąć przed tajemnicą Boga, miłości, przyrody”. Dlaczego? Ponieważ „prawdziwy artysta nigdy niczego do końca nie dopowiada. [...] Bóg jako największy artysta nie dopowiedział pewnych

rzeczy do końca. Dzięki temu istnieje niesłyszany urok życia: jest miejsce na niepoznane, na niewidzialne. Wszelka próba usuwania tych niedomówień jest zubożaniem życia”. Dzięki temu przekonujemy się, że stwarzanie świata nie zostało zakończone!

Ksiądz Jana niepokoi to, że „człowiek odszedł od przyrody, odsunął się od swego naturalnego środowiska stał się mu obcy, wręcz wrogi.” Co jest tego powodem? „Nasz język stał się jałowy, wyzbyty [...] prawdziwego uczucia. Ogromną winę za to ponosi [...] przede wszystkim poezja, która przecież powinna być zwierciadłem duszy, a także jej oczyma... Dziś dominuje surowy biologizm.” Ale skoro już tak się stało, ksiądz-poeta deklaruje się jako obrońca przyrody, która „jest pamiątką raj, jest życiem, a chrześcijanina obowiązuje ochrona życia, a nie jego niszczenie. Drzewo, które czerpie soki z ziemi, człowieka obroni, nakarmi, napoi i ubierze. Raj był pełen drzew. Ludzie sami skazali się na wygnanie z raj. Można powiedzieć, że w dalszym ciągu opuszczamy raj.” (Twardowski 2000).

Ksiądz Jana Twardowskiego nie ma wśród nas. Żal, że odszedł, ale należy przypuszczać, że nawet on, dobry i pobłażliwy nie byłby zadowolony, gdybyśmy zanadto z tego powodu rozpaczali: „Nie opowiadajcie razem i osobno/ Że nie ma ludzi niezastąpionych...” (*Czas niedokończony*).

Na dwa dni przed śmiercią zwierzył się zaprzyjaźnionej z Nim aktorce, Annie Dymnej: „jestem już zmęczony, chcę do domu”. Zapewne teraz z domu niebieskiego patrzy ze swym nieśmiałym, dobrotliwym uśmiechem na naszą codzienną, ziemską krzątanicę. A On... odpoczywa. W ostatnim podyktowanym już wierszu prosił Boga: „Zamiast śmierci/ racz z uśmiechem/ przyjąć Panie,/ pod Twe stopy/ życie moje,/ jak różaniec”.

Miejmy nadzieję, że zabrał ze sobą „pamięć ukochanych miejsc, roślin, ptaków, zwierząt, krajobrazów; wszystko to, co kochał.” W pięknym, prostym i wzruszającym wierszu zwraca się do drzew: „poproście Matkę Bożą abyśmy po śmierci/ w każdą wolną sobotę chodzili po

lesie/ bo niebo nie jest niebem/ jeśli wyjścia nie ma” (*Drzewa*). Zatem będąc w lesie rozglądajmy się pilnie wokoło. Kto wie, czy gdzieś między drzewami nie mignie przemykająca, lekko przygarbiona postać księdza-poety, który być może wytarguje sobie czasami u Stwórcy wolne od zajęć niebieskich soboty, aby na ziemi pospacerować pośród ukochanych drzew?!

Trudno zrozumieć, dlaczego zdecydowano, że ma być pochowany w monumentalnej Świątyni Opatrzności Bożej? On sam pragnął spocząć na cmentarzu powązkowskim, bliżej przyrody. Zawsze przecież cenił prostotę. Stąd zapewne takie oto życzenie kończące *Wiersz staroświecki*:

Aby się wszystko uprościło –
było zwyczajne – proste sobie –
by szpak pstrokaty, zagrypony,
fikał koziołki nam na grobie.

ŹRÓDŁA

- CIESIELSKA E. 2001. Motywy roślinne w poezji Jana Twardowskiego. *Acta Univ. Wratisl.* **2282**. *Język a kultura* **16**: 193–197.
- JANKO A. 2002. Dobra nowina według księdza Jana. W: J. TWARDOWSKI, *Zgoda na świat. Wybór i wstęp Anna Janko, Prószyński i S-ka, Warszawa*, s. 5–7.
- SCHMIDT M. 2000. *Niecodzienne rozmowy z księdzem Janem Twardowskim. Prószyński i S-ka, Warszawa*.
- TWARDOWSKI J. 1999. *Rachunek dla dorosłego. Wyd. 3. Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa*.
- TWARDOWSKI J. 2000. *Nie tylko o jeżach. Myśli i opowieści o przyrodzie. Zebrała i opracowała Aleksandra Iwanowska. PIW, Warszawa*.
- TWARDOWSKI J. 2002. *Zgoda na świat. Wybór i wstęp Anna Janko. Prószyński i S-ka, Warszawa*.
- TWARDOWSKI J. 2004. *Posłaniec nadziei. Wybór Marta Hydzik-Żmuda. Agencja Wydawnicza Ad oculos, Rzeszów*.
- TWARDOWSKI J. 2004. *Las. 53 drzewa i rośliny z polskich lasów. Rosikon Press, Izabelin–Warszawa i Wydawnictwo Sióstr Loretanek, Warszawa*.

Ludwik FREY

POEZJE BOTANIKÓW POETRY OF BOTANISTS

OGRÓD SZCZĘŚLIWY

Jeśli chcesz
narodzić się na nowo
zaczynij od założenia ogrodu

nie musi być prawdziwy
może trwać najpierw
kilka sekund przed snem

codziennie dosadzaj
niewidzialne drzewko
ochraniaj ciepłem własnego oddechu
bądź pilnym ogrodnikiem
wrywaj pokrzywy
ciemne uczucia
zbołałe wspomnienia

pewnego dnia
przezroczysty ogródek
na przedmieściach myśli
stanie się miniaturą świata
twoim prywatnym szczęśliwym
ogrodem botanicznym

Z tomiku *Ścieżki Ogrodu Botanicznego*
(Kraków, 2000)

Alicja ZEMANEK

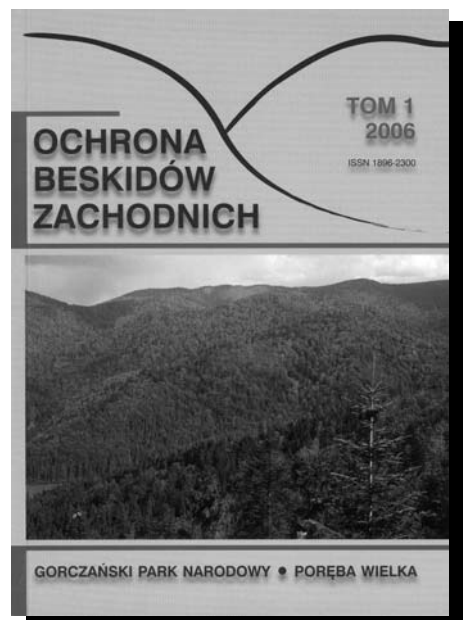
NOWE PERIODYKI I SERIE NEW PERIODICALS AND SERIES

OCHRONA BESKIDÓW ZACHODNICH

„Ochrona Beskidów Zachodnich” (ISSN 1896–2300) to nowe wydawnictwo ciągłe o charakterze popularno-naukowym. Czasopismo, które ma służyć upowszechnianiu wiedzy o obszarach chronionych leżących w obrębie

Beskidów Zachodnich – największego regionu polskich Karpat, jest redagowane przez pracowników Pracowni Naukowo-Edukacyjnej Gorceńskiego Parku Narodowego. Tom 1 (2006) zawiera prace przedstawione na konferencji „Wartości, problemy, rola społeczna i przyszłość parków narodowych w Polsce”, zorganizowanej w 2005 r. z okazji jubileuszu 25-lecia Gorceńskiego PN. Ten Park, chroniący przyrodę pasma Gorców, uważanego za najbardziej reprezentatywną część Beskidów, jest ważnym ogniwem w ochronie przyrody Karpat Zachodnich. Stosunkowo dobrze zachowana na dużych obszarach w obu piętrach reglaowych puszcza karpacka, pozwala bowiem na prowadzenie w Gorcach długoterminowych obserwacji przemian naturalnych i zniekształconych górskich ekosystemów leśnych.

Prezentowany tom otwierają referaty ilościowościowe o historii (W. Różański), szacie roślinnej i jej dotychczasowych badaniach (A. Medwecka-Kornaś) oraz o ochronie dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego GPN (U. Janicka-Krzywda). Kilkanaście opracowań oryginalnych dotyczy zarówno przyrody nieożywionej, jak i świata roślinnego i zwierzęcego.

Tom zamyka dział zatytułowany „Koncepcje, projekty, polemiki”. Wybrane tytuły prac opublikowanych w pierwszym tomie czasopisma przybliżą Czytelnikowi *Wiadomości Botanicznych* jego tematykę. Tom ten zawiera m.in. artykuły: *Wysztalcenie i funkcjonowanie lejów źródłiskowych potoków gorczańskich* (D. Wrońska); *Wpływ asymetrii masywu Babiej Góry na piętrowość fizycznogeograficzną* (P. Hałat); *Zróżnicowanie florystyczne i ekologiczne roślinności przypotokowej w masywie Babiej Góry* (A. K. Uziębło, S. Ciapała); *Procesy odnowieniowe w reglu górnym Gorczańskiego Parku Narodowego* (K. Przybylska, L. Bujoczek); *Występowanie kornika drukarza *Ips typographus* L. w uszkodzonych przez wiatr drzewostanach świerkowych masywu Kudłonia w Gorczańskim Parku Narodowym* (W. Grodzki, J. Loch, P. Armatys); *Znaczenie korytarzy ekologicznych dla funkcjonowania obszarów chronionych na przykładzie Gorców* (I. Kawecka); *Monitoring Przyrody w kontekście Dyrektywy Siedliskowej i Ptasiej* (D. Radziwiłł).

Nie podano, w jakim cyklu ma się ukazywać omawiane czasopismo. Tom 1 został wydany w układzie jednołamowym, w formacie 248 × 18 mm, ma kolorową, lakierowaną okładkę, a jego objętość wynosi 207 stron. Wydawcą jest Gorczański Park Narodowy.

Adres Redakcji:
 Poręba Wielka 590
 34-735 Niedźwiedź
 tel. (0180) 33187207
 e-mail: gpn@gpn.pl

Stefania LOSTER

HACQUETIA

Hacquetia (ISSN 1581-4661) jest nowym czasopismem naukowym wydawanym od 2002 roku przez Instytut Biologii Jovana Hadžija Słoweńskiej Akademii Nauk w Lublanie. W czasopiśmie publikowane są oryginalne prace naukowe z zakresu taksonomii, florystyki, faunistyki, ekologii roślin i palinologii w języku słoweńskim, angielskim, francuskim i niemieckim.

Baltazar Hacquet (1739–1815)

Obszar geograficzny przedstawianych zagadnień nie jest ograniczony, ale preferowane są prace tematycznie związane z terenem Europy południowo-wschodniej. Nadesłane prace są recenzowane przynajmniej przez dwóch recenzentów.

Tytuł czasopisma upamiętnia Baltazara Hacqueta (1739 lub 1740–1815), początkowo praktykującego lekarza, a następnie niestrudzonego naturalisty, m.in. profesora Katedry Historii Naturalnej Uniwersytetu Lwowskiego i Uniwersytetu Jagiellońskiego, autora pionierskich badań przyrody ówczesnego imperium austro-węgierskiego, w tym Krainy (*Plantae Alpinae Carniolicae*, 1782) i Karpat (*Neueste physikalisch-politische Reisen [...] durch die Dacischen und Sarmatischen oder Nördlichen Karpathen*, 1790–1796).¹

Czasopismo *Hacquetia* ukazuje się w cyklu półrocznym (jeden wolumin stanowią dwa numery), drukowane jest na wysokiej klasy półmatowym papierze kredowym w formacie 20 × 27 cm, umożliwiającym wierny druk ilustracji, w tym barwnych, a także tabel dużych rozmiarów.

¹ Por. *Hacquetia* 2(2). 2003, a także ZEMANEK A. 1989. Historia botaniki w Uniwersytecie Jagiellońskim. *Rozprawy Habilitacyjne, Uniwersytet Jagielloński* 164: 1–167.

Spisy treści opublikowanych numerów czasopisma *Hacquetia*, a także streszczenia poszczególnych artykułów dostępne są na internetowej stronie czasopisma pod adresem <http://hacquetia.zrc-sazu.si>.

Adres redakcji: *Hacquetia*
 Biološki inštitut Jovana Hadžija ZRC SAZU
 p. p. 306, SI-1001 Ljubljana, Slovenija
 E-mail: urban@zrc-sazu.si

Jan J. WÓJCIKI

POLEMIKI I DYSKUSJE POLEMICS AND DISCUSSION

FLISIŃSKA Z. *Grzyby Lubelszczyzny. Wielkoowocnikowe podstawczaki (Basidiomycetes)* Tom 1–2. Lubelskie Towarzystwo Naukowe, Lublin, 2004, 88 + 530 str. ISBN 83-87833-51-7.

Nauka w naszym kraju cierpi na chroniczny brak pieniędzy. Kosztowne analizy wymagające

wyrafinowanego oprzyrządowania oraz odczynników pozostają dla wielu badaczy w sferze marzeń. Dlatego właśnie dziedziny wiedzy nie wymagające znacznych nakładów są naszą domeną. Informatycy wpatrzeni w monitor oraz teoretycy wielu dziedzin nauki mają się zwykle lepiej niż eksperymenciści, którzy na gwałt muszą nawiązywać współpracę międzynarodową, aby poza Polską przeprowadzić zaprojektowane w kraju badania. W dziedzinie mikologii też mamy swoje miejsce dające pole do popisu. Taniej jest z kosztem udać się na grzyby, aby je policzyć i zidentyfikować niż ekstrahować z nich nowe, nieznanie nauce metabolity. Włączenie się w działalność opisową też może przynosić dobre efekty i zyskiwać szacunek. Wielu polskich badaczy grzybów gremia naukowe słusznie uznają za ekspertów, którzy nadzwyczaj sprawnie poruszają się w płataninie nazw rodzajowych, synonimów i form. Znawcy konkretnych grup grzybów są niezmiernie cenni dla światowych przedstawicieli nauki, którzy operują już tylko laboratoryjnymi numerami szczepów i dla których nazwa *Boletus edulis* przestała znaczyć cokolwiek innego jak tylko charakterystyczny wzór prążków na żelu elektroforetycznym. Fizjografia tradycyjnie jest mocną stroną mikologii w naszym kraju. Wystarczy zajrzeć w uniwersyteckie spisy tematów prac licencjackich, magisterskich i doktorskich lub do bibliografii mikologicznej autorstwa pani profesor Aliny Skirgiełło, by stwierdzić, że zaiste wiedza o tym, jaki grzyb gdzie rośnie, jest pokaźna i czeka na analityczne opracowania i zestawienia. Gromadzone dane, aby mogły być wykorzystane do ogólnoeuropejskich badań nad zasięgami występowania grzybów czy mikrocozozami muszą ukazać się w książce, która ma szerszy abstrakt i podpisy pod rycinami w języku angielskim. I oto w 2004 roku pojawia się dzieło dwutomowe autorstwa Zofii Flisińskiej o tytule „Grzyby Lubelszczyzny. Wielkoowocnikowe podstawczaki (*Basidiomycetes*)” wydane przez Lubelskie Towarzystwo Naukowe. Książka ta spełnia dostatecznie wstępny standard dostępności dla gremium międzynarodowego, więc teoretycznie powinna być skarbnicą wiadomo-

ści o podstawczakach występujących na 1/10 terytorium naszego kraju. Oba tomy obejmują razem 618 stron, nie licząc tablic z barwnymi fotografiami. Wydaje się, że po przeczytaniu tak obszernej pracy o grzybach kapeluszowych, wiedza o ich występowaniu na Ziemi Lubelskiej powinna dać głęboki wgląd w to, jakich grzybów można się spodziewać przestępując próg boru, a znalezienie których będzie równało się sukcesowi na miarę odkrycia bursztynowej komnaty. Niestety książka nie w pełni satysfakcjonuje, mimo jej walorów związanych z zebraniem w jedno rozproszonych materiałów, co zawsze jest cenne i przydatne. Na przykładach spróbuję naszkicować moje podstawowe zastrzeżenia.

Otwierając na chybił-trafił tom pierwszy natrafimy na spis zidentyfikowanych na Lubelszczyźnie gatunków. Zresztą książka w dużej mierze składa się z różnych długich wykazów, w których odnajdziemy wielokrotnie te same gatunki ujęte nieco inaczej, lub opatrzone dodatkowymi informacjami. Tabela zatytułowana „Wystąpienia gatunków macromycetes w Okręgach geobotanicznych Lubelszczyzny” obejmuje aż 26 stron, co stanowi więcej niż ćwierć pierwszego tomu. Nic dziwnego, że lista jest długa. Autorka dotarła do 82 pozycji literaturowych oraz danych nieopublikowanych (w tym również swoich), które pozwoliły na oszacowanie liczby gatunków wielkoowocnikowych podstawczaków na 1267, co stanowi trzecią część wszystkich gatunków potwierdzonych dla terytorium Polski. Publikacja tego typu zawsze ma formę wykazów lub tabel, więc nie jest to bynajmniej zastrzeżeniem, natomiast jej poważnym minusem są liczne niekonsekwencje i sprzeczności, które ujawniają się, gdy z uwagą śledzimy po kolei następujące po sobie zestawienia i mapy.

W rozdziale 5 zatytułowanym „Grupy ekologiczne grzybów” umieszczono między innymi tabele przedstawiające najpospolitsze grzyby mikoryzowe oraz „najczęściej notowane grzyby nadrzewne o zmiennej formie życia na Lubelszczyźnie”. Nie potrafię zrozumieć dlaczego *Piptoporus betulinus* miałby mieć bardziej zmienną formę niż mikoryzowa *Russula cyanoxantha*, ale być może na Lubelszczyźnie

różnorodność biologiczna wyraża się również w formie owocników hub. Wczytując się w skład gatunków wymienionych w tejże tabeli (tab. 8, str. 68) zrozumiałam, że autorce chodziło o to, że łączy w niej grzyby o owocnikach resupinowanych, o kształcie kopytowanym, jak również gatunki o owocnikach kapeluszowych. To jaką formę morfologiczną przyjmują grzyby wydaje mi się mało istotne w tym zestawieniu, natomiast ważne jest, by określić jednoznacznie, czy chodzi o saprotrofy czy pasożyty. Zaskoczyła mnie nieobecność gatunków *Pleurotus ostreatus* lub *Pluteus atricapillus*, które niewątpliwie są bardzo pospolitymi grzybami nadrzewnymi w całej Polsce. Okazuje się, że nie zostały one pominięte, ale znalazły się w kolejnej tabelce wśród „najczęściej notowanych grzybów – saprobiontów nadrzewnych na Lubelszczyźnie”. Jeśli więc przyjmiemy, że Tab. 8 dotyczy wyłącznie pasożytów nadrzewnych, to porównanie liczby gatunków w kolejnych spisach wskaże na ciekawą zależność, ale niestety nieprawdziwą: autorka wyróżnia 34 „najczęściej notowane” grzyby mikoryzowe, 21 pospolitych saprobiontów naziemnych, 7 „najczęściej notowanych” grzybów nadrzewnych i 30 „najczęściej notowanych” saprobiontów nadrzewnych. Przyjmując, że kategoria grzybów nadrzewnych dotyczy pasożytów, a nieumieszczenie tej informacji w podpisie tabeli jest zwykłym przeoczeniem, zdumienie musi budzić znikomość tej grupy. Czyżby pasożyty nie atakowały drzew Lubelszczyzny? *Heterobasidium annosum* (skądinąd bardzo zmienny w formie) jest wielkim nieobecnym w Tab. 8, a wiadomo, że jest najważniejszym pasożytem naszych lasów iglastych. W jednym ze spisów znajdziemy go, co prawda, z plejadą miejscowości, w których był notowany, ale przez autorkę w tab. 8 został widocznie świadomie pominięty, co dziwi tym bardziej, że dwa akapity poniżej przeczytamy „Grzybów nadrzewnych wykazujących pasożytniczą formę życia stwierdzono ok. 4.1% (20 gatunków), a najpospoliej występują tylko dwa – 182. *Heterobasidium annosus* i 282. *Phellinus igniarius*.” Autorka licząc się z możliwością czytania jej pracy przez obcokrajowców, tłumaczy na język angielski podpisy pod ma-

pami, tabelami i diagramami, zatem czytelnicy nie mając możliwości przekładu całego tekstu na podstawie samych tabel z omawianego rozdziału 5, dojdą do wniosku, że na Lubelszczyźnie zachodzą fenomeny przyrodnicze, które likwidują zagrożenie ze strony najważniejszych europejskich szkodników lasu, bo nie doczytają się tego w polskim tekście! Nie potrafię zrozumieć dlaczego dwóch najczęstszych pasożytów nie wymieniono w zestawieniu. Z drugiej strony stwierdzenie, że wykazano obecność 20 gatunków pasożytów nadrzewnych, co stanowi 4.1% wszystkich grzybów, nie zgadza się z podaną na wstępie liczbą notowanych w tym regionie gatunków macromycetes. Autorka jako 100% przyjęła tu kategorię grzyby nadrzewne (505 gatunków) i to wśród nich znalazła tylko 4.1% pasożytów. Niepokojąco wielka jest przepaść pomiędzy wyróżnionymi tutaj zbiorami: grzyby pasożytnicze – grzyby saprotroficzne. Jak wiadomo zbiory te nie są rozłączne, a ich część wspólna jest niemała. Być może w rozdziale metody, albo na wstępie książki należy zaznaczyć, że badacze grzybów Lubelszczyzny z zasady nie poszukiwali grzybów pasożytniczych nadrzewnych, a jeśli zbierali grzyby z drewna to zasadniczo takie, które rosły na pniakach i gałązkach leżących na ściółce – czyli właśnie saprotroficzne. Skomentowanie tego faktu w tekście wydaje mi się niezbędne, bo w przeciwnym razie zawartość tabel może czytelników prowadzić do błędnych wniosków. Zresztą w Tab. 9 znajdziemy niejednego grzyba, który może pasożytować na żywym drzewie lub zasiedlać jego szczątki.

Inny przykład niekonsekwencji to kwestia *Thelephora terrestris* i *Thelephora palmata*. Oba gatunki są notowane ze wszystkich okręgów Lubelszczyzny (Tab. 3). W Tab. 6 (najczęściej notowane grzyby mikoryzowe) występuje już tylko *Thelephora palmata*, a za to wśród kolorowych fotografii umieszczonych na końcu książki znajdziemy zdjęcie *T. terrestris* w kategorii „Gatunki często występujące” a *T. palmata* w kategorii „Gatunki zagrożone i rzadkie”. Jeszcze rzut okiem na Tab. 5 (str. 66), a tam znów niespodzianka. Zestawiono w niej udział grup funkcjonalnych macromycetes w mikoflorze

Lubelszczyzny w %. I tu już nic się nie zgadza. Procenty szaleją, raz w kolumnach liczby sumują się dając 100%, a innym razem nie, za to sumują się w wierszu. Niełatwo połączyć się wśród podanych informacji.

Pominąwszy zatem część analizy z tomu pierwszego spróbujmy odnaleźć cenną treść, która niewątpliwie w tekście jest zawarta. Otwieramy drugi tom i napotykamy spisy gatunków tym razem ze stanowiskami oraz mapy Lubelszczyzny z podziałem na okręgi oraz zaznaczonymi stanowiskami notowań. Myślę, że tym danym można zaufać, o ile większość materiałów przekazano do Zielnika UMCS i dane te są weryfikowalne. Drugi tom stanowi obszerną dokumentację i uzupełnienie pierwszej części. Przeglądając dziesiątki stron ze schematycznymi mapkami Lubelszczyzny i naniesionymi nań stanowiskami gatunków grzybów, czytelnik zauważy z pewnością jedno stanowisko stale powracające, obecne na niemal każdej mapce. Jedyne dla ponad setki gatunków. To Międzyrzec – obszar badań Eichlera. Mapki te uświadamiają, jak niezwykle owocne może być skupienie się na małym obszarze i zachęcają do tego, by odszukać dziś gatunki przez niego zanotowane. Niestety nie będzie to proste, ponieważ w omawianej pozycji nie znajdziemy informacji – nawet bardzo ogólnikowych – dotyczących zbiorowisk roślinnych, w jakich pojawiły się konkretne grzyby, nie mówiąc już o szczegółach dotyczących siedliska, np. „na drewnie grabowym”. W tomie pierwszym jest co prawda charakterystyka terenu zawierająca uwagi o położeniu, geomorfologii, klimacie, glebach czy stosunkach wodnych, ale na próżno szukać możemy zwykłej mapy z zaznaczonymi lasami (a co dopiero z rozróżnieniem na lasy iglaste, liściaste i mieszane). Przy charakterystyce okręgów, co prawda, wspomniano jakie lasy lokalnie dominują, ale z informacji że w Kleniewie odnaleziono grzyb *Inocybe perlata*, nie wynika czy grzyb rósł w łęgu czy w borze suchym, czy może na łące. Ten kto wędrował po roztoczańskich szlakach wie, że suche sosnowe nasadzenia sąsiadują tam z pięknymi łęgami i buczynami. Nie ma nawet mapy z naniesio-

nymi nazwami miejscowości, aby można było stanowisko szybko odnaleźć. Aby to uczynić, należy odszukać w indeksie stanowisk numer okręgu i kwadratu atpolskiego (siatka atpolska dla ścisłości nie została zaproponowana przez Fijałkowskiego, lecz jest siecią kartogramu użytą w Atlasie Rozmieszczenia Roślin Naczyniowych w Polsce [Zajac 1978, Zajac, Zajac 2001]) z powodzeniem wykorzystywaną również w terenowych badaniach mikologicznych np. w pierwszym zeszycie geograficznego rozmieszczenia grzybów w Polsce pod redakcją profesora W. Wojewody (Wojewoda 2000).

Dość karkołomne wydaje się porównywanie okręgów geobotanicznych pod względem zasobności w grzyby na podstawie liczby znalezionych gatunków. Można byłoby to zrobić, prowadząc konsekwentne długoterminowe badania dokładnie tymi samymi metodami we wszystkich wyróżnionych regionach. Wydaje się jednak, że tworzenie porównań na podstawie dostępnego materiału jest nieuprawnione, bowiem okręgi niezwykle różnią się między sobą nie tylko pod względem liczby badanych stanowisk (od 26 dla Małego Mazowsza do 79 dla okręgu Lubelskiego) ale również wnikliwości badań. Eichler w samym niewielkim okręgu Mielnickim wyróżnił ponad 700 gatunków grzybów, a autorka podobną liczbę gatunków odnalazła w ciągu całej swej działalności na terenie całej Lubelszczyzny.

Do tekstu wkradają się również nieścisłości terminologiczne np. „profesor Sałata opisał przeszło 550 grzybów wielkoowocnikowych”, taką liczbę gatunków opisał chyba wyłącznie Linneusz, a profesor Sałata mógł tylko potwierdzić ich obecność na Ziemi Lubelskiej.

Reasumując uważam, że tworzenie spisów organizmów z różnych grup taksonomicznych („checklist”) dla danych obszarów wraz z uwzględnioną skrupulatnie literaturą jest wielkim wyzwaniem dla mikologów i koniecznością, która wyniki licznych prac publikowanych po polsku może uczynić dostępnymi dla społeczności międzynarodowej. Apeluję jednak o trzymanie się standardu stworzonego już przez wydawnictwa Instytutu Botaniki PAN w Krako-

wie. Często dobry wstęp i jedna lista gatunków wraz z zaznaczoną lokalizacją stanowisk, substratem i zbiorowiskiem roślinnym oraz pojedynczy zestaw map może być czytelniejszy niż praca długa lecz miejscami sprzeczna. Mikolodzy, którzy grzybobrania cenią bardziej niż prace laboratoryjne, nie muszą się wstydzić rzekomej anachroniczności. Ewidencja rzadkich gatunków, pogłębione analizy ekologiczne zawsze będą cennie i znajdą wdzięcznych czytelników, o ile tylko będą wiarygodne i jednoznaczne.

Marta WRZOSEK

WOJEWODA W. 2000. Atlas of the Geographical Distribution of Fungi in Poland. Wydawnictwo Instytutu Botaniki PAN, Kraków.

ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. Wiad. Bot. 22(3): 145–155.

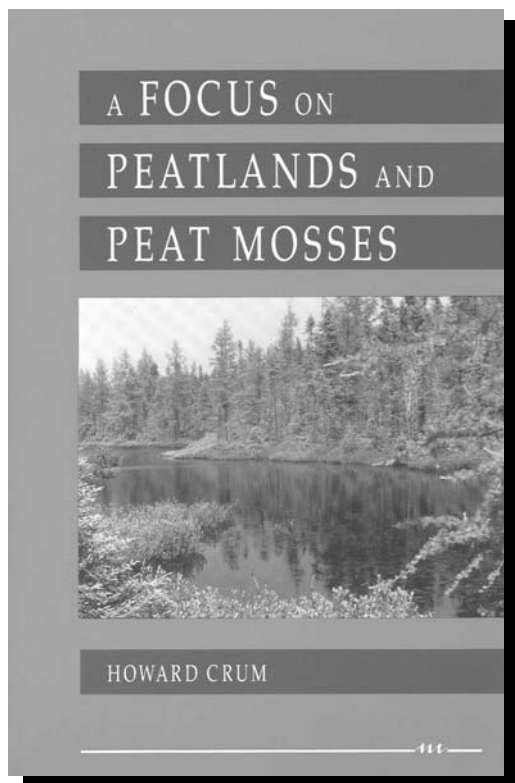
ZAJĄC A., ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. – Distribution Atlas of Vascular Plants in Poland. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.

RECENZJE • BOOK REVIEWS

HOWARD CRUM (in collaboration with SANDRA PLANISEK). *A Focus on Peatlands and Peat Mosses. Z serii: Great Lakes Environment*, (WARREN H. WAGNER, JR. Series Editor). The University of Michigan Press, Ann Arbor, 2004, 306 str. Cena: £ 17,50. ISBN 0472063782.

Książka opisuje problematykę torfowiskową z naciskiem na botaniczny aspekt wiedzy przyrodniczej. To już czwarte wydanie tej interesującej publikacji, pierwsze zostało wydrukowane w roku 1992.

Autor opracował kompendium o torfowiskach z naciskiem na ważną grupę torfotwórczych roślin jakimi są mchy torfowce. Przykłady gatunków torfotwórczych lub związanych

z torfowiskami pochodzą z Ameryki Północnej. Szczegółowiej, uwaga autora zwrócona jest głównie na obszary torfowiskowe środkowego zachodu Stanów Zjednoczonych (stany: Minnesota, Wisconsin i Michigan). Zwracają jednak uwagę podobieństwa w strukturze taksonów budujących prezentowaną florę, z jaką mamy do czynienia na kontynencie europejskim.

Książka składa się z ośmiu rozdziałów. Autor stopniowo wprowadza nas w świat torfowisk, rozpoczynając od zdefiniowania pojęć – torfowisko wysokie (bog – zdominowane przez mchy torfowce) i niskie (fen – zdominowane przez rośliny naczyniowe, głównie turzyce). Autor prezentuje różne klasyfikacje torfowisk oparte o kryterium hydrologiczne i geochemiczne. Przedstawia również znaczne trudności w wykorzystaniu klasyfikacji fitosocjologicznej Braun-Blanqueta do typologii torfowisk. Opisuje także klasyfikację opartą na zmienności topograficznej, koncentrując się na procesie akumulacji

i erozji prowadzącej do powstawania takich form torfowiskowych jak nie posiadające odzwierciedlenia w języku polskim *plateau bogs*, *eccentric domed bogs* lub *concentric domed bogs*. Dużym walorem książki są liczne czarno-białe fotografie różnych typów torfowisk.

Autor opisuje genezę i rozwój torfowisk, gdzie wymienia dwa procesy – paludyfikację (*paludification*) i ładowanie jeziora (*lake-fill*). Terminologia amerykańska jest tutaj częściowo odmienna od spotykanej w europejskiej literaturze. Niezwykle ciekawym aspektem jest opis różnego rodzaju pła roślinnego zarastającego powierzchnię jeziora tj. *alkaline lake mat*, *acid lake mat* i *eutrophic lake mat*. Takie formy zarastania występują również w Polsce, choć nie były szeroko opisywane. Ten rozdział ilustrują ryciny pokazujące etapy wypełniania zbiornika wodnego. Brakuje jednak ważnego szczegółu na rycinie prezentującej przekrój torfowiska kotłowego – nie uwzględniono gytii (osadu jeziornego) deponowanej w oczku ładowującego zbiornika.

Na podstawie wybranych gatunków flory autor pokazuje heterogeniczność siedlisk torfowisk oraz współwystępowanie poszczególnych roślin. Następnie przechodzi do opisu znaczenia nutrientów dla roślinności torfowisk. Ciekawym aspektem jest (poparty ryciną) opis wpływu szlaków zwierzęcych na rozprzestrzenianie się nutrientów na torfowiskach. W przystępny sposób dowiadujemy się, jaką rolę pełnią wybrane pierwiastki np.: azot, fosfor, potas, siarka i wapń. Autor pisze także o przystosowaniach roślin do środowiska występowania tj. o owadożerności lub mikoryzie. Wybrane gatunki roślin zostały zilustrowane za pomocą wielu dobrze wykonanych rycin.

Część botaniczna książki potraktowana jest najpoważniej. Można mieć zastrzeżenia do charakterystyki geologicznej. W rozdziale dotyczącym adaptacji organizmów do życia w środowisku torfowisk zastanawia przekrój przez kopułę torfowiska wysokiego złożony z przeplatających się nawzajem kępek i dolinek. Jest to schematyczna ilustracja pokazująca proces soczewkowej regeneracji, zbyt schematyczna jak

na współczesny stan wiedzy o genezie i rozwoju torfowisk wysokich kopolowych. Autor nie opisuje w tekście ww. ilustracji, która posłużyła mu tylko do przedstawienia lokalizacji lustra wody gruntowej. Rozdział o archiwach torfowiskowych oparty jest na starych publikacjach. Jest to najgorzej napisany rozdział książki, w którym zaprezentowano sprzęt do wierceń w postaci próbnika Hillera – obecnie bardzo rzadko używanego ze względu na duże niedoskonałości konstrukcji. Autor pisze także o *Grenzhorizont* jako o znaczącej granicy klimatycznej. Według najnowszych badań nie jest to już takie jednoznaczne, ponieważ torfowiska odznaczają się odmienną czułością na zmiany klimatyczne, co pokazują datowania radiowęglowe.

Dwa ostatnie rozdziały dotyczą użytkowania torfowisk i torfu. Interesujące są opisywane przez autora sposoby wykorzystania mchów torfowców w przeszłości. Bardzo wartościowy jest opis biologii mchów torfowców, które możemy spotkać w regionie Wielkich Jezior (USA) i klucz do ich rozpoznawania. Szczęśliwie można tam znaleźć wiele gatunków podobnych do tych, które występują także w Europie. Autor w sposób przystępny opisuje morfologię poszczególnych sekcji torfowców. Rozdział ten jest bogato ilustrowany fotografiami spod mikroskopu świetlnego i skaningowego. Każdy z opisywanych torfowców został przedstawiony za pomocą czarno-białej ryciny prezentującej kluczowe cechy, które ułatwiają oznaczanie gatunku.

Publikację kończy słownik z trudniejszymi pojęciami użytymi w tekście. Bibliografia dzieła składa się głównie z pozycji nie najmlodszej daty. Daje się to odczuć w kilku przypadkach, jeśli chodzi o aktualność przedstawianej wiedzy. Niemniej jednak książka jest godna polecenia jako gromadząca użyteczne informacje o funkcjonowaniu ekosystemów torfowiskowych. Dzieło pokazuje złożoność tych środowisk z naciskiem na siedliska zdominowane przez mchy torfowce pełniące ważną rolę siedlisko-twórczą.

BRIAN M., SMITH A. *Palaeoecological Study of Raised Mires in the Humberhead Levels*. Archaeopress, Oxford, 2002, 154 str. Cena: £ 40.00. ISBN 1841713074.

Książka stanowi paleoekologiczne opracowanie dwóch brytyjskich torfowisk wysokich. Jest to publikacja pracy doktorskiej Briana M. Smitha, do której materiały zbierane były w latach 1977–1979. Jednakże niektóre pozycje w bibliografii pochodzą z lat 90-tych, co oznacza, że część informacji została uaktualniona. Jednak większa część pracy została wydana w formie oryginalnej.

Książka jest warta uwagi z powodu paleoekologicznego podejścia do ekologii rozwoju torfowisk i złożoności zastosowanych metod. Warte jest zauważenia, iż autor wykonał wszystkie analizy samodzielnie. Obok analizy pyłkowej i makroszczałków roślinnych wykorzystano pozostałości pierwotniaków – ameb skorupkowych do jakościowej rekonstrukcji zmian poziomu wody.

A Palaeoecological Study of Raised Mires in the Humberhead Levels

Brian M. Smith

Thorne & Hatfield Moors Monograph No. 1

Edited by P. C. Buckland¹ and Martin Limbert²

¹Dept of Archaeology & Prehistory, University of Sheffield
²Museum & Art Gallery, Doncaster

Thorne & Hatfield Moors Conservation Forum
Museum & Art Gallery, Chequer Road, Doncaster, DN1 2AE

BAR British Series 336
2002

Treść książki składa się 9 rozdziałów z dwoma załącznikami. Pierwsze pięć rozdziałów to opis obszaru badań i rozważania metodyczne, mające znaczenie w kontekście podręcznikowego charakteru tej publikacji. Autor bardzo szczegółowo opisuje swój plan badań, cele, geologię oraz przeszłość badań paleoekologicznych na tym obszarze. Niezwykle wartościowy dla zrozumienia problematyki badań (szczególnie dla osób, które mają pierwszy raz kontakt z taką tematyką) jest rozdział opisujący strukturę i hydrologię torfowisk wysokich. Autor w skrócie przedstawia rozwój europejskiej wiedzy torfowiskowej w odniesieniu do paleoklimatycznej interpretacji rozwoju torfowisk wysokich. Wyjaśnione zostały terminy, jakimi posłużono się podczas opisu przekrojów geologicznych.

Szczegółowo opisane zostały metody badań, w którym analizie ameb skorupkowych wykonywano niejako przy okazji analizy pyłkowej. Do niedawna była to powszechna praktyka, ale jak pokazują współczesne badania, rezultaty mogą być nieprecyzyjne.

Rozdziały 6–8 prezentują wyniki badań, obejmujące opis litologii rdzeni, następnie przedstawione są wyniki analiz palinologicznych pokazujące historię roślinności i aktywności człowieka. Autor dokonał próby korelacji faz antropogenicznych z wydzielonymi poziomami pyłkowymi. Rozwój lokalnej roślinności, poszczególne stadia sukcesyjne i wyniki analizy ameb skorupkowych przedstawia rozdział 8, w którym na podstawie analizy makroszczątków roślinnych w historii każdego z badanych torfowisk autor wydzielił trzy fazy rozwojowe: reotroficzną, mezotroficzną i ombrotroficzną. Opisywane poziomy pyłkowe i makroszczątkowe mają swoje potwierdzenie w diagramach zamieszczonych na końcu książki.

W podsumowaniu przedstawiono wyniki na tle europejskiej klasyfikacji torfowisk i torfu. Autor nawiązał m.in. do fitosocjologicznej szkoły Braun-Blanqueta oraz klasyfikacji torfu zaproponowanej przez Tołpę i in. Zwrócono jednak uwagę, że możliwości wykorzystania tychże klasyfikacji są ograniczone z powodu swoistości

składu gatunkowego i struktury roślinności torfowisk Wielkiej Brytanii.

Książka warta jest polecenia osobom zainteresowanym problematyką historii rozwoju torfowisk. Wyjątkowym aspektem pracy jest zastosowanie analizy ameb skorupkowych (*rhizopods*) do celów rekonstrukcji paleohydrologicznych, choć wydaje się, że potencjał tej metody nie został tutaj w pełni wykorzystany. Pomimo że podstawą treści książki jest praca doktorska obroniona dwadzieścia lat temu, to aktualny pozostaje fakt, że ciągle jest ona unikatem w skali Wielkiej Brytanii i reszty Europy jako przykład wielowskaźnikowego podejścia (*multiproxy*) w badaniach paleoekologii torfowisk wysokich.

Mariusz LAMENTOWICZ

HUANG TSENG-CHIENG (red.) *Flora of Taiwan, Second edition*. Vols. 1-6. Taipei, Taiwan, Roc. 1994-2003.

KENG H., TSAI J.-L. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 1. Pteridophyta, Gymnospermae. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Second Edition. Taipei, Taiwan, Roc. 1994, 648 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,4 x 26,7 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-9019-52-5.

BOUFFORD D. E., OHASHI H. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 2. Angiospermae. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Second Edition. Taipei, Taiwan, Roc. 1996, 855 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,5 x 26,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-9019-52-4.

LI Z.-Y., LO H.-CH., OHASHI H., SHEN CH.-F. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 3. Angiosperms, Dicotyledons, [Hamamelidaceae – Umbelliferae]. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Second Edition. Taipei, Taiwan, Roc. 1993, 1084 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,5 x 26,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-9019-41-X.

BOUFFORD D. E., LOWRY P. P. II, OHASHI H. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 4. Angiosperms, Dicotyledons, [Diapensiaceae – Compositae]. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Department of Botany, National Taiwan University, Second Edition. Taipei, Taiwan, Roc. 1998, 1217 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,5 x 26,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-02-3121-1.

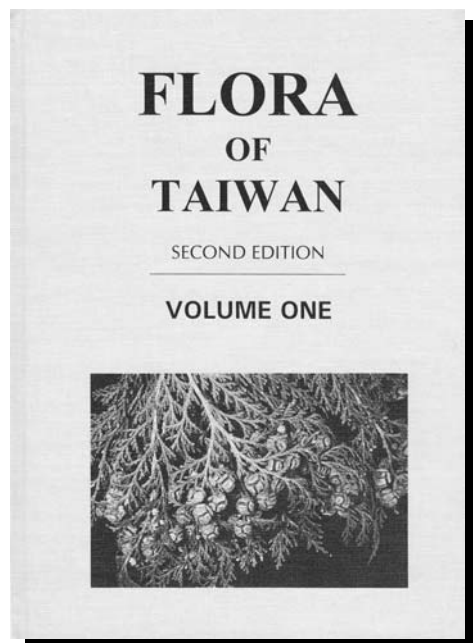
BOUFFORD D. E., OHASHI H., SU H.-J. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 5. Angiosperms, Monocotyledons, [Alismataceae – Triuridaceae]. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Department of Botany, National Taiwan University, Second Edition. Taipei, Taiwan. 2000, 1143 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,5 x 26,5 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-02-7534-0.

BOUFFORD D. E., KUOH C.-S., OHASHI H., PENG C.-I., TSAI J.-L., YANG K.-C. (red.), *Flora of Taiwan, Second edition*. Vol. 6. Editorial Committee of the Flora of Taiwan, Department of Botany, National Taiwan University, Second Edition. Taipei, Taiwan, Roc. 2003, 343 str. Wydanie w twardej okładce, format 19,7 x 26,7 cm. Cena (nie podano). ISBN 957-01-3492-5.

Druga, zmieniona (poszerzona i uzupełniona) edycja „Flory Tajwanu” z pewnym opóźnieniem dotarła do rąk polskich botaników; niemniej ze względu na znaczenie obszaru, którego dotyczy, warto odnotować jej ukazanie się w nowym kształcie. Całość zawarta jest w sześciu tomach (pięć tomów flory opisowej oraz część analityczna i indeksy w tomie szóstym). Zawartość poszczególnych tomów tzn. ujęte w nich rodziny podano poniżej.

Vol. 1.

Pteridophyta: *Psilotaceae, Lycopodiaceae, Selaginellaceae, Isoetaceae, Equisetaceae, Ophioglossaceae, Marattiaceae, Osmundaceae, Schizeaceae, Gleicheniaceae, Hymenophyllaceae, Plagiogyriaceae, Dicksoniaceae, Cyatheaceae, Dennstaedtiaceae, Lindsaeaceae, Davalliaceae, Oleandraceae, Pteridaceae,*

Adiantaceae, Vittariaceae, Onocleaceae, Blechnaceae, Aspidiaceae, Dryopteridaceae, Lomariopsidaceae, Thelypteridaceae, Athyriaceae, Aspleniaceae, Dipteridaceae, Cheiroleuriaceae, Polypodiaceae, Grammitidaceae, Parkeriaceae, Marsileaceae, Salviniaceae, Azollaceae.

Gymnospermae: *Cycadaceae, Taxaceae, Amentotaxaceae, Cephalotaxaceae, Podocarpaceae, Pinaceae, Taxodiaceae, Cupressaceae.*

Vol. 2.

Angiospermae: *Myricaceae, Juglandaceae, Salicaceae, Betulaceae, Fagaceae, Ulmaceae, Moraceae, Cecropiaceae, Urticaceae, Proteaceae, Olacaceae, Santalaceae, Opiliaceae, Loranthaceae, Balanophoraceae, Polygonaceae, Phytolaccaceae, Nyctaginaceae, Molluginaceae, Aizoaceae, Portulacaceae, Basellaceae, Caryophyllaceae, Chenopodiaceae, Amaranthaceae, Magnoliaceae, Annonaceae, Myristicaceae, Schizandraceae, Illiciaceae, Lauraceae, Hernandiaceae, Trochodendraceae, Ranunculaceae, Berberidaceae, Lardizabalaceae, Menispermaceae, Nelumbonaceae, Nymphaeaceae, Cabombaceae, Ceratophyllaceae, Saururaceae, Piperaceae, Chloranthaceae, Aristolochiaceae,*

Rafflesiaceae, Actinidiaceae, Theaceae, Guttiferae, Droseraceae, Papaveraceae, Fumariaceae, Capparaceae, Cruciferae.

Vol. 3.

Hamamelidaceae, Crassulaceae, Saxifragaceae, Pittosporaceae, Rosaceae, Connaraceae, Leguminosae, Oxalidaceae, Geraniaceae, Zygophyllaceae, Euphorbiaceae, Daphniphyllaceae, Rutaceae, Simaroubaceae, Meliaceae, Malpighiaceae, Polygalaceae, Coriariaceae, Anacardiaceae, Aceraceae, Sapindaceae, Bretschneideraceae, Sabiaceae, Balsaminaceae, Aquifoliaceae, Celastraceae, Staphyleaceae, Buxaceae, Icacinaceae, Rhamnaceae, Vitaceae, Leeaceae, Elaeocarpaceae, Tiliaceae, Malvaceae, Bombacaceae, Sterculiaceae, Thymelaeaceae, Elaeagnaceae, Flacourtiaceae, Violaceae, Stachyuraceae, Passifloraceae, Elatinaceae, Begoniaceae, Cucurbitaceae, Lythraceae, Myrtaceae, Lecythidaceae, Melastomataceae, Rhizophoraceae, Combretaceae, Onagraceae, Trapaceae, Haloragaceae, Theliogonaceae, Alangiaceae, Cornaceae, Araliaceae, Umbelliferae.

Vol. 4.

Diapensiaceae, Pyrolaceae, Ericaceae, Myrsinaceae, Primulaceae, Plumbaginaceae, Sapotaceae, Ebenaceae, Styracaceae, Symplocaceae, Oleaceae, Loganiaceae, Gentianaceae, Apocynaceae, Asclepiadaceae, Rubiaceae, Convolvulaceae, Hydrophyllaceae, Boraginaceae, Verbenaceae, Callitrichaceae, Labiatae, Solanaceae, Scrophulariaceae, Bignoniaceae, Acanthaceae, Gesneriaceae, Orobanchaceae, Lentibulariaceae, Myoporaceae, Plantaginaceae, Caprifoliaceae, Valerianaceae, Dipsacaceae, Campanulaceae, Sphenocleaceae, Goodeniaceae, Compositae.

Vol. 5.

Alismataceae, Hydrocharitaceae, Aponogetonaceae, Potamogetonaceae, Ruppiaceae, Zannichelliaceae, Zosteraceae, Najadaceae, Liliaceae, Petrosaviaceae, Stemonaceae, Agavaceae, Amaryllidaceae, Hypoxidaceae, Dioscoreaceae, Smilacaceae, Pontederiaceae, Iridaceae, Burmanniaceae, Philydraceae, Juncaceae, Com-

melinaceae, Xyridaceae, Eriocaulaceae, Flagellariaceae, Cyperaceae, Gramineae, Palmae, Cyclanthaceae, Araceae, Lemnaceae, Pandanaceae, Sparganiaceae, Typhaceae, Musaceae, Zingiberaceae, Cannaceae, Marantaceae, Orchidaceae, Triuridaceae.

Vol. 6.

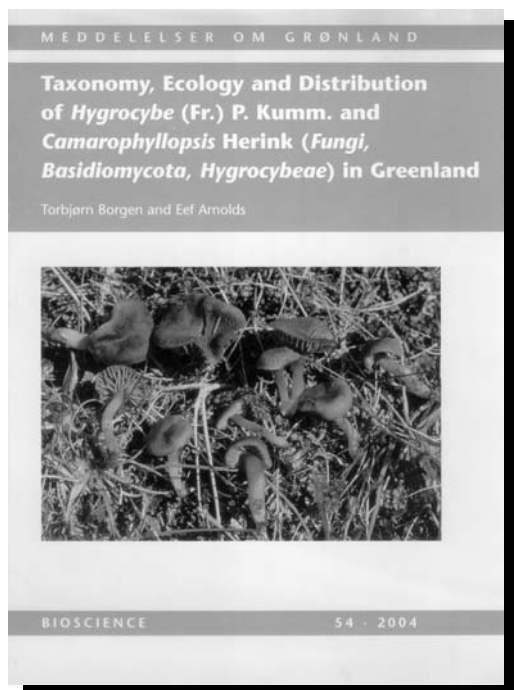
Analiza Flory Taiwanu (skład, endemizm, fitogeografia), lista roślin naczyniowych, indeks łacińskich i chińskich nazw roślin.

Kompletna seria dostępna jest w Instytucie Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, a tomy 1 i 6 w formie pdf na stronie internetowej pod adresem <http://tai2.ntu.edu.tw/fot/>

Zbigniew MIREK

BORGEN T., ARNOLDS E. *Taxonomy, Ecology and Distribution of Hygrocybe (Fr.) P. Kumm. and Camarophylloopsis Herink (Fungi, Basidiomycota, Hygrocybeae) in Greenland*. Meddelelser om Grønland, Bioscience 54, 2004, 68 str., 2 zdjęcia (okładka), 17 rycin. Wydanie w miękkiej opr., format 21 × 28 cm. Cena 148 DKK. ISBN 87-90369-68-8, ISSN 0106-1054.

Monografia, napisana przez znanych specjalistów od grupy *Hygrocybeae*, obejmuje dwa rodzaje: *Hygrocybe* (28 taksonów) oraz *Camarophylloopsis* (1 gatunek) występujące na terenie Grenlandii. Po krótkim abstrakcie, autorzy w rozdziale „Introduction” przedstawiają metodykę przyjętą w pracy, krótką charakterystykę cech ważnych w trudnej sekcji *Squamulosae* (na którą zwracają szczególną uwagę), opisują wzorce rozmieszczenia poszczególnych gatunków oraz zestawiają dane na temat ekologii i fenologii. Główna część pracy „Taxonomic part” zawiera kilka podrozdziałów, w których podana jest przyjęta klasyfikacja, klucze do oznaczania gatunków, natomiast w najobszerniejszym podrozdziale zatytułowanym „Descriptions”, opisane są wszystkie gatunki. W podrozdziale tym zamieszczone są także uwagi na temat takso-

nomii i ekologii poszczególnych gatunków oraz ryciny owocników i cech mikromorfologicznych. Pracę kończy Appendix zawierający dokładne informacje na temat stanowisk opracowanych gatunków na Grenlandii oraz spis 92 pozycji literatury.

Monografia oparta jest na rewizji około 450 kolekcji zebranych zarówno przez autorów, jak też pożyczonych z licznych europejskich zielników i prywatnych zbiorów. Na podkreślenie zasługuje fakt, iż autorzy przywiązują wagę do wielu cech mikroskopowych, także tych rzadko używanych przy oznaczaniu, jak np. liczba jąder komórkowych w zarodnikach. Niektóre z obserwacji pozwoliły autorom na wyróżnienie nowych, ważnych mikroskopowych cech diagnostycznych w obrębie sekcji *Squamulosae* (wielkość komórek miąższu trzonu, czy rozmiary włosków na szczycie trzonu). Z drugiej strony, autorzy dochodzą do wniosku, że szereg innych cech powszechnie uznawanych dotychczas za diagnostyczne, jak np. obecność szaro-brązowych łuseczek na powierzchni kapelusza (cecha wyróżniająca np. *H. turunda*), nie

są stałe dla gatunku, co sprawia, że ich wartość taksonomiczna jest ograniczona.

Autorzy opisują w pracy dwa nowe dla nauki taksony: *Hygrocybe rubrolamellata* oraz *H. conica* var. *aurantiolutea*, które zilustrowane są na barwnych zdjęciach umieszczonych na okładce.

Opisane nowe taksony, podane dodatkowe mikroskopowe cechy diagnostyczne ułatwiające oznaczanie gatunków, jak również liczne taksonomiczne uwagi zamieszczone przy wielu gatunkach oraz krytyczne podejście autorów do opracowywanej grupy sprawiają, że mimo, iż praca uwzględnia grzyby występujące w strefie klimatu polarnego, odległej Arktyki, jest ona bardzo cenna również dla europejskich mikologów.

Jedyną wadą niniejszego opracowania jest brak alfabetycznego indeksu nazw i synonimów, utrudniający znalezienie szukanego gatunku.

Anna RONIQUIER

KIELAK A. M. *Zielnik Elizy Orzeszkowej. Nieznany zabytek botaniczny przechowywany w zbiorach PTPN*. Wydawnictwo Kontekst, Poznań 2004, ss.134. Cena: (nie podano). ISBN 83-88572-61-X.

Sumptem ośmiorga właścicieli aptek poznańskich oraz pod patronatem Sekcji Historii Farmacji Polskiego Towarzystwa Farmaceutycznego – Oddział Poznański, ukazała się praca magisterska Anny Marii Kielak przywracająca botanikom zapomniany Zielnik Elizy Orzeszkowej.

Już prawie nikt ze współczesnych nie pamięta o wielkiej pasji życiowej, jaką obok literatury i dobroczynności była dla Orzeszkowej botanika. Chociaż dla admiratorów *Nad Niemnem* nie jest to chyba tajemnicą. Przygotowując się do pisania tej powieści–rzeki, Orzeszkowa zebrała swoje obserwacje etnograficzne, folklorystyczne, antropologiczne oraz dotyczące medycyny ludowej, językoznawstwa i botaniki w cyklu czterech szkiców *Ludzie i kwiaty nad Niemnem*. Jej pragnieniem było ocalić od zapomnienia ludowe

nazwy roślin oraz wiedzę o leczniczych właściwościach przypisywanych im przez tradycję i obyczajowość ludową.

Przez całe życie była głęboko zafascynowana pięknem roślin, które zbierała, umiejętnie zasuśzała i starannie układała, komponując z nich obrazy (po dziś dzień wiszące w Jej muzeum w Grodnie), zdobiąc zakładki do książek, czy papeterię. Wieści o jej znawstwie sprawiły, że poproszono ją, aby dobrała zestaw roślin litewskich do wieńca nagrobnego dla Adama Mickiewicza. Na lata 1887–1898 przypada okres intensywnej pracy nad zielnikiem flory Grodna i okolic, w którym, zdaniem Bolesława Hryniewieckiego, zgromadziła 460 gatunków roślin. Niestety do dziś przetrwało ich tylko 280.

Nad układem i kompozycją Zielnika zaciążyła nieco artystyczna skłonność Autorki do zestawiania na jednej karcie okazów dobranych pod względem barwy kwiatów, tak by tworzyły razem harmonijną całość. Jest to widoczne na reprodukcjach barwnych z kart Zielnika Orzeszkowej, a przede wszystkim na okładce tego tomu. Swoisty artyzm układu jest być może reminiscencją komponowanych

równoległe kolaży kwiatowych. Bowiem Orzeszkowa z wielkim kunsztem i smakiem tworzyła z nich wielostronicowe albumy, w prezencie dla osób znaczących w jej życiu. O czterech takich albumach wiemy dość sporo. Jak pisze Anna Kielak, jeden z nich, dedykowany L. i J. Kotarbińskim, znajduje się w Oxon pod Londynem, w bibliotece Ojców Marianów. Album ten liczy 33 karty, oklejone tkaniną, pod której kolor dobrany jest zestaw kwiatów, liści i pędów. Dwa tomy równie pięknych albumów, dedykowane S. Nahorskiemu i H. Pawlikowskiej, znajdują się obecnie w Muzeum Literatury im. A. Mickiewicza w Warszawie. W zbiorach wrocławskiego Ossolineum znajduje się kolejny album, ofiarowany w 1890 r. na aukcję dobroczynną i wykupiony przez władze Lwowa, jako pomoc dla ofiar powodzi. Album ten, dzięki łańcuchowi ludzi dobrej woli, znalazł się szczęśliwie we Wrocławiu, jako cenny zabytek kultury polskiej. W roku 1904, kiedy to nominowano ją do literackiej nagrody Nobla, Orzeszkowa założyła wzorcowy ogród kwiatowy w Grodnie.

Eliza Orzeszkowa gromadząc w zielniku rośliny, początkowo opisywała je tylko nazwą ludową, nie znała bowiem nazw polskich ani łacińskich, nie znała także podstaw systematyki. Dotkliwie odczuwała brak wykształcenia przyrodniczego, dlatego często konsultowała się z botanikami, szukając u nich rady i czerpiąc obficie z ich wskazówek. W oznaczaniu roślin pomagali Orzeszkowej Antoni Słóarski (1843–1897), Witold Wróblewski (1843–1897) oraz Edmund Jankowski (1849–1938). Jednak to właśnie nazewnictwo ludowe stanowi o wartości etnograficznej i etnofarmaceutycznej Zielnika, gdyż w wielu nazwach roślin zawarta jest wskazówka ich wykorzystania leczniczego. Ponieważ na kartach Zielnika nie pomieściły się dane o zastosowaniu leczniczym zgromadzonych w nim roślin, więc Orzeszkowa zawarła je w szkicach *Ludzie i kwiaty nad Niemnem*.

W świetle współczesnej wiedzy farmakognostycznej, autorka książki i farmaceutka mgr Anna Kielak, potwierdziła celowość stosowania ziela licznych gatunków zebranych przez Orzeszkową, przeciw chorobom, które dręczyły dawnych

mieszkańców okolic Grodna. Anna Kielak stwierdza „że wiedza lecznicza którą dysponował lud wiejski, okazuje się w wielu przypadkach uzasadniona. Znajomość działania ziół była bardzo szeroka wśród znachorek, które w czasach, kiedy leki chemiczne zaczęto dopiero wprowadzać, dobrze sobie radziły z większością schorzeń”. Orzeszkowa nie pominęła w swoim Zielniku także „roślin magicznych” – tzw. uroczników, a wśród nich mieczyka „rączki”, czy dziewanny „czerepłecznika”, ziela rzucanego za plecy przeciw „złemu oku”. Z paprotników Orzeszkowa zebrała: *Diphasiastrum complanatum*, *Lycopodium clavatum*, *Equisetum palustre*, *Asplenium trichomanes*, *Pteridium aquilinum* i *Dryopteris filix-mas*. Być może paprotników było tu więcej, ale nie dotrwały do naszych czasów.

„Zielnik Elizy Orzeszkowej” to książka zgrabnie napisana, barwnie przedstawiająca tło historyczne epoki. Ta ze wszech miar interesująca pozycja zawiera 36 barwnych kserokopii wybranych kart Zielnika, kilka listów Orzeszkowej, indeks nazwisk, 19 tabel, w tym wykaz wszystkich gatunków zebranych w Zielniku, wraz z nazwami łacińskimi, polskimi i ludowymi białoruskimi.

A sam Zielnik, przez długie lata uważany za zaginiony, odnalazł się w 1966 r. w posiadaniu prof. Jerzego W. Szulczewskiego, który ponownie przekazał go Poznańskiemu Towarzystwu Przyjaciół Nauk, gdzie pozostaje do chwili obecnej. Po śmierci Orzeszkowej Zielnik przekazano w 1911 roku Towarzystwu Przyjaciół Nauk w Poznaniu. W 1925 r. zbiory przyrodnicze Towarzystwa przeniesiono do Wielkopolskiego Muzeum Przyrodniczego. W 1939 r. Niemcy zniszczyli część zbiorów, których nie zdołano ukryć. Zielnik ocalał. Obecnie liczy 120 kart, na 78 naklejone są zasuszone okazy, najczęściej bez korzeni, a także bez daty i miejsca zbioru. Przy każdej roślinie widnieje numer, zamieszczony także na kartach spisu, szeregującego gatunki w porządku alfabetycznym. Ten piękny zabytek jest dobrze zabezpieczony i starannie przechowywany.

Elżbieta ZENKTELER

NADCHODZĄCE SPOTKANIA FORTHCOMING MEETINGS

- IV BALKAN BOTANICAL CONGRESS – “NATURE WITHOUT BORDERS”, 20–26 VI 2006

Informacja: IV BBC, Institute of Botany, Bulgarian Academy of Sciences, Acad. Georgi Bonchev Street, Bl. 23, 1113 Sofia, BULGARIA
Tel. (+359 2) 8718259
Fax: (+359 2) 8719032
E-mail: iv_bbc@bio.bas.bg
http://www.bio.bas.bg/botany/iv_bbc/

- ZJAZD SEKCJI DENDROLOGICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO – “BOGACTWO, RÓŻNORODNOŚĆ ORAZ OCHRONA DENDROFLORY W PARKACH I LASACH ZACHODNIEJ POLSKI”, 22–24 VI 2006

Informacja: Ewa Jerzak, Ogród Botaniczny UAM, ul. Dąbrowskiego 165, 60-594 Poznań
Tel. 061 8292006
E-mail: ewajerz@amu.edu.pl

- 3RD WORKSHOP AND SHORT INTENSIVE COURSE ON WETLAND WATER MANAGEMENT – BIEBRZA 2006, 26 VI–2 VII 2006

Informacja: Marek Gielczewski, SGGW, Warszawa
E-mail: M.Gielczewski@levis.sggw.waw.pl
<http://levis.sggw.waw.pl/wethydro>

- 2ND MEETING OF THE INTERNATIONAL SOCIETY FOR PHYLOGENETIC NOMENCLATURE, 29 VI – 2 VII 2006

Informacja: Nico Cellinese (Logistics and general information) or Walter Joyce (Program), Yale Peabody Museum, 170 Whitney Avenue POB 208118, New Haven, Connecticut, 06511, U.S.A.
E-mail: nico.cellinese@yale.edu or walter.joyce@yale.edu
http://www.ohiou.edu/phylocode/First_Circular_1.pdf

- XVTH CONGRESS OF THE FEDERATION OF EUROPEAN SOCIETIES OF PLANT BIOLOGY FESPB, 17–21 VII 2006

Informacja: Package Organisation, XVth FESPB – Congress, 140 cours Charlemagne, 69002 Lyon, FRANCE
Tel. +33 (0) 4 72 77 45 50

Fax : +33 (0)4 72 77 45 77

E-mail: s.delorme@package.fr

<http://www.fespb.org/>

<http://www.sfbv.org>

<http://www.ens-lyon.fr/RDP/FESPB2006.php>

- VI INTERNATIONAL SOLANACEAE CONGRESS, 23–27 VII 2006

Informacja: David M. Spooner, USDA, Agricultural Research Service, UW–Madison, Department of Horticulture, 1575 Linden Drive, Madison, WI 53706, U.S.A.

E-mail: dspooner@wisc.edu

<http://www.hort.wisc.edu/PAA-Solanaceae/>

- BOTANY 2006, 28 VII – 3 VIII 2006

Informacja: Johanne Storgan, Botanical Society of America Meetings Office, 2813 Blossom Ave, Columbus, OH 43231, U.S.A.

Tel.: +614 8999356

Fax: +614 8957866

E-mail: johanne@botany.org

<http://www.botanyconference.org/Newsite/Botany2006/index.php>

- PLANT BIOLOGY 2006, 5–9 VIII 2006

Informacja: American Society of Plant Biologists, U.S.A.

Tel: +301-251-0560

Fax: +301-279-2996

E-Mail: info@aspb.org

<http://www.aspb.org/meetings/pb-2006>

- THE 2ND INTERNATIONAL *METASEQUOIA* SYMPOSIUM – *METASEQUOIA* AND ASSOCIATED PLANTS: EVOLUTION, PHYSIOLOGY, HORTICULTURE, AND CONSERVATION, 6–10 VIII 2006

Informacja: Dr. Hong Yang, College of Arts and Sciences, Bryant University, Smithfield, RI 02917, U.S.A.

Tel. +401-232-6223

Fax: +401-232-6416

E-mail: hyang@bryant.edu

<http://web.bryant.edu/~china/metasequoia.htm>

- 8TH INTERNATIONAL CONGRESS OF PLANT MOLECULAR BIOLOGY, 20–25 VIII 2006

Informacja: ISPMB 2006 Congress Secretariat, Sally Jay Conferences, ISPMB 2006, PO Box 2331 Kent Town SA 5071, AUSTRALIA

Tel. +61 8 8362 0038

Fax: +61 8 8362 0038

E-mail: ispmb@sallyjayconferences.com.au

<http://www.sallyjayconferences.com.au/ispmb2006>

- EIGHTH INTERNATIONAL MYCOLOGICAL CONGRESS (IMC8) OF THE INTERNATIONAL MYCOLOGICAL ASSOCIATION, 20–25 VIII 2006

Informacja: Ms Lesley K. Woods, SAPMEA Conventions, 200 Greenhill Rd, Eastwood SA 5063, AUSTRALIA

Tel. +61-8-82746060

Fax: +61-8-82746000

E-mail: imc8@sapmea.asn.au

<http://www.sapmea.asn.au/conventions/imc8/>

- INTERNATIONAL CONFERENCE “FOREST ECOSYSTEMS OF NORTHEAST ASIA AND THEIR DYNAMICS”, 22–26 VIII 2006

Informacja: Mrs. Galina Gladkova, Secretariat, Institute of Biology and Soil Sciences, 159, Prospect 100 let Vladivostok, Vladivostok, 690022, RUSSIA

Tel. +7(4232) 310-448

Fax: +7(4232) 310-193

E-mail: gladkova@ibss.dvo.ru

http://www.vladimir.potenko.com/conference_eng.htm

- PHOTOSYNTHESIS IN THE POST-GENOMIC ERA. II: “STRUCTURE AND FUNCTION OF PHOTOSYSTEMS”, 20–26 VIII 2006

Informacja: Dr. Suleyman I. Allakhverdiev, Institutskaya, 2, Puschino, Moscow region, 142290 RUSSIA

Tel. +7-0967-73-36-01

E-mail: Suleyman@issp.serpukhov.su

<http://psmeeting.ibbp.psn.ru/>

- 1ST EUROPEAN CONGRESS OF CONSERVATION BIOLOGY – “DIVERSITY FOR EUROPE” 22–26 VIII 2006, EGER

Informacja: Altagra Business Services, H-2100 Godollo, Isaszegi ut Pf. 417, HUNGARY

Fax: +36 28 419 647

<http://www.altagra.hu>

<http://www.eccb2006.org/>

- 7TH EUROPEAN PALAEOBOTANY-PALYNOLOGY CONFERENCE, 6–11 IX 2006

Informacja: Stanislav Opluštil, Faculty of Science, Charles University, Prague, Institute of Geology and

Palaeontology, Albertov 6, CZ 128 43 Praha 2, CZECH REPUBLIC

Tel: + 420 221951502

Fax: + 420 221 951 452

e-mail: eppc2006@natur.cuni.cz

<http://www.natur.cuni.cz/eppc2006/>

- INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY CONFERENCE ON HYDROLOGY AND ECOLOGY (HYDROECO2006) – “THE GROUNDWATER/ ECOLOGY CONNECTION” KARLOVY VARY, CZECH REPUBLIC, 11–14 IX 2006

Informacja: Conference Secretariat HydroEco2006, c/o ITC Travel & Conference s.r.o., Attn. Ms Radka Budska, Konevova 41, CZ-130 00 Prague 3, CZECH REPUBLIC

Tel.: +420 222580079, 222581215, 222585022

Fax: +420 222582282

E-mail: hydroeco2006@itctravel.cz

<http://web.natur.cuni.cz/hydroeco2006/>

- THIRD INTERNATIONAL RUBIACEAE CONFERENCE, LEUVEN, 18–21 IX 2006

Informacja: Steven Dessein, National Botanic Garden of Belgium, Domein van Bouchout, 1860 Meise, Belgium

E-mail: steven.dessein@bio.kuleuven.be

http://www.kuleuven.ac.be/bio/sys/rubiaceae_conference/index.html>

- INTERNATIONAL IWA CONFERENCE “INNOVATIONS IN COPING WITH WATER AND CLIMATE RELATED RISKS”, 25–27 IV 2006

Informacja: Moorga Conference Secretariat, Amstel 130C, 1017 AD Amsterdam, THE NETHERLANDS

E-mail: info@moorga.com

<http://www.moorga.com>

- GEOEKOLOGICZNE PROBLEMY KARKONOSZY (6), 3–5 X 2006

Informacja: Mgr Roksana Knapik, Karkonoskie Centrum Edukacji Ekologicznej Karkonoskiego Parku Narodowego, ul. Okrzei 28, 58-570 Szklarska Poręba

Tel. 075 7172124 lub 661927624

Fax: 075 7172124

E-mail: konferencja@kpnmab.pl

- 14TH MEETING OF THE GROUP OF EUROPEAN CHAROPHYTOLOGISTS (GEC), 20–22 X 2006

Informacja: Dr. Jaume Cambra Sánchez, Dept. Bio-

logia Vegetal, Fac. Biologia, Univ. Barcelona, Av. Diagonal, 645, 08028 Barcelona, SPAIN

Tel. +34-934021472

Fax: +34-934112842

E-mail: jcambra@ub.edu

<http://www.uv.es/acl/pdf/gec14.pdf>

- INTERNATIONAL CONFERENCE ON CHANGING SCENARIO IN PALAEOBOTANY AND ALLIED SUBJECTS, 15–17 XI 2006

Informacja: The Director, Birbal Sahni Institute of Palaeobotany, 53, University Road, Lucknow 226 007, INDIA

Tel. +91-522-2740008/2740011/2740399/2740413

Fax: +91-522-2740098/2740485

E-mail: director@bsip.res.in

<http://www.bsip.res.in>

- INTERNATIONAL BIOGEOGRAPHY SOCIETY CONFERENCE, “CANARY ISLANDS MEETING”, 9–14 I 2007

Informacja: <http://www.biogeography.org>

- 49TH IAVS SYMPOSIUM – “NEW ZEALAND: NEW HOME; NEW HABITAT! NEW IDEAS?”, 12–16 II 2007

Informacja: Dr. Jill Rapson, Ecology, Institute of Natural Resources, Massey University, Palmerston North, NEW ZEALAND

Tel. +64 6 3569099 ext. 7963

Fax: + 64 6 3505623

E-mail: grapson@massey.ac.nz

<http://iavs2007.massey.ac.nz>

- WARSZTATY NAUKOWE „ROŚLINNOŚĆ I JEJ ZNACZENIE W TERENACH POGÓRNICZYCH (CYNKOWO-OŁOWIOWYCH). 27–28 II 2007

Informacja: Prof. dr hab. Krystyna Grodzińska i Dr Grażyna Szarek-Łukaszewska, Instytut Botaniki im. W.Szafera Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków

Tel: 012 4241706

Fax: +12 4219790

E-mail: ibszarek@ib-pan.krakow.pl

- 11TH INTERNATIONAL CONFERENCE OF THE GEOLOGICAL SOCIETY OF GREECE 24–26 V 2007

Informacja: Assoc. Prof. A. Zambetakis-Lekkas, (11th GSG International Conference), National & Kapodistrian University of Athens, Faculty of Geology & Geoenvironment, Department of Historical Geo-

logy-Paleontology, Panepistimiopolis Zografou,
157 84 Athens, GREECE

Tel. +30-210-7274164, 7274166, 7274893

Fax: +30-210-7247322

E-mail: 2007ege@geol.uoa.gr

<http://conferences.geol.uoa.gr/2007ege/>

- 14TH SYMPOSIUM OF THE INTERNATIONAL WORK GROUP FOR PALAEOETHNOBOTANY, 17–23 VI 2007

Informacja: IWGP Symposium, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków

Tel. 012 4241705

Fax: 012 4219790

E-mail to: iwgp@dlg.krakow.pl

<http://www.ib-pan.krakow.pl/iwgp>

<http://www.palaeoethnobotany.com>

- PIERWSZA OGÓLNOPOLSKA KONFERENCJA „POLSKIE BADANIA ŚRODOWISKA PRZYRODNICZO-KULTUROWEGO W AMERYCE POŁUDNIOWEJ”, 28–29 V 2007

Informacja: Mgr Karina Wilk, Pracownia Lichenologii, Instytut Botaniki im. W. Szafera, Polska Akademia Nauk, Lubicz 46; 31-512 Kraków

Tel. +12 4241790

Fax: +12 4219790

E-mail: conference@ib-pan.krakow.pl

<http://www.ib-pan.krakow.pl/>

- INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON BIOLOGY AND TAXONOMY OF GREEN ALGAE V. SMOLENICE, 25–29 VI 2007

Informacja: Prof. RNDr. Frantisek Hindak, DrSc., Institute of Botany, Slovak Academy of Sciences, Dúbravská cesta 14, SK-84523 Bratislava, SLOVAKIA

Tel.: +421 2 59426104

Fax.: +421 2 54771948

E-mail: frantisek.hindak@savba.sk

<http://imb.savba.sk/~janecek/Algae/>

- 7TH FLORA MALESIANA SYMPOSIUM 2007 – LEIDEN, 17–22 VI 2007

Informacja: <http://www.nationaalherbarium.nl/FMVII/>

- THE 50TH IAVS SYMPOSIUM IN WALES, SWANSEY, UNITED KINGDOM VII 2007

Informacja: <http://www.iavs.org/meet.htm>

- **54 ZJAZD POLSKIEGO TOWARZYSTWA BOTANICZNEGO – “BOTANIKA W POLSCE – SUKCESY, PROBLEMY, PERSPEKTYWY”**, 3–8 IX 2007

Informacja: Sekretariat 54 Zjazdu PTB, Katedra Botaniki i Ochrony Przyrody, Uniwersytet Szczeciński, ul. Felczaka 3a, 71-412 Szczecin

Tel. 091 4441673

Tel./fax: 091 4441563

e-mail: 54zjazdptb@univ.szczecin.pl

<http://www.us.szc.pl/botanicy>

- EVOLUTION OF PLANTS IN MOUNTAINOUS AND ALPINE HABITATS, VII 2008

Informacja: Dr Karol Marhold, Xth IOPB Symposium Secretariat, Institute of Botany, Slovak Academy of Sciences, Dúbravská cesta 14, SK-845 23 Bratislava, SLOVAK REPUBLIC,

Fax: +421 25477 1948

E-mail: karol.marhold@savba.sk

- **XVIII INTERNATIONAL BOTANICAL CONGRESS, MELBOURNE, AUSTRALIA, 24–30 VII 2011**

Informacja: <http://www.abc2011.com/abc2011/>

Opracował: Jan J. WÓJCICKI